

**T.C.
KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**İLKÖĞRETİM 7.SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA YER ALAN
DEĞERLERİN KAZANILMIŞLIK DÜZEYİNİN
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

**HAZIRLAYAN
İdris KINASAKAL**

**DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. A. Oğuzhan KILDAN**

KASTAMONU-2012

TEZ ONAY SAYFASI

İdris KINASAKAL tarafından hazırlanan “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerlerin Kazanılmışlık Düzeyinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı’nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Yrd.Doç.Dr. A.Oğuzhan KILDAN

Jüri Üyeleri :

Üye: Doç.Dr. Duran AYDINÖZÜ
*Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
İlköğretim Bölümü*

Üye: Doç.Dr. M.Serhat YILMAZ
*Kastamonu Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü*

Üye: Yrd.Doç.Dr. A.Oğuzhan KILDAN
*Kastamonu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
İlköğretim Bölümü*

17.06.2012
Doç.Dr. Bngin Ünal İBRET
Enstitü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

İLKÖĞRETİM 7.SINIF SOSYAL BİLGİLER PROGRAMINDA YER ALAN DEĞERLERİN KAZANILMIŞLIK DÜZEYİNİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

İdris KINASAKAL

Kastamonu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. A. Oğuzhan KILDAN

Bu araştırma, ilköğretim 7.sınıfta Sosyal Bilgiler dersini yürüten öğretmenlerin, 7.sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programındaki değerlerle ilgili, öğrencilerin bu değerleri kazanmışlık düzeyine ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu, 2010-2011 eğitim-öğretim yılında Kastamonu il merkezi ve ilçelerinde görev yapan ve 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren 106 Sosyal Bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından geliştirilmiş ‘Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği’ kullanılmıştır. Ölçeğin uygulama aşamasında, sınıf yoklama listesindeki ilk dört kız ve ilk dört erkek öğrenci değerlendirmeye alınmıştır. Bu şekilde öğretmenler, sınıfın genel durumu ve

programda yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyleri hakkında daha sağlıklı çıkarımlarda bulunulabilecektir. Elde edilen veriler SPSS paket programı kullanılarak analiz edilmiş, öğretmenlerin ve öğrencilerin kişisel bilgileri ve değerlerin kazanılmışlık düzeyleri frekans ve yüzdeler çıkarılarak hesaplanmıştır. Öğrencilerin ve öğretmenlerin cinsiyet, öğretmenlerin bulunduğu okulda çalışma süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için bağımsız örneklem için t testi (IndependentSampley T-Testi) yapılmıştır. Öğretmenlerin, kıdem ve mezun olduğu alan; öğrencilerin yaş, 6.sınıf Sosyal Bilgiler notu, ailenin gelir durumu, babanın ve annenin eğitim seviyesi, babanın ve annenin yaş değişkenlerine göre anlamlı farklılık olup olmadığını belirlemek içinse tek faktörlü varyans analizi (oneway, anova) yapılmıştır.

Araştırma bulgularına göre, öğrencilerin cinsiyet, yaş, 6.sınıf Sosyal Bilgiler notu ve babanın eğitim durumu değişkenleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Öğretmenlerin cinsiyet, mezun olduğu alan, bulunduğu okulda çalışma süresi, kıdem, anne eğitim durumu, anne yaş, baba yaş ve ailenin gelir durumu değişkenlerine göre ise anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Kastamonu - 2012, Sayfa: XV+120

Anahtar Kelimeler: Değer, Değer Eğitimi, Sosyal Bilgiler Dersi, Kazanım

ABSTRACT

Master's Thesis

THE ASSESSMENT OF THE LEVEL OF TEACHER ACHIEVEMENT OF THE
VALUES IN THE PROGRAM FOR TEACHING SOCIAL SCIENCES IN THE 7
TH GRADE AT PRIMARY SCHOOL

İdris KINASAKAL

Kastamonu University

Institute Of Social Sciences

Supervisor: Assist. Prof. Dr. A. Oğuzhan KILDAN

This research has been done to evaluate the views of Social Sciences teachers who teaches the 7th grade students at primary schools on objectives related to the values in the Social Sciences programme.

The target population of this research is consisted of 106 Social Sciences teachers who teaches on 7th grade at primary schools around Kastamonu and its districts in 2010-2011 Education and Training Year.

In this research Social Sciences Value Evaluation Scale is used as a data collection tool developed by the researcher. In application stage of the scale, the first four boys and the first four girls in class attendance list have been chosen for the assessment. So, more reasonable inferences can be attained about general status of the class and value objectives in the programme. Data attained have been analyzed in Spss Packet Programme. Personal informations of teachers and students and to what

extend the objectives related to the transferred values have been figured out through frequency and percentages. Independent Sampley T-Test analysis has been done to reveal if there is a significant difference for variables of students and teachers' gender and teachers execution time at their present schools. One-way, anova analysis has been done to reveal if there is a significant difference in of variables teachers' branch and seniority; students' age, Social Sciences marks in 6th grade; income level of family, education level and age of parents.

Acording to the results, a significant difference has been found between the variables of students' gender, age and social sciences Marks in 6th, fathers' education level, For the variables of teachers' gender, seniority, working period at their present school, mothers' education level and income level of family; a significant difference hasn't been seen.

Kastamonu - 2012, Page: XV+120

KeyWords : Value, Value Education, Social Sciences, Objective

ÖNSÖZ

‘Değişmeyen tek şeyin değişim olması’, gelişim ve değişimlerin getirdiği maddi ve manevi kayıplar, toplumsal yozlaşmalar, her geçen gün değer kavramının öne çıkmasını sağlamıştır. Bu noktada eğitim programlarının da bu değişime tepkisiz kalması düşünülemezdi. Bu çerçevede 2005 yılından itibaren ilköğretim programında bir takım değişiklikler yapılmıştır. İlköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler programında kapsamlı olarak ele alınan değer eğitimi de, bu değişikliklerin bir parçasını oluşturmaktadır.

Öğrencilerin değer kazanımının öğretmen boyutunda değerlendirilebilmesi programın uygulanabilirliği açısından önemlidir. Bu çalışma eğitim öğretim çalışmalarına katkıda bulunabilmek ve hali hazırdaki durumu ortaya koyma amacıyla yapılmıştır. Araştırma sürecinde bana yol gösteren, her türlü konuda yardımcı olan ve düşüncelerimi destekleyen değerli danışmanım Yrd. Doç. Dr. A. Oğuzhan KILDAN’a, çalışmalarım sırasında destekleyici yorum ve önerileriyle katkıda bulunan Doç. Dr. Duran AYDINÖZÜ’ne ve Doç. Dr. B. Ünal İBRET’e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışma boyunca her türlü konuda bana destek olan ve yardımlarını esirgemeyen değerli arkadaşım, Fahriye BEKDAŞ’a, manevi desteği ile yanımda olan sevgili eşim Elif KINASAKAL’a teşekkür ederim.

Kastamonu, 2012

İdris KINASAKAL

İÇİNDEKİLER

Özet.....	i
Abstract.....	iii
Önsöz.....	v
İçindekiler.....	vi
Tablolar Listesi.....	xi
Şekiller Listesi.....	xiii
Ekler Listesi.....	xiv
Kısaltmalar.....	xv
Giriş.....	1

I. BÖLÜM

1.Problem Durumu.....	2
1.1.Problem Cümlesi.....	2
1.1.1.Alt Problemler.....	3
1.2.Araştırmanın Amacı.....	5
1.3.Araştırmanın Önemi.....	5
1.4.Sınırlılıklar.....	6
1.5.Sayıtlılar.....	7
1.6.Tanımlar.....	7

II. BÖLÜM

2.Kavramsal Çerçeve	8
2.1.Değer Kavramı	8
2.2.Tutum ve Değer.....	11
2.3.Farklı Açılardan Değer Kavramı.....	13
2.3.1.Sosyolojik Açıdan Değer	13
2.3.2.Felsefi Açıdan Değer	15
2.3.3.Psikolojik Açıdan Değer	17
2.3.4.Antropolojik Açıdan Değer.....	18
2.4.Değerlerin Özellikleri.....	19
2.5.Değerlerin Sınıflandırılması.....	20
2.6.Değer Eğitimi	22
2.7.Değer Eğitiminin Tarihçesi	25
2.7.1.Ailede Değer Eğitimi	27
2.7.2.Okul ve Değer Eğitimi	29
2.7.3.Değer Eğitiminde Öğretmenin Rolü	34
2.7.4.Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçlarında Değerler.....	38
2.7.5.İlköğretimin Sosyal Bilgiler Programında Değerler	39
2.7.5.1.7.Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler.....	43
2.7.5.1.1.Farklılıklara Saygı.....	44
2.7.5.1.2.Vatanseverlik.....	45
2.7.5.1.3.Estetik.....	46
2.7.5.1.4.Bilimsellik	47
2.7.5.1.5.Dürüstlük.....	49

2.5.7.1.6.Adil Olma.....	49
2.5.7.1.7.Bariş	50
2.7.6.Değer Eğitiminde Yaşanan Sorunlar.....	51

III. BÖLÜM

3.Yöntem.....	54
3.1.Araştırmanın Modeli	54
3.2.Araştırma Grubu.....	54
3.2.1.Çalışma Grubu	54
3.3.Verı Toplama Aracı.....	55
3.3.1.Kişisel Bilgi Formu	55
3.3.2.Öğrenci Bilgi Formu	56
3.3.3.Değer Kazanımında Öğretmen Görüşleri Belirleme Ölçeği	56
3.4.Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması.....	57
3.4.1.Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeğinin Kapsam Geçerliliği	57
3.4.2.Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeğinin Yapı Geçerliliği.....	58
3.4.3.Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Güvenirlik Bulguları	61
3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	62

IV. BÖLÜM

4.Bulgular ve Yorumlar	66
4.1.Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Aritmetik Ortalamaları ve T-Testi Sonuçları..	67
4.2.Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin 6.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Notu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Sonuçları.....	69
4.3.Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin Yaşına Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Sonuçları	72
4.4.Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Sonuçları	75
4.5.Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Babanın Yaşına Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Sonuçları	78
4.6.Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Sonuçları	80
4.7.Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşına Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Sonuçları	83
4.8.Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Sonuçları	85

4.9. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmen Cinsiyetine Göre Aritmetik Ortalamaları ve T-Testi Sonuçları.....	88
4.10. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Kıdem Yılı Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve One-Way ANOVA Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım.....	90
4.11. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Bulunduğu Okulda Çalışma Süresine Göre Aritmetik Ortalamaları ve T-Testi Sonuçları.....	93
4.12. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Mezun Olduğu Alan Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Testi Sonuçları.....	95

V. BÖLÜM

5. Sonuç ve Öneriler.....	98
5.1. Sonuç.....	98
5.2. Öneriler	102
5.2.1. MEB'e Öneriler.....	102
5.2.2. Program Geliştiricilere (Müfredat Planlamacılarına) Öneriler	103
5.2.3. Eğitimciler İçin Öneriler	104
5.2.4. Diğer Araştırmacılara Öneriler	104
Kaynakça	106

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Değer ve Tutum Arasındaki Farklar	12
Tablo 2.2. 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler	44
Tablo 3.1. 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Üniteler ve Değerlerin DKÖGBÖ Soru Dağılımları ve Oranları	58
Tablo 3.2. DKÖGBÖ Faktör ve Madde Analizi Sonuçları	59
Tablo 3.3. DKÖGBÖ Güvenirlik Bulguları	61
Tablo 3.4. Demografik Veriler	64
Tablo 4.1. DKÖGBÖ Puanlarının Öğrencilerin Cinsiyetine Göre T-testi Sonuçları	68
Tablo 4.2. DKÖGBÖ Puanlarının Öğrencilerin 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Notu Değişkenine Göre Betimsel İstatistikleri	71
Tablo 4.3. DKÖGBÖ Puanlarının Öğrencilerin 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Notu Değişkenine Göre Anova Sonuçları.....	71
Tablo 4.4. DKÖGBÖ Puanlarının Öğrencilerin Yaşına Göre Betimsel İstatistikleri.....	73
Tablo 4.5. DKÖGBÖ Puanlarının Öğrencilerin Yaşına Göre Anova Sonuçları.....	74
Tablo 4.6. DKÖGBÖ Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri.....	76
Tablo 4.7. DKÖGBÖ Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları	77
Tablo 4.8. DKÖGBÖ Puanlarının Babanın Yaşına Göre Betimsel İstatistikleri	79
Tablo 4.9. DKÖGBÖ Puanlarının Babanın Yaşına Göre Anova Sonuçları.....	80

Tablo 4.10. DKÖGBÖ Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri.....	82
Tablo 4.11. DKÖGBÖ Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Anova Sonuçları	82
Tablo 4.12. DKÖGBÖ Puanlarının Annenin Yaşına Göre Betimsel İstatistikleri	84
Tablo 4.13. DKÖGBÖ Puanlarının Annenin Yaşına Göre Anova Sonuçları	84
Tablo 4.14. DKÖGBÖ Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Betimsel İstatistikleri	86
Tablo 4.15. DKÖGBÖ Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Anova Sonuçları	87
Tablo 4.16. DKÖGBÖ Puanlarının Öğretmen Cinsiyetine İlişkin T Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım.....	89
Tablo 4.17. DKÖGBÖ Puanlarının Öğretmenlerin Kıdem Yılı Değişkenine Göre Betimsel İstatistikleri	91
Tablo 4.18. DKÖGBÖ Puanlarının Öğretmenlerin Kıdem Yılı Değişkenine İlişkin One-way Anova Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım	92
Tablo 4.19. DKÖGBÖ Puanlarının Öğretmenlerin Bulunduğu Okulda Çalışma Süresine İlişkin T Testi Sonuçlarını Gösteren Dağılım	94
Tablo 4.20. DKÖGBÖ Puanlarının Öğretmenlerin Mezun Olduğu Alan Değişkenine Göre Betimsel İstatistikleri	96
Tablo 4.21. DKÖGBÖ Puanlarının Öğretmenlerin Mezun Olduğu Alan Değişkenine İlişkin Anova Testi Sonuçlarını Gösteren Dağılım	97

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4.1. DKÖGBÖ Puanlarının Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Aritmetik Ortalamaları.....	67
Şekil 4.2. DKÖGBÖ Puanlarının Öğrencilerin 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Notu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları	70
Şekil 4.3. DKÖGBÖ Puanlarının Öğrencilerin Yaşına Göre Aritmetik Ortalamaları.....	73
Şekil 4.4. DKÖGBÖ Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Aritmetik Ortalamaları.....	75
Şekil 4.5. DKÖGBÖ Puanlarının Babanın Yaşına Göre Aritmetik Ortalamaları.....	78
Şekil 4.6. DKÖGBÖ Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Aritmetik Ortalamaları.....	81
Şekil 4.7. DKÖGBÖ Puanlarının Annenin Yaşına Göre Aritmetik Ortalamaları	83
Şekil 4.8. DKÖGBÖ Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları.....	86
Şekil 4.9. DKÖGBÖ Puanlarının Öğretmen Cinsiyetine Göre Aritmetik Ortalamaları.....	89
Şekil 4.10. DKÖGBÖ Puanlarının Öğretmenlerin Kıdem Yılı Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları	91
Şekil 4.11. DKÖGBÖ Puanlarının Öğretmenlerin Bulunduğu Okulda Çalışma Süresine Göre Aritmetik Ortalamaları	94
Şekil 4.12. DKÖGBÖ Puanlarının Öğretmenlerin Mezun Olduğu Alan Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları	96

EKLER LİSTESİ

Ek-1: Kişisel Bilgi Formu	115
Ek-2: Öğrenci Bilgi Formu.....	117
Ek-3: Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği	118
Ek-4: Özgeçmiş.....	120

KISALTMALAR

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜBA: Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü

DKÖGBÖ: Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği

N: Veri Sayısı

S: Standart Sapma

F: F Değeri (Anova İçin)

P: Anlamlılık Düzeyi

sd: Serbestlik Derecesi

f: Frekans

t: t değeri

Akt: Aktaran

C: Cilt

Ed: Editör

s.: Sayfa

S.: Sayı

vs: vesaire

vb: ve benzerleri

GİRİŞ

Küreselleşme sonucu dünya büyük bir köy halini almış, insanoğlu art arda sıralanan teknolojik gelişmelerin hızına her geçen gün daha zor ayak uydurur hale gelmiştir. Meydana gelen bu değişimler yüzeysellikten ziyade köklerden başlamaktadır. Bu nedenle bireyler, toplumlar ve kültürler başta olmak üzere, bu öğelerin temelini oluşturan pek çok unsur da mecburen değişime uğramaktadır. Sürekli kendini geliştiren bir canlı olan insanoğlu da, bu değişimlere kayıtsız kalamamıştır. İnsanlar gibi toplumlarda zaman içinde değişir ve bu değişime hiçbir toplum kayıtsız kalmaz. Toplumların yeni durumlarla, yeni değerlerle karşılaşması sonucunda eski öğelerin ihtiyaçlara cevap verememesi nedeniyle sürekli olarak serbest kültür değişmesi meydana gelir (Erdentuğ, 1977, 127). Bu gibi durumların önüne geçebilmek, öncelikle eğitim sayesinde mümkün olmaktadır. Zira hedefleri doğrultusunda attığı her adıma bir anlam yükleyen insanların yaşamları, gerçek manada anlam kazanmış demektir. Eğitimsel anlamda bireyin bu konudaki en büyük yardımcısı ilköğretim Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleridir. Bu dersler sayesinde çocuk, kendini ve çevresini tanımaya, ailevi ve toplumsal beklentilere cevap vermeye çalışır. Zira Sosyal Bilgiler dersinin temel amaçlarından biri de bireyin kendini tanımasına yardımcı olmaktır.

Günümüz öğretim programlarının verimliliği, programlarında yer alan değer ve kazanımların işlevselliği, değerlerin kazanılmışlık düzeylerinin tespitine ilişkin çıkarımlarda bulunabilmek için son yıllarda farklı sınıflarda, farklı değişkenleri konu edinen araştırmalar yapılmıştır. Fakat öğretim programının uygulayıcısı olan ve öğrencileri eğitimsel anlamda en iyi tanıyan öğretmenlerin, değerlerin kazanılmışlık düzeyine ilişkin görüşlerini ortaya koyan bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmayla 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesine çalışılmıştır. Yapılan bu araştırmada veri toplama aracı olarak, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerler çerçevesinde araştırmacı tarafından hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği kullanılmıştır.

I.BÖLÜM

1. Problem Durumu

Değerler üzerine araştırma yapmanın amaçlarının başında, insanlarda var olan değer algılarının yönelimlerini belirlemek, onların tutum, davranış, toplumsal deneyim ve rolleriyle ilgili şekil algılarını ortaya çıkarmak gelir (Mehmedoğlu, 2006).

Her birimizin sahip olduğu bazı değerler vardır. Bu değerler, hayatımızdaki olayların gidişatını etkileyebilmekte, bizlere yön verebilmektedir. Bu nedenle bireysel ya da örgütsel değerler ve değer sistemleri, uzun yıllardan beri farklı pek çok disiplin tarafından incelenen temel araştırma konularından biri olmuştur (Dönmez, 2011, 3-8).

Canlılar arasında değer yaratan, değerlerine sahip çıkan tek varlık insandır. Eğitimin odak noktası da insan olduğuna göre, insanı insan yapan, insanın kendini gerçekleştirmesine yardımcı olan temel değerlerin varlığı da, eğitimsel anlamda göz ardı edilemez. Eğitimin nitelikselliği sadece bireylerin değil, toplumların da gelişimine katkıda bulunur. Eğitimin hedeflerinden biri de değer yaratmak, değerleri davranış haline getiren bireyler yetiştirmektir (Çağlar, 2005). Bu nedenle hangi öğretim programı içerisinde kendine yer bulmuş olursa olsun, değerlerin işlevselliğinin ve kazanılmışlık düzeylerinin araştırılması gerekir.

1.1. Problem Cümlesi

İlköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla yapılan bu çalışmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1.1.1. Alt Problemler

Öğretmen görüşlerine göre;

1.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin cinsiyet değişkeni, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde farklılığa neden olmaktadır mıdır?

2.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders notu değişkeni, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde farklılığa neden olmaktadır mıdır?

3.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin yaşı, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde farklılığa neden olmaktadır mıdır?

4.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim durumu, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde farklılığa neden olmaktadır mıdır?

5.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin babalarının yaşı, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde farklılığa neden olmaktadır mıdır?

6.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim durumu, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde farklılığa neden olmaktadır mıdır?

7.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin annelerinin yaşı, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde farklılığa neden olmaktadır mıdır?

8.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin ailelerinin gelir durumu, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde farklılığa neden olmaktadır mıdır?

9.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin derslerine giren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin cinsiyeti, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde farklılığa neden olmaktadır mıdır?

10.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin derslerine giren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kıdem yılları, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde farklılığa neden olmaktadır mıdır?

11.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin derslerine giren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bulunduğu okulda çalışma süreleri, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde farklılığa neden olmaktadır mıdır?

12.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin derslerine giren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mezun oldukları alan değişkeni, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde farklılığa neden olmaktadır mıdır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Mevcut 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan yirmi değer, öğrenme alanları ve üniteler ile ilişkilendirilerek öğrenciye kazandırılmaya çalışılmaktadır. Değerlerin kazanılmışlık düzeyinin hangi değişkenlere göre farklılık gösterdiğinin araştırılması amacıyla, Kastamonu ili merkez ilçede bulunan ilköğretim okullarında, ilköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Eğitimin en önemli amacı, bireyi topluma yararlı bir şekilde eğitmektir. Aynı zamanda okul, bireyin kişiliğinin şekillendiği yerdir. Bu sebeple de okulların, değerler ve eğitimini ön plana çıkarması gerekmektedir.

Sosyal Bilgiler Programında kazandırılmak istenen değerler ile birey kendi değerlerinin farkında olacaktır. Bireye hedeflenen değerlerin kazandırılıp kazandırılmadığı bu yüzden çok önemlidir.

Değerler eğitiminin, diğer eğitim-öğretim programlarında ve kademelerinde olduğu gibi, 7.sınıf düzeyinde bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor düzeylerinin gelişmesine katkı sağlayacağı varsayılmaktadır.

Bu araştırmanın Üniversitelerde Sosyal Bilgiler alanında eğitim gören öğretmen adaylarının değerler eğitimi konusunda yetiştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

Araştırma ile Sosyal Bilgiler Programının değer eğitimi alanında ne ölçüde başarılı olduğu, eğitimin uygulama aşamasında ortaya çıkan problemlerin tespiti ve bu problemlerin çözüm önerileri hakkında fikir elde edilebilmesi beklenmektedir.

Araştırma sonuçlarının MEB'in Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı'na değerlendirilerek, daha nitelikli ders kitaplarının oluşturulması konusunda katkı sağlaması beklenmektedir.

Bu araştırmanın bulgularından yararlanılarak, Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin farkındalığının sağlanması ve bu değerlerin gereken önemi görmesi beklenmektedir.

Araştırma ile ilköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programının değer kazanımı noktasındaki rolü ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Bu alanda araştırma yapacak olan araştırmacıların, araştırmaları için zemin oluşturabilecek bilgileri bu araştırmadan elde etmeleri beklenmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

1. Araştırma Kastamonu il merkezinde ve bağlı ilçelerde, 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde aktif olarak görev yapan öğretmenlerle sınırlandırılmıştır.
2. Araştırma 2010-2011 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
3. Veri toplama aracı olarak, 'Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği' ile sınırlıdır.
4. Araştırma ilköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan; farklılıklara saygı, vatanseverlik, estetik, barış, dürüstlük, adil olma, bilimsellik değerleri ile sınırlıdır.

1.5. Sayıtlar

1.Bu araştırmada veri toplamak üzere kullanılan araçlar, araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmıştır.

2.Öğrencilerin öğrenci bilgi formlarına, öğretmenlerin de kişisel bilgi formları ve Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'ndeki sorulara, samimi ve içten cevaplar verdiği kabul edilmiştir.

3.Oluşturulan ölçekle ilgili uzman görüşlerinin yeterli olduğu varsayılmıştır.

4.Öğretmenlere uygulanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'ndeki ifade kalıplarının, değerlerin kazanılmışlık düzeyinin ölçülmesinde yeterli olduğu düşünölmektedir.

1.6. Tanımlar

Değer: Değer hükmü bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğunu belirten ifade ise, değer de bir şeyin arzu edilebilir veya edilemez olduğu hakkındaki inançtır (Güngör, 1993, 25).

Değerler Eğitimi: Topluma yeni katılan bireyin, değerler aracılığıyla topluma faydalı hale getirilmesine, toplumsal yaşantımızın temel yapısını oluşturan milli, manevi, sosyal, ahlaki ve kültürel değerlerimizin hedef kitleye aktarılmasına “Değer Eğitimi” denir (Akbaş, 2004, 37).

Tutum: Bir nesneye ilişkin duygu, düşünce ve davranışlardan oluşan eğilim (Aydın, 2000).

II. BÖLÜM

2.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Değer Kavramı

Değer, belli bir durum ve şarta bağlı kalmaksızın, arzu edilen, yararlı görülen ve beğenilen şeyleri gösteren kıstaslardır (Tan, 1981, 123). Değer kavramının çok farklı alanlarla ilişkilendirilmesi, bu kavramın doğru tanımlanabilmesini güçleştirse de, mevcut eğitim programları içerisinde değer eğitimi noktasında en etkili tanımlamaların ve kapsamlı çalışmaların, sosyal bilimler alanında yapıldığı söylenebilir. Değer kavramı, bütün kişisel ve sosyal analizlerin merkezinde yer almaktadır.

Sözlük anlamıyla değer; 'bireyin kendi çıkarlarına bağlı olmadan, inançlarla ve sezgilerle belirlenmiş doğrular, yanlışlar ve ulaşılmak istenen kusursuz durum' olarak tanımlanmaktadır (TÜBA, 2012). Değer, günlük konuşmada çoğunlukla bir nesnenin parayla ölçülen karşılığını anlatır. Bu anlamıyla değer, paha ve fiyat sözcükleriyle eş anlamlıdır. Alım satımda fiyat ya da paha sözcüğü, bir şeyin para karşılığı değeri, bir nesnenin değerine karşılık ödenecek parayı belirler. Ekonomik koşullara bağlı olarak fiyat ayarlamak, paranın değerini değiştirmektir. Bu sözcükler, canlı ve cansız varlıkların somut ve soyut değerlerini belirlemek, tahmin etmek için de kullanılır (Köknel, 2007, 17).

Türk Dil Kurumu (2012) değeri, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık olarak tanımlamıştır. Değer; neyin, hangi ve nasıl davranışların iyi, güzel, doğru ve kutsal olduğuna; neyin, hangi ve nasıl davranışların da böyle olmadığına dair inanç ve kabullerimizdir. Değerler davranışlarımıza rehberlik yaparak eylemlerimizi, yargılarımızı, anlık hedeflerimizi daha üst hedeflere

taşıyarak nihai anlamda nasıl olmamız, nasıl davranmamız gerektiğini bize bildirir (Hökelekli ve Gündüz, 2004, 371-396).

Değerler, bir kimsenin değişik durumlarda gösterdiği sürekli davranışlara yön veren köklü tutum ve inançlardır (Oğuzkan, 1981, 45). Bireylerin nasıl yaşayacaklarına dair kararlarını etkileyen inanç sistemlerine ‘değerler’ denir (Yıldırım, 1999). İnsanın değerleri bir nevi onun karakteridir. İnsanların hayata karşı geliştirdikleri tutumların özünde sahip olunan değerler yatar.

Değerler, ihtiyaçları karşılayan, içimizdeki bizi yansıtan ve var olan enerjiyi açığa çıkaran, sosyalleşme sürecinde insanlar arasındaki ilişkiyi ön plana çıkaran, toplumun ve her şeyden önce bireyin gelişimini temele alan, farklılıkları ortaya çıkaran bilişsel, duyuşsal, davranışsal tutum, inançlar ve kurallar bütünüdür (Timuçin, 2005, 15; Çelikkaya, 1996, 168; Çağlayan, 2005, 91; Kılıoğlu, 1988, 50-51; Erdem, 2003, 60; Oğuzkan, 1981, 41; Özgüven, 1994, 356; Giddens, 2005, 22; Arda ve diğerleri, 2003, 126).

Değerler; iyiyi kötüyü, doğruyu yanlış belirlleyen soyut düşünceler, ideallerdir (Esmer, 1999, 3). Değerler bir bakıma bizim hayatımızın gayeleridir; hatta sadece kendi hayatımızın değil, başkalarının hayatı için de gaye olmasını istediğimiz şeylerdir. Bunlar bazen sadece fertleri belirleyici olur, bazen de bütün bir toplum belli bir değer profiliyle tanınır (Güngör, 1998, 84-85). Davranış bilimciler ve sosyal psikologlar değerlerin bir yandan bireysel tutum ve davranışları, bilişsel süreçleri etkilediğini, diğer yandan toplumun kültürel kalıplarıyla etkileşimde bulunduğunu ve onları yansıttığını kabul etmektedir (Dilmaç, 2002, 1).

Hayatımıza anlam kazandıran bizi biz kılan en önemli enerji kaynağımız değerlerimizdir. Sahip olduğumuz değerler olmazları olur, yapılmayanları yapılı hale getirmede oldukça etkilidir (Çağlayan, 2005, 91). İnsanın gerçek değerini,

giyiniş tarzı veya fiziksel özellikleri değil, değerleri belirler. İnsanı aranılan kılan içinde taşıdığı değerleridir, meselenin özü budur.

Değer, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamaya yarayan anlayışlardır. Değerler ayrıca, bireylerin neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, tercihleri, arzu edilen veya edilmeyen durumları gösterir (Erdem, 2003, 56). Değerler insanların doğuştan sahip olduğu bir özellik veya bir içgüdü ürünü değil, gözlemler ve etkileşimler sonucunda kazanılan bir unsurdur. Toplumsal kültürün manevi parçaları birer değer olarak adlandırılabilir. Değerler, çevremizde yaşayan insanlarla girdiğimiz etkileşim sonucunda öğrenilir. Özellikle ahlaki davranış konusunda değer, bir kimsenin diğer insanları, insanlara ait nitelikleri, istek ve niyetleri, davranışları değerlendirirken başvurduğu bir kıtas demektir (Güngör, 1998, 28).

Kişi değerleri, kişilerarası ilişkilerde doğrudan doğruya veya dolaylı olarak ortaya çıkan sevgi, dürüst olma, bağlılık, saygı, adil olma ve açık düşünebilme, doğru bağlantılar kurabilme gibi kişi imkânlarıdır (Kuçuradi, 2010, 41). Değerler insanın kişiliğinin oluşmasını sağlar. Değerlerin kaybı veya zarara uğraması, benliğin sarsılmasına ve güvensizlik hislerine sebep olmaktadır. Bu durumda insan her şeyin sona erdiğini düşünür ve kendisini yalnız hisseder (Öner, 1999).

Toplumunu oluşturan bireylerin hangi değerlere ne kadar önem verdiğine paralel olarak değerlere ömür biçilebilir. Günümüzde farklı iletişim kanallarında sıklıkla karşılaştığımız ‘kaybolan’ veya ‘unutulan değerlerimiz’ gibi yaklaşımların temelinde, insanların bu değerleri zamanla göz ardı ettiği gerçeği yatmaktadır. Değerler kişilere ya da toplumlara bağımlıdır. Zira nesneye ya da duygulara değer veren, onları var eden de yok eden de insandır. Örneğin, çölde susuz kalan bir insan için ‘su’ o an için dünyadaki en değerli şeydir. Son yıllarda ‘değer’ denildiğinde akla ilk olarak ‘ahlaki değerler’ gelmektedir. Bu metaforun, insanların ihtiyaçlarına göre şekillendiğini varsayarsak, son yıllarda ahlaki açıdan açlığın daha ağır bastığı

söyleyebiliriz. Günümüz dünyasında özellikle genç neslin, değerler konusunda sıkıntılar yaşadığı gerçeği ile karşı karşıya kalınmaktadır (Avcı, 2007, 851).

TÜSİAD (1991) değer kavramını; toplumsal hayatta insanların ortak olarak önemsedikleri görgül (ampirik) olgular olarak tanımlamıştır. Bir toplumun, kültürün etkisi altında kalan davranışları, o kültürün değerlerini yansıtmaktadır. Her toplumun kendine ait kültürü olduğundan, her toplumun da kendine özgü değerleri vardır. Değerler toplumdan topluma değişiklik gösterebileceği gibi, benzer değerler farklı toplumlarca benimsenebilmektedir. Bunun yanı sıra, her bireyin farklı değer yargıları da olabilir (Aydın, 1994). Değerler, teknolojik gelişmelerle ters orantılı olarak sonradan önem kazanan bir konu olup, ülkemizde de üzerinde yeni yeni durulmaya başlanan bir alan olmuştur.

2.2. Tutum ve Değer

Tutum; bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilimdir (Kağıtçıbaşı, 2008, 84).

Tutumlar, hoşlanma ve hoşlanmamalardır; durumlar, nesnelere, kişiler, gruplar ve soyut fikirlerle sosyal politikacılar da dahil olmak üzere çevrenin tanımlanabilir, herhangi bir diğer özelliğine karşı duyulan yakınlık ve iticiliktir (Atkinson, 1995, 721).

Değer ve tutum genellikle karıştırılan iki kavram olsa da aralarında bariz farklar vardır. Tutumlar, davranışların kökenini oluşturması itibariyle değerden ayrılır. Her insanın herhangi bir konuya veya kişilere karşı belirgin değerleri, her bireyin yaşamı boyunca karşılaştığı uyarıcılara karşı belirli bir düşünce tarzı vardır. İşte bu düşünce tarzlarının merkezinde değerler yatar. Bunun yanı sıra, içinde bulunduğumuz toplumun kültürel yapısı da bizim belirli değerlerle donatılmamızı sağlar. Eşitlik, demokrasi, adalet, başarı, barış gibi değerler, toplumsal diyaloglarla

belirli pekiştirmelerle sahip olduğumuz değerler bütünüdür. İnsanların sahip olduğu değerler nispeten tekrarlı ve tutarlıdır, değişkenlik özellikleri vardır. Fakat değişimleri kolay kolay gerçekleşemez.

Bazı psikologlar değerleri tutumlardan daha genel ve temel olarak tanımlarken, bazıları da standart testlerle ölçülen sosyal tutumlar ile değerler arasında ilişki olduğunu keşfetmiştir. Değerler paylaşılmış, genelleşmiş tutumları temsil eder (Güngör, 1993, 19).

İnceoğlu (2000) tutumların; ilişkilendirme ile, tutum konusu ile ilgili doğrudan deneyim ile, başkalarından öğrenme ile kazanıldığını belirtmiştir (Akt. Demirbaş ve Yağbasan, 2006).

Tablo 2.1’de değer ve tutum arasındaki farklar verilmiştir:

Tablo 2.1. Değer ve Tutum Arasındaki Farklar

DEĞER	TUTUM
Davranış olarak bir standarda sahiptir.	Bir standarda sahip değildir.
Değerler nesne ve durumların üstündedir.	Belirli bir nesne ve durumlara odaklanmış haldedir.
Değer, aynı zamanda inançtır.	Tutum, değer gibi bir inancın ürünü değil, inançların organizasyonudur.
Bireyin inançları kadar değerleri vardır. Bunlar davranış tarzları veya ulaşılmak istenen hedeflerle ilgilidir.	Kişinin tutumları doğrudan ve dolaylı olarak nesne ve durumlara ilişkin sayılamayacak kadar çoktur.
Değerler, kişinin kendini savunma, kendini gerçekleştirme işlevleriyle doğrudan ilgilidir.	Tutumlar, doğrudan sonuç olarak yani davranış olarak ortaya çıkar.
Değerler, kişiliğin oluşmasında ve bilişsel sistemde merkezi bir öneme sahiptir. Değerler, tutumları ve davranışları tayin edici bir durumdadır.	
Değer, tutumdan daha dinamik bir içeriğe sahiptir.	

Kaynak: Rokeach’dan Akt. Durmuş, 1996, 44.

Değer-tutum ilişkisi açısından incelendiğinde Rokeach'ın görüşlerinin, genel görüşlerden pek farklı olmadığı görülmektedir. Tutumların kaynağı içgüdüler değildir, tutumların temelinde kalıcı izli davranış değişiklikleri yatar. İnsanların benimsedikleri değerler tutumlarını etkileyebilmektedir.

Davranışlar, tutumların varlığının en büyük kanıtıdır. İnsanlar, tutumları sosyal çevrenin öğreticiliği sayesinde kazanırlar. Değerler tutumları kapsar fakat tutumların bir araya gelmesiyle değer sistemleri oluşur. Değerler nasıl ki ailede ve sosyal çevrede kazanılıp okul ortamında besleniyorsa, tutumlar da değerlerin bireyde filizlenmesiyle birlikte oluşmaya başlar. Burada vurgulanmak istenen, tutumların değerlerden daha kapsamlı olduğudur (Balcı, 2008, 24).

2.3.Farklı Açılardan Değer Kavramı

Değerler, davranışların kökenini oluşturması bakımından farklı bilim dallarının ilgi duyduğu bir konu olmuştur. Sosyal bilimlerin hemen hemen her alanında değerler üzerinde durulmuştur. Felsefe, Sosyoloji ve Psikoloji başta olmak üzere birçok sosyal bilim, bu kavramı kendi açısından inceleme sahasına almıştır (Keskin, 2008).

2.3.1.Sosyolojik Açıdan Değer

Sosyologlar, davranışların kökenine inip, onları anlamlandırabilmek için 'değer kavramı'nı ortaya atmıştır. Değer kavramı; "genel olarak, bir nesneye, varlığa ya da faaliyete, ruhsal, ahlaksal, toplumsal açıdan ya da estetik yönden, tanınan önem ya da üstünlük derecesi" olarak tanımlanmaktadır (Öncül, 2000). Bir şeyin değeri, anlamı ya da önemi kişiden kişiye farklılık gösterebilir. Değerlere ilişkin bir bildirimde bulunulmaz, değerlerin bir tasarımını kurmak, değerlere ilişkin bir yargıda bulunmak mümkün değildir (Tepe, 2002, 350).

Sosyolojik açıdan değer, kişiye ve gruba yararlı, istenilen ve beğenilen şey olarak tanımlanabilir. Buna göre değer; olgunun kendinden çok, ona transfer edilen önemlilik (Şen, 2007).

Sosyoloji, toplum bilimi olarak bilinmekte olup, bir bakıma toplumun aynasıdır. Başlangıçta değerlerin birey merkezli olduğu düşünülerekten bu konu üzerinde sosyolojik araştırmalar yapmaya çok fazla gerek duyulmamıştır. Fakat günümüz araştırmalarında, değerlerin sosyolojik boyutunun eskisine nazaran daha sık yer bulmaya başladığını söylenebilir. Çünkü değerler toplumun sosyal dinamiklerinin belirlenmesinde etkisi olan, insan yaşamını ve kültürel öğeleri anlamlı kılan, yaşama değer katan temel ölçütlerden biridir. Toplumdaki sosyal yapıların, insandaki davranış kalıplarının ve sosyal rollerinin değer kökenli olması sosyolojinin “değerler”e bakış açısını değiştirerek, bu alandaki incelemelerde değerlerin çıkış noktası haline gelmesine neden oldu. Sosyal bilimciler değerlerin göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir sosyal olgu olduğunu noktasında birleşmişlerdir. Değerlerin, toplumsal olgu olarak kabul edilmesinin önünü açan kişi Weber’dir (Balcı, 2008, 25). Değerler, toplumsal yapıyı ayakta tutan sıkı bağlardır. Kişileri ve toplumları sağlıklı analiz edebilmek değerler aracılığıyla kolaylaşır. Toplumun sahip olduğu değer dinamikleri ne kadar iyi saptanırsa, toplumların geleceğe dönük planları da o ölçüde sağlıklı olur. Bu bakımdan sosyolojik açıdan değer araştırmaları önemlidir. Sosyal değerler, toplum tarafından oluşturulan, kişilerden ziyade topluma mal ettiğimiz, herkes tarafından kabul gören, ana ölçütlerdir.

Değerler, normlara kıyasla daha soyut olup, bize iyi ve kötü hakkında fikir veren ideal düşüncelerdir. Bu bakımdan değerleri; bir toplumun olması gereken idealleri ve hedefleri olarak görmek mümkündür (Canatan, 2004, 44). Değerlerin varoluş gayesi insan olduğuna göre, değerlerin ifade edildiği ana mekanizma bireyin sosyal rolüdür. Davranışlar bireyin sosyal rolünü oluşturur. Birey, roller aracılığıyla istenilen hedefe doğru işlevlerde bulunur. Zaten insanlar sosyal rollerinden dolayı birbirleriyle ilişki kurmaktadır (Fichter, 2002, 143-148).

Güçlü bir örgütsel kültürün oluşması için zorunlu görülen değer kavramı, örgütsel değerler ile bu değerlere ilişkin bireysel tercihlerin uyumunu gerektirir. Çünkü uyum, bireyin ve örgüt kültürünün aynı değerleri paylaşım derecesi olarak tanımlanmaktadır (Kalliath, 1999, 1175-1198).

Toplum tarafından benimsenen değerler, değişmez nitelikte değildir. Zamana, mekâna ve şartlara bağlı olarak değişim gösterebilir. Değerlerde meydana gelen köklü değişiklikler, toplumların karakterine kadar işleyebilir. Sıklıkla yaşanan değişimler, değerlerin bir kuşaktan diğerine aktarılmasını daha zor hale getirmektedir. Bu noktada başta aileler ve eğitim kurumları olmak üzere her kesimin elini taşın altına sokması gerekir. Değerlerin, kuşaktan kuşağa aktarılması sırasında yaşanabilecek tikanlıklar, gerek aile içinde gerekse toplumsal alanda kuşak çatışmalarına neden olabileceği gibi, aynı toplumda farklı yaşam standartlarına sahip kişiler veya gruplar açısından da istenmeyen durumlara neden olabilir.

2.3.2.Felsefi Açıdan Değer

Felsefe açısından değerlerin çıkış noktası, neredeyse Felsefe tarihi kadar eskidir. Bu nedenle değer problemi, Felsefe'nin en temel problemlerinden biridir. Felsefe, değer konusunda bireysel ve toplumsal yaklaşımlar başta olmak üzere, farklı sınıflandırmalar yapmıştır. Bu sınıflandırmaların temeli, değerlerin zıtlığı, göreceliği üzerine kuruludur. Birinin iyi veya kötü olması diğerine bağlıdır. Kant değer problemini sınıflandırırken ruh yetilerini kullanarak insan aklının üç yetisi olan “tasavvur, arzu ve his” yetilerinden “his”si değer hükmü olarak tanımlar ve değer probleminin his ve arzu üzerine kurulu olduğunu savunur. “His”sin hüküm gücünün olması değeri duygu alemine dayandırır (Akt. Balcı, 2008, 24).

Hamilton ve Brentoya göre değer âlemi, duygu ve arzularımızdan doğan inanç ile değerlerin temeli olan çift kutupluluğa dayanır. Bu nedenle filozoflar, bireyin kendini gerçekleştirmesine yardımcı olabilecek en temel unsurun değerler olduğunu

düşünürler ve bu yüzden değer alanı, felsefenin geleneksel olarak uğraştığı bir alan olmuştur (Ülken, 2001, 185-195, Tozlu, 1997, 81). Birbirlerinin çağdaşı olan Konfiçyüs de, Sokrates de ahlaki bir Konfiçyüs'çülüğü savundular. Buna göre; 'iyilik öğrenilir ve bir kez iyi öğrenildi mi de, kötü davranmanın yolu yoktur' (Diaz, 2009, 23).

Felsefede değer kavramını ilk kullanan kişi Lotze'dir. Lotze, bilim ve Felsefe ile ilgili çalışmalarını harmanlayarak, özgün bir değer alanı oluşturmaya çalışmıştır. Lotze'ye göre: 'Evren değerlere bağlı olarak adlandırılır. Doğruyu anlamak sadece duyum ve zihinle ilişkili değildir; evrende duyguyla anlamlandırılacak değerler de vardır. Evreni tam olarak anlamak, bu değerleri bilmekle mümkündür.' Buna göre Lotze, duygu ve değer alanının önemine işaret eder. Duyguyu felsefenin içine taşır. Öznelci, duyguya dayalı bir değer alanının varlığını savunur. Özellikle kutsal değerlerin mutlaklığından bahseder. Böylece evreni değer ışığında anlamlandırabileceğimizi söyler (Özlem, 2002, 290).

Felsefi açıdan değerler ve erdem ayrılmaz durumdadır. Bütün ahlaki değerler, olabildiğince pürüzsüz bir yaşamın sürdürülebilmesi için gereklidir. Aslında burada sıklıkla yaşanan olgu, insanın kendini ortaya koyarken aynı anda bir başkasına "acı vermemesi" durumudur (Pighin, 2005, 68).

Somut bir varlığı var mı değerlerin? Gerçeklikte, doğada değer diye bir şey var mı? Bu konuda Felsefe dünyasında birbirinden farklı değer anlayışları ortaya çıkar. Örneğin; 'değerler yaratan, değerleri ortaya koyan insan' diyor Nietzsche. İnsan nesnelere ya da kavramlara değer yüklemiş, değer katmış ve bunları bu değerlere göre geliştirmiş; çeşitli değerler çıkarmıştır (Akarsu, 2006, 21-22).

Nietzsche'ye göre değerleri koruyan da, var eden de insandır. Kant'a göre ise değer, öznenin tabiatının nesnelere zorla kabul ettirdiği bir zorlamadan doğar. N. Hartmann da değerlerin evrende kendi başına var olduğunu, bunları insanların

keşfettiğini ileri sürer (Özensel, 2003, 217-239). Bazı değerler kişiden kişiye, çevreden çevreye, durumdan duruma göre değişir. Değerlerin iyisini-kötüsünü, varlığını ya da yokluğunu, yaşam süresini, zaman ve toplum belirler. İnsan sosyal bir varlıktır. Sosyal bir varlık olarak insan, toplum içinde yaşamak ve içinde yaşadığı toplumun değerlerini, inançlarını ve davranış biçimlerini dikkate almak zorundadır (Doğan, 2001, 13)

Değerin dört unsurundan söz edilebilir (Ülken, 2001, 216-218) :

1-Her değer ideal bir tiptir. Bu tanımlamaya teknik değerlerden, ahlaki ve dini değerlere kadar hepsi girer. İhtiyaç sürecini kapsar.

2-Her değer bir düzendir. Değerin hem norm hem de baskı unsuru olması bundan ileri gelir. Değer insanlar üzerinde bir baskı olduğu gibi aynı zamanda bir normdur. Değer insanları türlü nitelikler dışında ortak bir noktada toplar.

3-Her değer aşkındır. Her değer bilinenin içinde bulunduğu varlık türünün üstünde ve dışındadır.

4-Her değer evrenselleşme yetkinliğindedir. Değerin yayılabilme özelliği vardır.

2.3.3.Psikolojik Açıdan Değer

Psikoloji, değere bakış açısında Felsefe'den ayrılır. Çünkü Psikoloji'de değerler, tutumlarla birlikte kullanılmıştır. Psikoloji değerlerin, daha çok davranışlara yön veren şekliyle ilgilenir. Kimi zaman değer ve tutum sözcükleri birbirlerinin yerine kullanılmıştır. İnsanlar farklı durumlar karşısında benzer; benzer durumlar karşısında ise farklı davranışlar sergileyebilir. Psikoloji, davranışlarının temelindeki kişisel farklılıkları çeşitli yollarla araştırır, farklılıkların kaynağını bulmaya çalışır. Bu yollardan en önemlisi de Sosyal Psikoloji'dir. Sosyal Psikoloji'ye göre değerlerle tutumlar arasında inkâr götürmez bir ilişki vardır.

Tek başına insanın gücünün her şeye yetmesi mümkün değildir. Bu yüzden de insan karşılaştığı güçlülerde, güçsüzlük izleri bırakabilir. Aksi durumda başarısızlıktan ibaret olacak olan, zamanını şanla şöhretle geçiren şey, üstlendiğin uygun bir görev ve ona verdiği önemdir.

Sosyal Psikolojide, değerlerin değerlendirilmesi hususundaki ölçeklerden biri de "Rokeach Değerler Envanteri"dir.

Rokeach değerlerin katkısını şöyle açıklar (Akt. Bilgin, 1995, 83-84) :

1-Bireyi, sosyal konularda belirli bir pozisyon almaya sevk eder.

2-Bireyi, belirli bir politik ya da dini ideolojinin bir diğerine tercih yönünü etkiler.

3-Bireyin kendini ve diğerlerini değerlendirmesinde ve yargılanmasında, kendini ve diğerlerini övmesi veya kusurlar bulmasında kriter rolü oynar.

4-Karşılaştırma sürecinde merkezi konumu nedeniyle bireyin kendini diğerleri kadar ahlaklı veya yeterli olup olmadığını değerlendirmesinde ölçü olarak kullanılır.

5-Diğerlerini etkilemede veya ikna etmede kullanılır.

6-Psikanalitik anlamda kişisel ve sosyal olarak kabul edilmez inanç, tutum ve eylemlerin nasıl rasyonalize edileceğini gösterir.

2.3.4.Antropolojik Açıdan Değer

Antropolojik açıdan değer, bir davranışın mevcut amaçları ve araçları arasında seçim yapmayı etkileyen, bireyin ya da grubun kendine özgü istenilen ya da arzu edilen kavramları ve özellikleri olarak tanımlanmaktadır (Yılmaz, 2008, 45).

Değerler, insana özgü, insanı insan yapan ve onu diğer canlılardan ayıran bir nitelik taşır. İnsanın amaçlarına uygun tarzda kendini gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olur. Aristoteles'in deyişiyle, kişilere "insanın işini"

yapabilecek, insana özgü diğer bütün etkinlikleri amaçlarına uygun gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olmak, değerlerin işlevidir. Yani değerler; kişilere, doğru bilmesinde, doğru düşünmesinde, doğru değerlendirmesinde, doğru eylem içinde olduğunu görebilmesinde yardımcı olmaktadır (Kuçuradi, 1995, 8).

2.4. Değerlerin Özellikleri

Değerleri tam olarak kavrayabilmek için, onların özelliklerini iyi bilmek gerekir. Schwartz ve Bilsky'ye göre değerlerin başlıca özellikleri şunlardır (Akt. Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000, 60) :

1-Değer inançtır. Ancak tümüyle nesnel duygulardan arınmış, fikir niteliği taşımazlar.

2-Değerler bireyin amaçlarıyla ve bu amaçlara ulaşmada etkili olan davranış biçimleriyle ilişkilidirler.

3-Değerler özgül eylem ve durumların üzerindedirler.

4-Değerler davranışların, insanların ve olayların seçilmesini ya da değişimini yönlendiren standartlar olarak işlev görürler.

5-Değerler taşıdıkları öneme göre aralarında sıralanırlar.

6-Değerler değişime açık yapılardır. Zamanla etkileşim sonucunda değer önceliklerinde değişiklikler olabilir.

2.5. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler, son yıllarda birçok araştırmanın öznesi olmuş ve bu araştırmalarda değerlerin farklı şekillerde sınıflandırılması yoluna gidilmiştir. Değerleri çeşitli özelliklerine göre sınıflandırmak mümkündür.

Değerlere ait sınıflandırmaların en önemlilerinden biri Spranger tarafından yapılmıştır (Akt. Güngör, 1998) :

Bilimsel Değer: Gerçeği araştırmaya önem verir. Bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünmeye önem verir.

Ekonomik Değer: Finansal amaçları ve araçları kapsar. Yararlı ve pratik olana önem verir.

Estetik Değer: Deneyimler, tercihler ve kabulleri kapsar. Simetri uyum ve forma önem verir.

Sosyal Değer: Toplumsal ve bireysel ilişkilerde yönelimler kapsar.

Politik Değer: Güç, yetkinlik, liderlik vb. değerleri kapsar. Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.

Dini Değer: Dünya, evren hakkında genel inançlara dair değerleri kapsar. Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar.

Harold Laswell ve Abraham Kaplan, geniş bir biçimde tüm toplumlar tarafından paylaşılan, aşağıdaki sekiz değeri tanımlamıştır (Naylor ve Diem 1987, 349. Brand 1999, Akt. Keskin, 2008) :

1. Bağlılık veya sevgi ve arkadaşlık
2. Saygı görme
3. Bir şeyleri başarma kabiliyeti
4. Doğruluk ve sorumluluk
5. Bilgi ve kavrayış

6. Memnuniyet ve huzur duygusu

7. Zenginlik

8. Başkaları üzerinde etki ya da güç kişinin sahip olduğu değer sayısının, onun biyolojik ve sosyal olarak bir araya getirdikleriyle ve ihtiyaçlarıyla eşit ya da sınırlı olduğu söylenebilir.

Değerler üzerinde uzun süre çalışmalar yapanlardan biri de Rokeach'tır. Rokeach değerleri, amaç ve araç değerler olarak ikiye ayırmıştır. Amaç değerler, yaşamın temel amaçlarını (özgürlük, mutluluk, aile güvenliği, barış içinde bir dünya, başarılı olma, bilgelik, dinî olgunluk, eşitlik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, heyecan verici bir yaşam, iç huzur, kendine saygı, rahat bir yaşam, sosyal kabul, ulusal güvenlik, zevk); araç değerler ise bu amaçlara ulaşmada kullanılacak davranış tarzlarını (bağımsız olma, bağışlayıcı, cesaretli, dürüst, entelektüel, geniş görüşlü, hırslı, itaatkâr, kendini kontrol eden, kibar, kendine hâkim, mantıklı, neşeli, sevecen, sorumluluk sahibi, temiz, yardımsever, yaratıcı olma) içermektedir (Akbaş, 2004, 30). Bu iki değer sistemi birbirinden ayrı, fakat aynı zamanda karşılıklı olarak birbiriyle bağlantılıdır. Bir davranış tarzı, birkaç amaç, değer kazanımı için araç olabilir, yine birkaç davranış tarzı, bir amaç, değer kazanımı için araç olabilir. Amaç değerler, idealleştirilmiş varoluşun son durumlarına işaret eden değerler olarak tanımlanabilir, araç değerler ise; idealleştirilmiş davranış tarzlarına işaret eden değerler olarak tanımlanabilir (İşcan, 2007).

Değerler, ne şekilde sınıflandırılırsa sınıflandırılınsın, sosyal bir varlık olan insanın toplum ile uyumu ve bireylerin günlük yaşamlarındaki performanslarında, doğrudan ya da dolaylı olarak etkili olmaktadır (Özensel, 2003).

Ahlaki değerler diğer değerlerden ayırt edilemez. Değerlere inanç hangi boyutta olursa olsun, davranışa etki eder. Bir değeri benimsemek, diğer bir değer kazanılmasını kolaylaştırır. Ahlakta mükemmellik mizacın sonucudur. Aristoteles;

‘adil edimler yaparak adil; ılımlı edimler yaparak ılımlı; cesur edimler yaparak cesur insanlar oluruz’ der (Diaz, 2009, 55).

Değer eğitiminde değer sınıflamalarından ziyade; toplumun, devletin ve bireylerin maddi-manevi ihtiyaçları, yapılacak geniş boyutlu araştırmalarla tespit edilerek, değer eğitimine gereken önem verilmelidir (Yığittir ve Öcal, 2010).

2.6. Değer Eğitimi

Eğitim en genel anlamıyla, insanların belirli amaçlara göre yetiştirilmesi süreci olup, eğitim öğretim uygulamaları tümüyle bu amaçlar doğrultusunda düzenlenmektedir (Yüksel, 2004, 5). Hızla değişen dünyada, teknolojik çeşitliliğin yanı sıra problemler noktasında da farklılıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bilgi çağı teknolojisini yaratmış, fakat kendi değerlerini yaratamadığı gibi, mevcut değerlerin bazılarının da zedelenmesine neden olmuştur. Teknolojinin insan yaşamına olan katkısı tartışılmaz. Fakat, teknolojik gelişmelerin sosyal ilişkileri ve kültürel bağları zayıflattığı da inkâr edilemez. Bilgi üretimi, bilgi kirliliğini ve manevi buhranları da beraberinde getirmiştir. İşte bu noktada insanoğlu kimi zaman maddenin getirdiği faydalarla, teknolojinin hiçe saymaya çalıştığı manevi ve kültürel değerler arasında seçim yapmak durumunda kalmıştır. Toplumların iflas etmeye başladığı zamanlarda değerler daha ön plana çıkmış, eğitim programlarında daha sık yer bulmuştur.

Sokrates’e göre eğitim; ‘insandaki iyilik tohumunu yeşerten ve insanın hayatını güzelleştiren erdemlerin hazinesi’dir (Koçak, 1999). Eğitim, insanın doğumundan ölümüne kadar süren bireyin davranışlarında kendi yaşantıları aracılığıyla ve kasıtlı olarak, istendik davranış değişiklikleri meydana getirme sürecidir. Bu süreç, bireyin bilişsel, duyuşsal, davranışsal ve sosyal yeteneklerinin belirlenen hedefler doğrultusunda geliştirilmesi, kişiye yeni bilgiler, beceriler ve davranışlar kazandırılması için kontrollü bir çevreyi ve okul etkinliklerini içine alan çalışmalar bütünü olarak tanımlanabilmektedir (Akyüz, 2010, 12). Eğitimin, insan yaşamının bir

parçası olduğu düşünülecek olursa, insanın sosyal yaşamındaki mutluluğu ve bireysel iç huzurunu sağlaması, kendini gerçekleştirme ve değer kazanması eğitim sayesinde olur.

Kuşaklar arası çatışmaların sıklıkla yaşanması, kendisine, ailesine ve topluma yabancı bireyler yetişmesi ve kültürel yozlaşmalar, değerlerin ve eğitimdeki rolünün ön plana çıkmasını sağlamaktadır. Zira değerler ve eğitimi, bireyin önce kendisini, daha sonra da içinde bulunduğu toplumu ve kültürünü tanımasına ve anlamasına yardımcı olur. Değerler açısından belirli bir altyapıya sahip olmayan bireylerin toplumsal hayata atılması, bireysel yozlaşmalara ve bir arada yaşamaktan keyif almayan, kendisine veya çevresine zararlı eylemlerde bulunabilecek, antisosyal nesiller yaratabilir.

Bilgiyi üretmenin yanı sıra, üretilen bilginin insanın yararına yönelik kullanılması, insani değerler açısından ele alınması, içinde bulunduğumuz toplumun ve yaşadığımız çağın gelişmişlik derecesinin bir göstergesidir (Ang, 1995, 44).

Halkta değerlere değer verme yönündeki her artış ilerlemeyle ilişkilidir. Kitlelerde ve bireylerde kaba sapmaların düzeltilmesine katkı sunmak ilerlemedir, yanlış şeylere değer verme durumları ne kadar çok bildirilirse, değerlerin asıl hiyerarşisinin yeniden yerleştirilmesi de o ölçüde fazla olur (Diaz, 2009, 91).

Değerler hayatın her kademesinde ve bütün toplumlarda vardır. Değer eğitimi her koşulda yapılabilir. Yüzyıllar önce Kutadgu Bilig’de belirtildiği gibi: ‘İnsan ya öğrenendir ya da öğreten...’ Başkasının yaşama hakkına saygı, özgürlük, adalet, cesaret, kendine hâkim olma gibi değerler antik Yunandan beri görülür (Ryan ve Bohlin, 1999, 7). Değerler, toplumsal dinamiklerin ve kültürel birlikteliklerin sürdürülebilmesi için önemlidir. Çağımızda bireyler evrensel dünyada diğer insanlarla birlikte sağlıklı bir yaşam sürdürebilmek için değer algısına sahip olmalıdırlar (Dilmaç ve Kulaksızoğlu, 2007, 1257).

Değer eğitimi kişisel, sistematik inanç ve ideolojilerin ötesinde bir zorunluluktur ve kişisel refah, sosyal birlik ve akademik ilerleme için gerekli yeterlikleri artırmak için tasarlanmış pedagojik çalışmalarla beraber yürütülmelidir (Terence, 2008). Değerler kişilere değil, kişiler değerlere bağlıdır.

Bir ülkenin eğitim sistemi; o ülkenin önem verdiği ve eğitim sistemine de yansıtılmış olduğu değerlerle başlar. Bu değerler eğitimin çerçevesini, amaçlarını ve yönünü belirler. Eğitim sistemi bu amaçlara ulaşmak için faaliyet gösterir (Doğan, 2001, 18).

Değer ve ahlâk eğitimi, öğrenme stilleri konusunda aşağıdaki hususlara dikkat edilmelidir (Yılmaz, 2007) :

1- Eğitim öğretim faaliyetinin başında öğrencilerin farklı döküm ve testlerle öğrenme stillerinin tanınmasına çalışılmalıdır.

2- Öğrencilerin öğrenme stillerine, geçmiş yaşantılarına ve birikimlerine uygun eğitim-öğretim süreç ve materyalleri hazırlanmalı ve uygulanmalıdır.

3- Bir öğrencinin tek boyutlu öğrenme stiline sahip olmadığı ve bir sınıfta tüm öğrenme stillerinden öğrenciler bulunduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Bunun için hazırlanan materyal ve süreçler mümkün olduğu kadar tüm stillere hitap edecek tarzda hazırlanmalıdır.

4- Değer ve ahlâk eğitiminin davranış değişikliğini hedeflemesi nedeniyle buna uygun ölçme-değerlendirme süreçleri de dikkatle hazırlanmalı ve sonuçlar, süreçleri yeniden düzenlemeye katkı sağlayacak şekilde ortaya konmalıdır.

Eğitilmiş insan, her açıdan toplum hayatına katkıda bulunma imkânı bulur. Eğitilmiş insan, yaratıcı ve üretkendir, yaşama nesnel ve doğal bir açıdan bakabilir, insanlarla doyurucu ve kalıcı ilişkiler kurabilir, kendini ve başkalarını olduğu gibi kabul eder, kendi görüşlerini dayatmacı bir biçimde empoze etmeye çalışmaz.

Bireyin gördüğü eğitim sadece kişisel yarar değil, toplumsal yarar da sağlar. Bir ülkede eğitim düzeyinin yüksek oluşu, toplumun ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel gelişimini hızlandırır, sağlamlaştırır (Baydar, 2009). Değişen dünya şartlarına göre değerlerini gözden geçirmeyen, değerler konusunda yeniliklere kapalı ülkelerin sağlıklı bir ömre sahip oldukları söylenemez.

İnsan; dünyayı değiştiren, dünyaya egemen olan, değerler oluşturan bir varlıktır. İnsanın yaşam kalitesini inandığı değerler belirler. Değer eğitimi sayesinde kişi ve toplumlar saygınlık kazanır, yaşamlarına kalite katar. Bir arada yaşayabilmeyi başarabilen insanlar, kültürel değerlerini nesiller boyu sürdürmede etkili olurlar.

Sağlam bir ahlak ve yüksek bir karakter sahibi olmalarını sağladığımız insanlar, maddi ve manevi güçlerini nasıl kullanacaklarına daha doğru karar verebilecekleri gibi o güçlerini kendilerinin, ailelerinin, başkalarının ve toplumun lehine sınırlayabilmeyi de öğrenirler (Apugan, 2003, 169).

2.7. Değer Eğitiminin Tarihçesi

Şemsiye bir terim olarak kabul edilen değerler eğitimi, ilk çağlarından bu tarafa özellikle aileler ve toplumlar tarafından çocuklara uygulanmaya çalışılmıştır. Bu süreçte özellikle milli ve dini değerlerin kazandırılması çalışmalarına ağırlık verilmiştir (Yiğittir, 2009).

Değer eğitiminin tarihçesi incelendiğinde eğitimsel açıdan istikrarlı bir ilgiden söz etmek mümkün değildir. 20. yüzyıla kadar sadece Amerika ve Kanada da değerler ve ahlak eğitiminin hedefleri ve yöntemleri üzerine çalışmalar yapılmaktaydı. Aileler, kiliseler, medreseler özellikle ahlaki konularda toplumun gidişatından etkilenmekteydiler. 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren eğitim sistemleri içerisinde insanları, toplumun normları ve değerleriyle birlikte

yetiştirmenin yolları aranmaya başlanmış ve bu düşünceyi takiben peşi sıra önemli gelişmeler yaşanmıştır (Kirschenbaum, 1995, 3).

II. Dünya Savaşı sonrasında değerler ve ahlak eğitimi için, okul içinde ve dışında değer telkin etme ve modelleme yöntemi uygulanmaktaydı. Bu ve benzeri yöntemlerle çocuklar bazen düzenli ve kibar olmaya, sıkı çalışıp başarılı olmaya, ulusal kahramanlara benzemeye, otoriteye saygı göstermeye ve görgülü davranmaya teşvik edildiler. Kısacası değerlerin öğretilmesi için pek çaba harcanmadığı ve geleneksel yöntemlerin uygulanmaya devam edildiği görülmektedir (Kirschenbaum, 1995, 4).

Dünya genelinde büyük buhranlar yaratan savaşlardan sonra azınlıklara ve ırksal farklılıklara bakış açılarında değişimler yaşanmıştır. Sosyal bunalımlar sonucunda ortaya çıkan farklı kültürel gruplar arasında kimin değerleri daha doğru çatışması baş göstermiştir. Çatışmaların önüne geçebilmek maksadıyla çeşitli kurumlarca ahlak eğitimi verilmeye başlanmış, bu aşamada değer telkin etme yerine, öğrencilerin bireysel değerlerini yine kendilerinin keşfetmeleri sağlanmıştır (Balcı, 2008, 38).

Ahlak, karakter, vatandaşlık eğitimi gibi farklı çeşitlerinin yanı sıra toplum hizmeti öğrenimi, seks, uyuşturucu ve alkol gibi sosyal problemleri iyileştirme eğitimi için tasarlanan programlar ile birlikte değer eğitimi son yıllarda dünya çapında bir ilginin ve enerjinin odak noktası olmuştur. Bu ilgi; belirli kişisel, sistematik inanç ve ideolojilerin ötesinde pedagojik bir zorunluluğa kadar uzanmıştır (Terence, 2008).

Eğitimde, öğrencilerin kişilik hakları ile toplumun beklentileri arasındaki bağlantının kurularak, dikkatli ve bağımsız/eleştirel düşünebilen bireylerin yetiştirilmesi ve ayrıca, ortak bazı değerler etrafında ulusal bütünlüğün sağlanması son derece önemlidir. Bu bakımdan, öğretimde ulusal birliği sağlamak için, toplumun

beklentilerini karşılayan ve değerlerini kapsayan standartların hazırlanmasına ihtiyaç vardır (Çepni, Bacanak ve Küçük, 2003, 25). Değerler bireylerin hayatı üzerinde o kadar büyük bir etkiye sahiptir ki, bireyler herhangi bir tepki ya da itiraz ile karşılaşmadıkça değerlerinden şüphe etmezler (Yılmaz, 2008, 65).

2.7.1. Ailede Değer Eğitimi

Toplum imkânları ile hazırlanmış ahlaki eğitim fırsatları olsun ya da olmasın çocuğun iyi yetiştirilmesinden birinci derecede sorumlu olanlar, anneler ve babalardır (Apugan, 2003, 170). Çocuklar neyin doğru neyin yanlış olduğunu ilk olarak ailede öğrenirler. Aile, çocuğun değerlerle yoğrulabileceği en temel ortamdır. Onu şekillendirecek en becerikli eller ise anneler ve babalardır. Bu noktada aileler değer eğitiminde en büyük sorumluluğun kendilerine ait olduğunu bilmelidir.

Eğitimciler, kişilik gelişiminde 0-5 yaşın oldukça önemli olduğunu vurgular. Bu nedenle doğru değerlerin olabildiğince erken yaşta kazandırılması, çocuğun ailesinden sonra diğer değer kazandırıcıları olan şahıs ve kurumların işini kolaylaştıracaktır. Herkesin övdüğü, herkesin değer verdiği yaşama biçimini kendi ailesinde gören bir çocuğun, o yaşama biçimi etrafında örgütleneceği muhakkaktır (Apugan, 2003, 190).

Aile içindeki bireyler özellikle anne ve baba çocuğun ilk olarak model aldığı ve taklitlerle doğru davranışları öğrenmeye çalıştığı kişilerdir. Aile içindeki diğer çocuklar veya kuzenler ve yakın çevre olarak tanımladığımız dayı, amca, teyze, hala büyük anne ve büyük babalarla birlikte değerlere ilişkin deneyimler artarak gelişecektir (Balat ve Dağal, 2009, 27). Okul-aile-öğretmen üçgeninin iletişimsizliği, çocuğun okulda kazandığı değerler ile ailede elde ettiği değerler arasındaki farklılıklar, çatışma ya da çatışmalar yaşanmasına sebep olabilir (Yazıcı, 2006, 28). Yanlış öğrenilmişleri düzeltmek, hiç bilinmeyeni öğretmekten daha zordur. Nasıl ki, bir müzik aletini yanlış çalmayı öğrenen birine doğru şekilde çalmayı öğretmek, hiç

müzik aleti çalmamış birine öğretmekten daha zorsa; yanlış değerlerle, yanlış rol modellerle büyümüş çocuklara da değerleri kazandırmak çok daha zordur. Bu nedenle çocuğun kişiliğini oluşturan temel değerlerin yanlış öğrenilmesine ne ailelerin ne de eğitimcilerin fırsat vermemesi gerekir.

Toplumların ulusal ve evrensel değerleri dışında insanoğlunun da kendine has değerleri vardır. Örneğin, kişi bazı eşyalarına anlam yüklemiş olabilir. İnanç konusunda da bu kural geçerlidir. Herkes aynı şeye inanmak, değer vermek zorunda değildir. Bazen insanlar dışlanma korkusuyla, inanmadıkları ve hoşlanmadıkları şeylerin içerisinde bulurlar kendilerini, aksi takdirde ötelenmekten korkarlar. Bu nedendir ki; öncelikle annemizin ve babamızın, aile büyüklerimizin, öğretmenlerimizin, ergenlik döneminde ise özellikle arkadaşlarımızın bizlere ilettiği değerleri içselleştiririz (Özdoğan, 2009b, 169).

Aileler temel değerlerini çocuklara aile kültürü içerisinde aktarırlar. Çocuklar dini ve ahlaki değerler başta olmak üzere değersel alt yapılarını ailede kazanırlar. Bu bağlamda çocuklara temel değerleri yükleyecek olanlar önce anneler ve babalar, sonrasında ise öğretmenlerdir.

Değer eğitimi çocukların ve gençlerin değerleri ve ahlakı öğrendikleri, kuralları uygulayabilme yeteneği ve mizacı ile birlikte, diğer insanlarla ortak özellikleri hakkında çıkarımda bulunabildikleri pedagojik çalışmalar bütünüdür. Ailede temeli atılan değerlerin pekiştirilmesi, yeni değerlerin kazandırılması, değerlerin büyümesi ve beslenmesi okul sayesinde mümkün olmaktadır.

Ailelerin asli görevlerinden biri de çocuklarını doğru değerlerle donatılmış olarak okul ortamına hazırlamaktır. Zira okullardaki eğitim bu temel üzerine inşa edilmektedir. Son yıllarda giderek artan boşanma olayları ve yaşanan aile içi şiddet tabloları, çocukları olumsuz etkilemekte, kendini değersiz hisseden çocuklar değerlere yabancılaşmaktadır.

2.7.2. Okul ve Değer Eğitimi

Değer eğitiminde en önemli unsurun aile olduğunu savunanların yanısıra, küreselleşmenin etkisiyle birlikte zedelenen aile içi etkileşimin değer eğitimi noktasında her geçen gün önemini yitirdiğini, ailenin yerini okulların almaya başladığını savunanlar da vardır, işte bu noktada okul devreye girer. Ülkemizde dâhil olmak üzere birçok toplumda “değerler eğitimi” ve bu eğitimde okulların rolü tartışılmaktadır. Pek çok ulus devletinde temel problemlerden biride genç nesillere değer aktarmadaki zayıflıktır. Günümüz eğitimi, toplumların birbirlerine kalın sınırlarla kapalı ve etkileşimin az olduğu dönemlerdeki gibi aralıklı olarak belli değerleri aktaran ve önceki kuşakların yaptıklarını yenileyen değil, yeni şeyler yapabilme yeteneği olan insanları yetiştirmeyi temel amaç edinmiştir. Bu durum ister istemez yeni değerlerin eğitimde kullanımını zorunlu kılmaktadır (Önür, 2004).

Değerlerin insana kazandırılması, eğitimin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Örgün eğitimin mekânı olan okullar vizyon belirlerken, hedeflerini sadece akademik açıdan başarılı öğrenciler yetiştirmekle sınırlandırmamalıdır. İnsanlığı ayakta tutan ortak değerlerin, hassasiyetlerinin yeni nesillere kazandırılması okulların vazgeçilmez görevlerindedir (Makdisi, 2004, 154). Okullardaki program, kültürel değerlerin merkeze alınmasıyla oluşur.

Okullar, topluma yeni katılan bireye, diğer insanlarla ve devletle olan ilişkilerindeki hak ve görevlerini öğretirler. Vatandaşlık görevinin gerektirdiği bilgi, beceri ve değerlerin herkese aynı şekilde verilmesi herkesin ortak bir eğitim sürecinden geçirilmesi ile mümkün olur (Akbaş, 2008, 19).

Okulların temel iki amacı, akademik açıdan başarılı ve temel değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmektir (Ekşi, 2003, 79-96). Eğitim kurumları bireylere, yaşadıkları toplumun değerlerini aktararak, onların toplumsallaşmalarını sağlar ve bireyleri çağa uygun bilgi ve becerilerle donatma görevini üstlenir. Toplumsal

değerlerin çağa uygun olarak yenilenmesini ya da çağın şartlarına göre geçerliliğini yitirmiş değerlerin yerine yeni değerlerin yerleştirilmesini sağlamaya çalışmak, modern toplumda eğitime yüklenen birincil görevler arasındadır (Güngör, 1993, 23).

Değer eğitiminin önemli bir ayağı olan okullarımızda ise değerlerin öğretiminde birlik sağlanması ve programlar sayesinde doğrudan değer kazandırılması için, ülkemizde 2004 yılında ilköğretim ders programlarında değişikliklere gidilmiştir. Özellikle Sosyal Bilgiler dersi başta olmak üzere, Fen ve Teknoloji, Hayat Bilgisi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi gibi derslerde değer eğitime doğrudan yer verilmeye başlanmıştır (Yiğittir ve Öcal, 2010). Her toplum sağlıklı nesiller yetiştirmek ister. Buradaki sağlıklı nesillerden kasıt; ailesine, toplumuna uyumlu, kendiyle barışık, özgüveni yüksek bireylerdir. Hızına yetişmekte zorlandığımız değişimler, ailelerin işini gitgide zorlaştırmakta, bizi biz yapan öz değerlerimizden uzaklaştırmaktadır. Sonuçta farklı kültürlerin değerleri, özellikle genç nesiller ve çocuklar tarafından gelişigüzel benimsenmektedir.

Okullar, çocuklar üzerinde oluşabilecek olumsuz etkileri ortadan kaldırarak toplumsallaşma sürecine sokar. Bu süreç ise, topluma yeni katılan bireyin, değerler aracılığıyla topluma faydalı hale getirilmesidir (Akbaş, 2004, 37).

Toplumsal ilişkileri düzenleme, toplumsal gelişmeyi sağlama ve bireylerin davranışlarının etik olmasını sağlama gibi birçok işlevi olan değerlerin öğretimi her zaman eğitimciler tarafından dikkate alınmıştır (Gömleksiz ve Cüro, 2011). Bilindiği gibi eğitimin işlevlerinden biri de toplumun değer yargılarını nesilden nesile aktarmaktır. Bu aktarım, hazırlanan programlar yoluyla açık veya kapalı şekilde gerçekleştirilmektedir. Eğitimciler, programların hazırlanmasında ve bu değerlerin aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Öğrenciler bir olayı ya da kavramı kendi kendilerine keşfettiklerinde daha çok heyecan duydukları için, yeni bilgiyi daha iyi hazmederler ve bu bilgiyi farklı yerlerde kullanabilirler. Dolayısıyla bu süreçte öğretmenin rolü, öğrencinin keşfetmesine yardımcı olmaktır (Gökdere ve Çepni, 2003, 102). Bu noktadan hareketle, hangi değerlerin veya değerler sisteminin ne

şekilde aktarılacağı, eğitimcilerin bunu gerçekleştirirken nasıl davranacağı, belli etik ilkelere bağlanmalı ve eğitimciler bu etik ilkeleri muhakkak içselleştirmelidir. Çünkü eğitim işi değerlendirmeyi, yargıyı ve seçimi gerektirdiği için eğitimde belli değerlerin olduğu, olması gerektiği açıktır. Değerlerden arındırılmış ve değerleri kapsamayan bir eğitim olamayacağından, “neyin doğru?, neyin yanlış?, neyin öğretmede öncelikli ve önemli olduğunu?” vurgulamada eğitimcilere rehberlik edecek ilkelerin olması gerekmektedir. Bu sebeple de okul yöneticileri ve öğretmenlerin çalışma değerleri ile ilgili araştırmaların da yapılması gereklidir (Akbaba ve Altun, 2003).

Bilindiği üzere genel olarak eğitim, sosyal olaylar bakımından temel bağımsız değişkenlerden biri olarak kabul edilir. Toplumun eğitim düzeyi, olayların oluş biçiminde ve gelişim seyrinde temel bir rol oynar. Bu nedenle de sosyal bilimlerde eğitim, belirleyici bağımsız değişken olarak görülür (Okumuş, 2007, 61).

Okullar için; “okul mu değerleri oluşturur, yoksa değerler okulun üyeleri tarafından mı belirlenir?” sorusunu sormak mümkündür. Farklı sosyal gruplardan gelen öğrencilerin sahip olduğu benzer veya farklı değerler olabilir. Yapısal fonksiyonalistlerin bir kısmı görüşlerini eğitim kurumları üzerinde yoğunlaştırmışlardır. Bu görüşe göre okulda öğrencilere, ileride bir yetişkin olduğunda toplumun beklentilerini yerine getirebilmeleri için belirli toplumsal norm, değer ve ilişkiler öğretilmektedir (Yüksel, 2004, 17). Kimi eğitim kurumları değer aşılama ile mevcut değerleri geliştirme noktasında ikilemde kalmıştır. Burada yapılması gereken okulun her iki noktada da aktif rol üstlenmesidir.

Okul ortamında toplumun temel değerleri öğrenilir. Bu ortamların özellikleri birey davranışlarına yansır. Birey doğumla birlikte girdiği aile ortamında gelecekteki hayatına yön verecek olan tavır ve davranışlar edinir. Daha sonra etkileşimde bulunduğu çevre ve okul, bireyin davranışlarının şekillenmesinde rol alır. Okul bireylere toplumsal değerlerin sistemli ve düzenli bir şekilde aktarıldığı yerdir (Özkan, 2010). Eğitimcilerin yanı sıra bir ortam olarak okul, değerlerin

aktarılmasında önem arz etmektedir. Okul içerisindeki sınıfsal yaşantılar genel anlamda toplumsal yaşantılara benzer. Sınıf içerisinde öğrenci, kendisinden beklenen davranışları sergilemeyi, kişisel arzu ve isteklerini kontrol edebilmeyi öğrenir. Okul sayesinde çocuk, olabildiğince farklı ortamlarla karşı karşıya bırakılarak yeni şeyler öğrenir. Sosyalleşebilmek adına birtakım kurallara uyması gerektiğini, arkadaşları tarafından benimsenmiş herhangi bir değeri kendinin de benimsemesi gerektiğini anlar. Bir arada oynanan oyunlarda çocuk, üyesi olduğu grubun çıkarlarını kendi çıkarlarından önde tutmak zorundadır. Böylelikle çocukta, aitlik ve fedakârlık duyguları gelişir ve pekişir.

Milli değerler, milletlerin bağrında yüzyıllar boyunca gelişerek kültürün temellerini oluşturan, toplum tarafından doğruluğu benimsenmiş, toplumun faydasına olan, ekonomik, dini, sosyal, irki, ilmi, siyasi, tarihi ve kültüre bağlı olan kural ve inançların tümüdür. Kültürün okul aracılığı ile aktarımı, çocuğun içinde yaşadığı toplumun değerlerini, normlarını ve sembollerini öğrenme sürecidir. Çocuk içinde yaşadığı toplumun kültürel birikimini okul aracılığı ile öğrenir ve içselleştirir (Turan, 2004).

Bireyin kendini gerçekleştirebilmesi için hayatın sıradanlığı içerisinde yaparak yaşayarak öğrenmesi gerekir. Eğitimsel anlamda bireyin bu aşamadaki en büyük yardımcısı, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleridir. İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıfta Hayat Bilgisi ve 4, 5, 6, 7. sınıfta Sosyal Bilgiler dersleri sayesinde, çocuk kendini ve çevresini tanımaya, çevresindekilere karşı olumlu tutumlar geliştirmeye ve mevcut değerlerinin doğruluğu ya da yanlışlığı sorgulamaya, ailesine, öğretmenlerine ve çevresine karşı sorumluluk bilinciyle hareket etmeye başlar. Bütün bu dinamiklerin çıkış noktasında “değer” kavramı vardır.

Eğitim kurumlarında öğrencilere, bilişsel alanların yanı sıra toplumsal kurallar, büyüklere saygı, küçüklere sevgi, hoşgörü ve yardımseverlik gibi değerler de kazandırılmaya çalışılır. Eğitim aracılığı ile değer aktarımı kuşaktan kuşağa devam etmektedir. Eğitimin planlı programlı yapıldığı yer olan okul ise, değer aktarımı

konusunda birincil önem arz etmektedir. Ülkemizdeki okullarda değer eğitimi adı altında okutulmakta olan bir ders yoktur. Fakat çeşitli derslerin öğretim programları kapsamında değerler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Okul, çevresini etkileyen ve çevresinden de etkilenen bir kurumdur. Bu nedenle okulun hedefleri belirlenirken toplumsal değerler de dikkate alınmalıdır. Öğretim programlarının esnekliğiyle beraber, farklı okullarda, farklı eğitimciler tarafından yetiştirilmiş bireyler, benzer değerlerden ziyade farklı değerlerle donatılabilmekte, bu durum neticesinde, sonu kültürel çatışmalara kadar uzanabilen problemler yaşanmaktadır.

Yakın zamana kadar eğitim kurumları kariyerlerini, öğrencilerin akademik başarısı üzerine kurmuşken, zaman içerisinde bunun doğru olmadığı, öz güveni eksik, kendine ve topluma yabancı bireylerin yetiştirilmekte olduğu görüldü. Değişen koşullar ve yenilenen öğretim programları sayesinde, öğrencilerin akademik başarıdan ziyade, kendini ifade edebilme becerileri, öz güvenleri ve değer donanımları daha sık aranan nitelikler oldu. Öğretim programlarında verilmek istenen değerler haricinde, mevcut kurumlar arasında ve büyük bir kısmını özel okulların oluşturduğu çok az eğitim kurumu, değer eğitimi noktasında genelde ve özelde farklı çalışmalar yapmaktadır. Pek çok aile özellikle ortaöğretim öncesinde, çocuğunun okul seçiminde, öğrencisinin sınav puanlarına ya da gidilecek okulun akademik başarı sıralamasındaki yerine göre hareket etmektedir. Fakat ilerleyen süreçte okulların öğretim faaliyetlerinin, akademik başarısının yanı sıra, değer eğitimi noktasındaki hassasiyetleri de diğer kurumlar arasından sıyrılmalarını sağlayan gizil güçleri olacaktır.

Okulda değerler, eğitim programlarının içerisinde günlük yaşamın bir parçası olarak verilir. Çocuklar birlik halinde dinleme, düşünme, hareket etme, oynama ve çalışma alışkanlıkları kazanırlar. Grupla yapılan etkinlikler sayesinde tüm insani değerler geliştirilebilir (Dilmaç, 2002, 12). Okul, programında açık veya örtük olarak yer alan değerleri öğretmeli, öğrencilerin, ahlaki gelişime, birey olarak kendisini ne ölçüde sevdiğine, kabul ettiğine ve kendisine ne ölçüde saygı duyduğuna olumlu yönde etki etmelidir. Okul, çağın getirdiği olumsuzluklar karşısında, öğrencilerine iyi

tercihler yapabilmek için seçenekler gösterebilmeli, aynı zamanda bu tercihleri yapabilme stratejilerini ve amaçlarını sunabilmelidirler (Ryan ve Bohlin, 1999). Okullar, genç nesillerin değerlerini, kişiliklerini, özgüvenlerini ve iletişim becerilerini etkileyebilmelidir. Fakat sistem, başkalarının mutsuzluğu üzerine mutluluk inşa etmeye kalkarsa, değer noktasında kendisiyle çelişebilir.

Her eğitim kurumu yaşamın gerçek oyuncularını olarak değer eğitimi konusunda atılımlar gerçekleştirmelidir (Çağlayan, 2005, 91). Bu bağlamda üzerine en çok görev düşen paydaşlardan biri de öğretim programlarının uygulayıcısı olan öğretmenlerdir.

2.7.3. Değer Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Değer eğitimi öncelikle, kişiyi değerlerin gerekliliğine inandırmakla başlar. Bilinmelidir ki, değerlere dayalı bir eğitim öğrencilerin benlik saygısını güçlendirir, iyimserliklerini destekler, kişisel olarak kendilerini gerçekleştirmelerine yardım eder. Ayrıca etik kararlar almalarına ve sosyal sorumluluk yüklenmelerine yardımcı olur (Value Education Study, 2003). Unutulmamalıdır ki, alınan eğitimler sadece bireylerin değil, toplumların da gelişmesine yardımcı olur. Bu bağlamda okullar, başta idareciler ve öğretmenler olmak üzere öğrencilere belirli değerleri aşlamak, iyi insan yetiştirilmesine yardımcı olmak, öğrencilerin ahlaki gelişimine yön vermek gibi katkılar sağlayabilir. Değer eğitimi, duyuşsal boyutu yoğun olan bir alandır, bu nedenle değer eğitiminde rol modellerden yararlanma etkili sonuç alınabilecek yöntemlerden biridir. Okul ortamında öğrenciler için en önemli rol modeller, öğretmenlerdir. Ancak, tüm öğretmenlerden rol model olmada başarı beklemek fazla iyimser bir yaklaşım olacağı gibi, rol model olmayı sadece öğretmenlerden beklemek de gerçekçi değildir (Aslan, 2009).

İdealist akımlara göre öğretmen her şeyden önce, kişiliğiyle ve sergilediği davranışlarla öğrencilerine ‘model’ olmalıdır. Zira öğrenmenin en kolay yollarından

biri de öğretene taklit etmektir. Bu açıdan bakıldığında her şeyden önce öğretmenlerin doğru ve evrensel değerlerle donatılmış olması, öğrencileri ve çevresi için örnek bir model olduğunun bilinciyle hareket etmesi gerekir. Günümüzde sıkça dillendirilen; ‘öğretmenin dediğini yap, yaptığını yapma...’ tarzında ki yaklaşımlar, değer eğitimiyle örtüşmemektedir. Değerlerin okullarda kuru kuruya öğretilmesi yerine, olabildiğince dış etkenlerle desteklenmesi gerekir. Zira, davranışlar sözcüklerden daha etkilidir. Kuşkusuz, okul hayatının önemli bir ögesi olan öğretmenlerin bu manada yapabilecekleri çok şey vardır. Değer noktasında en büyük etkiyi aileden sonra öğretmenlerin yarattığı gerçektir. Bu noktada başta okul öncesi ve sınıf öğretmenleri olmak üzere hemen hemen bütün öğretmenlere değersel sorumluluk düşmektedir.

Değer, ahlaki bir kavram olmanın ötesinde hayati bir olgudur. Eğitimin merkezi insandır ve değerler insana has niteliklerdir. Okulda verilen değerler ile toplumda verilen değerler arasında yaşanacak çelişki, öğrencilerin kişilik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir. Tolstoy: ‘Çocuklar eğer gerçek hayatta zıttını görüyorlarsa verilen tüm dersler boşunadır’ der. Fonksiyonalistlere göre okullar, öğrencilerin toplumda var olan mevcut sisteme uyması için toplum tarafından gereksinim duyulan bilgi, beceri, görüş ve değerleri öğrencilere kazandırmaktadır (Yüksel, 2004).

Değerlerin kazanımını kolaylaştırmada öğretmenler (Hökelekli ve Gündüz, 2004, 389- 390) :

1. Öğretilmek istenen değerleri benimsemiş bir model olarak,
2. Sınıf içinde ortak bir sosyal doku oluşturarak,
3. Her öğrenciye sorumluluk vererek,
4. İyi ve kötü sonuçlarıyla davranışların taşıdıkları olumlu ve olumsuz değerleri hissettirerek,
5. Öğrencilere karar verme olanağı tanıyarak,

6. Paylaşım fırsatı vererek,
7. Ortaklaşa çalışmaya teşvik ederek (Dilmaç, 2002;4),
8. Tartışma ve paylaşma ortamları oluşturarak,
9. Başkalarına yapılmış bir davranışın kendilerine yapıldığını hissettirerek (Hökelekli ve Gündüz, 2004, 389- 390),
10. Kendini bilme ile ilişkili olarak soru sordurmaya yönlendirerek (Golbecker, 1976,34. Akt. Dilmaç, 2002),
11. Öğrencilere karşı saygılı bir dil takınarak,
12. Okullarda uygulanan toplum hizmeti çalışmalarına destek vererek,
13. Kendi değerlerinden ziyade programda yer alan değerleri aktarmaya çalışarak etkin olabilirler.

Eğitimin en önemli parçası, öğretim programının uygulayıcısı olan öğretmenlerdir. Öğretmenin mesleki donanımının, değer eğitimi sınıfıta uygulamaya yeterli olmaması, alanda yaşanan en temel sıkıntılardan biridir. Öğretmenin rolü değer eğitiminde oldukça önemlidir (Akbaş, 2004, 65).

Getzel ve Guba, yaptıkları çalışmalarda okullarda ki değerleri iki boyuta ayırmışlardır. Okulun kabullendiği değerler ve öğretmenlerin kişisel değerleri. Okul kültürünü anlayabilmek için, sadece okuldaki örgütsel değerleri belirlemek yetmez aynı zamanda öğretmenlerin bireysel değerlerinin de belirlenmesi gerekir (Akt. Pang, 1998).

Gelişim dönemleri itibariyle ilköğretim çağındaki çocuklar, soyut bir yapıya sahip olan değerleri kolay kolay kavrayamazlar. "Dürüst olmalı", "yalan söylememeli" gibi olumlu veya olumsuz gereklilik kipiyle kurulan ifadeler çocuklardaki istendiklik seviyesini en aza indirmekte, kaş yapıyorum derken göz çıkarmaya neden olabilmektir. Çocukların soyut değer ve ilkeleri kavrayabilmeleri için onların, varlığı ya da yokluğunda karşılaşılabilecek durumları gözlerinde

canlandırabilmeleri gerekir. Örneğin, bulduğu parayı sahibine iade eden bir öğrencinin davranışının doğru ve dürüstçe bir davranış olduğu belirttikten sonra, parayı kaybeden öğrencinin parası bulunmasaydı psikolojisinin ne olabileceğinin sınıf içinde tartışılması, "başkalarının eşyalarını almamalısınız " türünden öğütler verilmesinden daha etkilidir ve çocuklarda hedeflenen davranışların ortaya çıkmasına daha kolay yol açar (Erden ve Akman, 1995, 116).

Öğrenciler zamanlarının büyük bir kısmını okulda, sınıf içinde öğretmenleri ve arkadaşları ile, sınıf dışında ise arkadaş gruplarıyla etkileşim içerisinde geçirirler. Bu süreçte okulların, öğrencilerin karakterlerinin oluşumunda ve gelişiminde çok etkin olduğu görülür. Bilhassa öğretmenler, öğrencilerin karakter gelişimlerinde çok etkin rol oynayan yapı taşlarıdır (Akkiprik, 2007).

Değerler; öğrencileri en iyi tanıyan, onların istek ve ihtiyaçlarını en iyi bilen ve aynı zamanda öğretim programlarının uygulayıcıları olan öğretmenler tarafından öğrencilere aktarılacaktır. Öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin değer sistemleri, öğrencileri etkilemektedir. Okullar, değerlerin öğrencilere kazandırıldığı ve yeni değerlerin oluşturulduğu yerlerdir. Bu nedenle öğretmenlerin ve yöneticilerin programda yer alan değerler yerine, toplumca kabul gören değerleri veya kendi değerlerini öğrenciye yansıtmaması gerekir. Aksi halde giderek artan çoğulcu toplumda, kimin değerleri daha doğru tartışması başlar. Eğitim sayesinde insanlara, ahlaki muhakeme yapmayı ve karar verme becerilerini geliştirmeyi öğretmek hedeflenmektedir (Kirschenbaum, 1995, 5).

Eğitimciler, çocuklar üzerinde pozitif ahlaki etkiler bırakmak için; etkili ve onlara saygı duyan rehber ve bakım veren kişi olmaya, ahlaki değerlere ilişkin saygı duyulan bir model olmaya, sınıf içi ve sınıf dışında bunu göstermeye, çocuklara etik danışman gibi, hizmet etmeye, ahlaki bilgi vermeye, değerleri açıklamaya, anlatmaya, sınıf içi tartışmalar kullanmaya ve pozitif davranışları desteklemeye dikkat etmelidir (Balat ve Dağal, 2009, 25).

2.7.4. Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarında Değerler

1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'na göre Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları:

1.Genel Amaçlar

Madde 2. Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk milletinin bütün fertlerini;

1.Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2.Beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3.İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek, gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece, bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır (MEB, 2005).

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda belirtildiği gibi, eğitimin bir boyutunu da değer aktarımı oluşturmaktadır. Sadece değerlerin varlığından haberdar olan nesillerden ziyade, değerlerine sahip çıkan, onları içselleştiren, davranış haline getirmiş zihnen dengeli ve sağlıklı nesiller yetiştirmek hedeflenmiştir. Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları, öğretim programlarında özele indirgenerek aktarılmaya çalışmıştır.

2.7.5. İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında Değerler

Değerler, dünya genelinde farklı öğretim programlarında, farklı yaklaşımlar denenerek öğretilmeye çalışılmıştır. Ülkemizde geleneksel Sosyal Bilgiler öğretimi yaklaşımının terk edilmesiyle birlikte uygulanmaya başlayan mevcut Sosyal Bilgiler öğretim programıyla birlikte, sosyal bilimler olarak ve yansıtıcı araştırma alanı olarak Sosyal Bilgiler öğretimi verilmeye başlanmıştır. Eski öğretim programlarında değer eğitimi, karakter veya ahlak eğitimi olarak karşımıza çıkıyordu. Eski programlarda genel hedefler şeklinde ifade edilmiş olan değerler, yeni ilköğretim programlarının bazılarında programın değerleri başlığı altında, bazılarında ise eski programlarda olduğu gibi programın genel hedefleri kısmında yer almıştır. Yeni öğretim programlarında yapılandırmacı yaklaşımın temel olarak kabul edilmesiyle, öğrencinin öğrenme süreci öncesinde edindiği kişisel bilgi, görüş, inanç ve değerlerin öğrenmeyi etkilediği kabul edilmiştir (MEB, 2005).

Gerek eğitimin gerekse Sosyal Bilgiler dersinin odak noktası bireydir. Bireyin kendini keşfetmesi, topluma ayak uydurabilmesi Sosyal Bilgiler disiplinleri açısından büyük önem arz etmektedir. Çünkü hayat başlı başına bir süreçtir ve insan doğduğu andan itibaren mücadelenin içinde bulur kendini. Sosyal Bilgiler, ilköğretim okullarında iyi ve sorumluluk sahibi vatandaş yetiştirmek amacıyla, öğrencilere temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir alandır (Uçar, 2009). Eğitim-öğretim programlarında mühim olan bilgi, beceri ve değer üçgeninin yeterince kazandırılmasıdır. Çünkü öğrencilerin karmaşık dünyalarında

karşılaşacakları sorunların üstesinden gelebilmeleri, problem çözme ve karar verme yetilerinin geliştirilmesi gerekir.

Okullarda eğitim ve öğretimin kalitesini belirleyen unsurlardan biri de programlardır (Başar, 2003, 52). Değer eğitimine yer vermeyen hiçbir program, tam manada başarılı sayılamaz. Ancak iyi oluşturulmuş ve iyi gerçekleştirilmiş değer eğitimi; öğrencinin akademik başarısını, okul ortamını, öğrenci-öğretmen ilişkilerini, refahını ve daha az ölçüde ebeveyn ve aile katılımını olumlu olarak etkileyebilir (Shaw, 2009). Değerler; aileler ve öğretmenler sayesinde çocukların, hayatın farklı aşamalarına hazırlanabilmeleri, daha mutlu ve huzurlu yaşam sürebilmelerine imkân sağlamak maksadıyla programa konulmuştur. Her geçen gün bir değere yabancılaştığımız günümüzde, eğitim programlarının mümkün olduğunca değerlere yer vermesi ve bu yer vermenin nicelikten ziyade niteliksel olarak desteklenmesi gerekir.

Pek çok ülkede, küreselleşmenin bir getirisi olarak medya ve internet geleneksel değerlerin etkililiğini zayıflatmakta ve genç nesiller çoğu zaman farklı çatışmalarla karşı karşıya bırakılmaktadır. Bu durum okullarda ve özellikle hazırlanan öğretim programlarında, ister istemez yeni değerlerin kullanımını zorunlu kılmaktadır (Önür, 2004).

Sosyal Bilgiler öğretiminin amaçları incelendiğinde (Öztürk, 2006, 27) ;

A- Evrensel Amaçlar

1- Bireye İlişkin Amaçlar

2- Beceriye İlişkin Amaçlar

- Çalışma Becerileri
- Düşünme Becerileri
- Kişilerarası ve Grup Becerileri
- Değerlere İlişkin Beceriler

3- Sosyal Katılıma İlişkin Amaçlar

B-Ulusal Amaçlar yer almaktadır.

Mevcutları içerisinde, değer eğitiminin programa en uygun yansıtıldığı alanlardan biri de Sosyal Bilgilerdir. Sosyal Bilgiler dersinin disiplinler arası bir içeriğe sahip olması ve mevcut programın, bilgi-beceri-değer üçgenli bir sacayağı üzerine kurulması, Sosyal Bilgiler dersinin hedefleri doğrultusunda değerler eğitiminin gerekliliği ortaya çıkarmaktadır.

Sosyal Bilgiler dersinde her temada yer alan konu ve kavramlar çok farklı disiplinlere ait olabilir. Fakat temalar belirlenirken disiplinler arası anlayış iyi kurgulandığından, bu temaları kesin çizgilerle birbirinden ayırt etmek çok kolay değildir. Bu sebeple öğrenciler bir konunun farklı alanlarla ilişkisi olduğunu görebilir ve alanlar arasında ilişki kurup farklı parçaları bütünleştirebilir. Ayrıca Sosyal Bilgiler dersinde yer alan konuların günlük yaşamla kolay ilişkilendirilebilir olması da önemli bir özelliktir (Öztürk, 2006, 30-34).

Amerikan Sosyal Bilgiler Derneği tarafından hazırlanan bildiriye göre; Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler, sosyal etkileşimde bulunurlar. Bu etkileşim esnasında sınıftaki diğer arkadaşlarının haklarına ve onurlarına saygılı olmayı öğrenirler. Ders ortamında kendi fikirlerini beyan ederken temel demokratik ilke ve kavramları öne çıkarmayı, aynı zamanda tartışma, araştırma, eleştirel düşünme veya diğer yollarla sosyal sorunları dile getirirken, değer yüklü akıl yürütmeye başvurmayı öğrenirler (NCSS, 2003, 427-439).

Bilindiği üzere akademik eğitimde hedeflenen kazanımlar, belirli programlar dâhilinde ve sistemli bir şekilde öğrencilere kazandırılır. Değer eğitiminde ise öğrencilere ya değer eğitimi programlarının uygulanması ile ya da hedeflerin tüm okul programına yayılması ile hedeflenen davranışlar kazandırılmaya çalışılmaktadır (Ekşi, 2003).

Zaman içerisinde ahlak, karakter ve değer eğitimi ülkelerin karakterini yansıtır hale gelmiş, başta vatandaşlık değerini ön plana çıkaranlar olmak üzere, bazı ülkelerde fikirsel açıdan diğer ülke insanlarından farklı nesiller ortaya çıkmaya başlamıştır. Fakat, hangi yöntem uygulanırsa uygulansın, çocuklarına seçkin davranışlar kazandırmak, toplumun ahlaki değerlerine sahip çıkan nesiller yetiştirmek, hemen hemen dünyadaki bütün kültürlerde hedeflenen bir amaç olmuştur.

Dünyada ve ülkemizde eğitim alanında önemli değişiklikler yaşanmaktadır. Davranışçı yaklaşım yerini yapılandırmacı yaklaşıma bırakmakta, öğretim programları bu çerçevede içinde şekillendirilmektedir (Tokdemir, 2007). Geleneksel Sosyal Bilgiler Öğretimi; Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgisi dersleri ile sınırlandırılan, öğretmen merkezli, ezbere dayalı kuru bilgi yığından oluşan, beceri ve değerleri içselleştirmede yetersiz kalan bir ders görüntüsündeydi. Türkiye’de 2004 yılından itibaren öğretim programlarında gerçekleştirilen yeniden yapılanma ve felsefi anlayışın değişimi, Sosyal Bilgiler öğretimine de farklı bir boyut kazandırmıştır. Bu bağlamda Sosyal Bilgiler anlayışının üzerinde durduğu noktalar ile eğitimdeki değişim, Sosyal Bilgiler öğretiminde değerlerin ve sosyal becerilerin kazandırılması üzerine odaklandığı görülmektedir (Balcı, 2008).

Sosyal Bilgiler Programında önceki programlardan farklı olarak temel öğeler; beceriler, kavramlar ve değerler olarak ifade edilmiş, programda değer eğitimi ile ilgili açıklamalar ve etkinlik örnekleri sunulmuştur. Mevcut Sosyal Bilgiler Öğretim Programında doğrudan değer eğitime yer verilmesi, Hayat Bilgisi ve Türkçe derslerinde de değerlere ilişkin kazanımlara yer verilmesi, iyi insan, iyi vatandaş yetiştirmede önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Ayrıca programlar aracılığıyla dürüstlük, sevgi, saygı, hoşgörü, dayanışma, sorumluluk gibi değerleri kazanan bireylerin kararlarını ve seçimlerini daha iyi kontrol edebileceği ve daha az olumsuz davranışlar sergileyebileceği söylenebilir (Deveci ve Ay, 2009, 169).

Değer kazanımı yapılırken çocuğa neyi, niçin ve nasıl yapacağına dair yönergeler verilmesi, değerlerin sahiplenilmesi ve kalıcı hale getirilmesi bakımından önemlidir. Bu noktada değer eğitiminin programda ne kadar yer aldığından ziyade, öğrenciye ne ölçüde aktarılabilirdiği daha önemlidir. Sonuçta öğrencilerde kendi seçimlerini yaparak, kendilerine telkin edilen onca değer içerisinde karakterlerine en uygun olanları, öncelikle de toplumda kendisine saygınlık kazandıracak değerleri seçeceklerdir. Bu yaklaşım aile ve okul desteğiyle değerler açısından genele yayılabilir.

Mevcut ilköğretim programının Sosyal Bilgiler öğretimi alanında verilecek olan 20 değer, 4. ve 7. sınıf arası doğrudan verilecek değerler olarak tespit edilmiş, her üniteye ele alınacak olan değer, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenmiştir.

2.7.5.1. 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler

İlköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan 7 değer, farklı öğrenme alanları ve ünitelerle ilişkilendirilerek vermeye çalışılmıştır.

İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan, “Farklılıklara Saygı” değeri, “İletişim ve İnsan İlişkileri” ünitesi ile; “Vatanseverlik” değeri, “Ülkemizde Nüfus” ünitesi ile; “Estetik” değeri, “Türk Tarihi’nde Yolculuk” ünitesi ile; “Dürüstlük” değeri, “Ekonomi ve Sosyal Hayat” ünitesi ile; “Bilimsellik” değeri, Zaman İçinde Bilim” ünitesi ile; “Adil olma” değeri, “Yaşayan Demokrasi” ünitesi ile; “Barış” değeri, “Ülkeler Arası Köprüler” ünitesi ile ilişkilendirilmiştir.

İlköğretim 7. sınıfta doğrudan verilecek değerler, Tablo 2.2’de görülmektedir.

Tablo 2.2 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerler

7.SINIF		
ÜNİTELER	ÖĞRENME ALANI	DOĞRUDAN VERİLECEK DEĞER
İletişim ve İnsan İlişkileri	Birey ve Toplum	Farklılıklara Saygı
Ülkemizde Nüfus	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Vatanseverlik
Türk Tarihine Yolculuk	Kültür ve Miras	Estetik
Zaman İçinde Bilim	Bilim, Teknoloji ve Toplum	Bilimsellik
Ekonomi ve Sosyal Hayat	Üretim, Dağıtım, Tüketim	Dürüstlük
Yaşayan Demokrasi	Güç, Yönetim ve Toplum	Adil Olma
Ülkeler Arası Köprüler	Küresel Bağlantılar	Barış

Kaynak: MEB 2012

2.7.5.1.1. Farklılıklara Saygı

Birbirinden farklı özelliklere, mizaç ve karakterlere sahip insanların veya grupların, uyum içerisinde bir arada yaşayabilmesi için farklılıklara saygı göstermenin öğrenilmesi gerekir.

İlköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersinin birinci ünitesi olan, ‘İletişim ve İnsan İlişkileri’nde toplumdaki farklılıkların doğal olduğunun kabulüne ve bu farklılıkların aynı potada rahatlıkla eritebileceğine, hatta problemden ziyade güzellikler yaratabileceğine dikkat çekilir. Farklılıkların toplumun birlik ve beraberliğine katkı sağlaması gerektiğinin önemi vurgulanır. Farklılıklara saygının dünya barışına da dolaylı yollardan katkıda bulunduğu değinilir. Ön yargılı

davranmanın iletişimi, bireyler arasındaki ilişkileri olumsuz etkilediği üzerinde durulur.

Özellikle evrensel önem taşıyan ırkçılık, cinsiyet ayrımcılığı, insan ve çocuk haklarına saygı gibi kavramlar farklılıklara saygı değerinin çıkış noktalarından biridir.

2.7.5.1.2. Vatanseverlik

Vatanseverlik, vatanını sevme durumu (TDK, 2012) en yaygın anlamıyla, vatani için her türlü özveride bulunma duygusudur. Fakat vatan topraklarının gerçek sınırının ne olduğu, kimlerin aynı vatanın insanları sayılabileceği, bireylerin vatanlarına karşı hangi hizmet ve sorumlulukları yerine getirmekle yükümlü olduğu ve vatanseverliğin doğal bir sonucu olarak insanlardan hangi tür sosyal davranışları sergilemesinin beklenebileceği noktasında ortak bir kanaate varmak oldukça zordur.

Okullar, topluma yeni katılan bireylere, diğer insanlarla ve devletle olan ilişkilerindeki hak ve görevlerini öğretirler. Vatandaşlık görevinin gerektirdiği bilgi, beceri ve değerlerin herkese aynı şekilde verilmesi herkesin ortak bir eğitim sürecinden geçirilmesi ile mümkün olur (Akbaş, 2008, 19).

Bazı Antropologlar, ilkel insanların günümüz insanlarıyla kıyaslandığında, ilk insanların kendisini ailesi, kabilesi veya içinde bulunduğu klanı ile özdeşleştirdiğini fikrini savunmaktadırlar. Oysa günümüz insanının özdeşleştiği grup sayısı, bir veya birkaç değil, pek çoktur. Çağdaş insanın, vatandaşlık, akrabalık, hemşerilik gibi bağların yanı sıra, içinde bulunduğu bir toplumsal sınıfı, icra ettiği mesleğine ait bir meslek grubu, tuttuğu bir futbol takımı v.b gibi zaman zaman üzerinde baskı oluşturabilecek, çok çeşitli roller sergilemektedir. Bütün bu rollerin ortak yanı, insanların bireysellikten ziyade bir arada yaşamaktan duyduğu hazdır.

Vatanseverliğin, birleştirici özelliğinin yanı sıra bölücü bir gücü simgelediğine inananlar da vardır. Bu görüşü savunanlara göre diğer ülkelere ya da vatanlara karşı duyulan nefret ya da benzeri duygular, insanın kendi vatanına daha çok sahip çıkması anlamına gelmektedir. Vatandaşlarına duyulan sevgi ve saygı ile diğer ülke vatandaşlarına beslenen düşmanlık duygusu aynı psikolojik kökenden beslenmektedir. Buna en güzel örnek milletler arası savaşlardır. Savaşlar, hangi amaçla yapılmış olursa olsun, bir tarafın vatanseverlik duygusunu, diğerleri üzerinden beslemektedir. Sonuçta, milletlerden kimilerinin tarihi efsanevi bir hal alırken, kimilerinin tarihi ise küçümsenerek hor görülmekte, kısacası bir tarafın başarısının yüceliği diğer tarafın aşağılanmasına bağlıymış gibi lanse edilmektedir.

Bu ve benzeri keşmekeşlerin önüne geçilmesi genç nesillere ‘vatanseverlik’ duyarlılığının kazandırılmasıyla mümkündür. Bu nedenle eğitimde önemsenmesi gereken başlıca değerlerden biri de; “vatanseverlik” değeridir, diyebiliriz.

2.7.5.1.3. Estetik

Estetik sözcüğü, güzel terimini çağrıştıran, zaman zaman onun yerine kullanılan, fakat aslında sanat alanında tam da değerini bulan bir kavram ve bilgi alanıdır. Çağdaş dünya insanı için estetik, daha çok günlük hayatın, elit kültürünün bir ögesi, ara sıra modanın belirlediği bir yaşam biçimi olarak görülse de, kendi özünde her tür akımdan uzak, belli bir bilgi alanının adıdır.

TDK (2012) sözlüğünde ise estetik; sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat olarak tanımlanmaktadır.

Estetik, güzel olan, iyi, doğru ve yararlı olandır. Güzel bir söz, güzel bir iş, güzel bir ders gibi (Özdoğan, 2009a, 145).

7.sınıf Sosyal Bilgiler öğretim programı içerisinde en fazla estetik değerine yer verilmiştir. Estetik değeri programda, genellikle tarihsel konularla ilişkilendirilerek verilmektedir.

2.7.5.1.4. Bilimsellik

Milli Eğitimin temel ilkelerinden olan bilimsellik şöyle açıklanmaktadır: “Her derecedeki ve türdeki ders programları ve eğitim metodlarıyla ders araç ve gereçleri, bilimsel ve teknolojik esaslara ve yeniliklere, çevre ve ülke ihtiyaçlarına göre sürekli olarak geliştirilir. Eğitimden gerçek anlamda tam anlamıyla verim alınması ve sürekli olarak gelişme ve yenileşmenin sağlanması bilimsel araştırmalara ve değerlendirmelere dayalı olarak yapılır. Bilgi ve teknoloji üretmek, kültürümüzü geliştirmekle görevli eğitim kurumları gereğince donatılıp güçlendirilir; bu yöndeki çalışmalar maddi ve manevi bakımdan teşvik edilir ve desteklenir” (MEB, 2012). Bilimsellik, gerçekleştirilmiş her bir değerın iyileştirilmesi, ilerlemeye karşılık gelir (Diaz 2009, 90).

Bilimi, evrenin ya da olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneysel yöntemlere ve gerçekliğe dayanarak yasalar çıkarmaya çalışan düzenli bilgi olarak tanımlayabiliriz. Diğer bir deyişle bilim, genel geçerlik ve kesinlik nitelikleri gösteren yöntemli ve dizgesel bilgidir. Ayrıca bilim, belli bir konuyu bilme isteğinden yola çıkarak, belli bir ereğe yönelen bir bilgi edinme ve yöntemli araştırma süreci olarak da tanımlanabilir (Altun ve diğerleri, 2006, 16-17). Bilimselliği ise en sade şekliyle bilimsel olma durumu olarak tanımlayabiliriz.

Hazır bilgiden ziyade, bilgiye ulaşmanın yollarının öğretildiği günümüzde bilgi kirliliği başta olmak üzere zaman zaman çeşitli sorunlarla baş başa kalınmaktadır. Bu noktada bilimsel araştırma basamaklarının başta Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji derslerinde olmak üzere bütün öğretim programlarında yer bulması, öğrencilerin

doğru ve güvenilir bilgiye en ekonomik yoldan nasıl ulaşılabilecekleri hakkında çıkarımlar sağlamaktadır.

Bilimselliğin ölçütlerini ise şu şekilde sıralayabiliriz (Altun ve diğerleri, 2006):

- ◆Her bilim dalının kendine özgü konusu olmalıdır.
- ◆Bilimsel çalışmalar, bilimsel yöntemle yapılmalıdır.
- ◆Bilimsel sonuçlar güvenilir olmalıdır.
- ◆Bilimsel sonuçlar, bir kişi ya da grubun tekeline olmamalıdır.
- ◆Bilim, nesnel olmalıdır.
- ◆Bilim, eleştiriye açık olmalıdır.
- ◆Bilim, akla ve mantığa dayanmalıdır.
- ◆Bilimin amacı, bilimsel yasa ve kurallara ulaşmak olmalıdır.

Bilimsel araştırma işlem basamakları şöyle sıralanabilir (Baker, 1997) :

- 1.Konunun belirlenmesi, betimsel ve nedensel sorular ortaya atmak.
- 2.zmlenmesi gereken problemin farkına vararak, problemi belirlemek.
- 3.Ortaya konulan problemin çözümlenebilmesi için gözlem ve deneyler yapmak; veriler elde etmek.
- 4.Veriler arasında bağlantılar kurmak; problem için geçici bir çözüm bulmak (hipotez kurmak).
- 5.Yeni gerçeklere ulaşılabilmesi için hipoteze dayalı tahminler ileri sürmek.
- 6.Tahminleri deneyerek, hipotezin gerçekliğini araştırmak.
- 7.Bulguları kaydetmek.
- 8.Sonuçları yorumlamak.
- 9.ngr ve tasarımlar biçimlendirilerek kuram (teori) oluşturmak.
- 10.Araştırma sonuçlarından yola çıkarak, yeni bir araştırmaya başlamak.

Sosyal Bilgiler dersi olgu ile ilgilenir. Baker'e göre (1997) bir olguyu incelerken yapılan bilimsel araştırma basamakları ise şu şekildedir:

- 1-Gözlem Yapma
- 2-Gözlem Sonucu Hipotez Sunma
- 3-Sunulan Hipotezi Test Etme
- 4-Hipotezi Test Ettikten Sonra Sonuca Ulaşma.

2.7.5.1.5. Dürüstlük

Dürüstlük, TDK (2012) sözlüğünde “doğruluk” olarak, diğer sözlüklerde ise “özü sözü bir olma”, “olanı olduğu gibi yansıtma”, “gerçeği saklamama”, “bildiğinden, inandığından ve olduğundan başka türlü görünmeye veya göstermeye çalışmama” olarak tanımlanır. Eski Türkçe'deki karşılığı ise samimiyettir.

Dürüstlük değeri öğrencilere verilirken, öncelikle yaşamları boyunca sergiledikleri veya karşılaştıkları dürüst olan ve olmayan davranışları ayırt edebilmeleri beklenir.

2.7.5.1.6. Adil Olma

Adil kelimesi, adaletle iş gören, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren anlamlarına gelmektedir.

Yüzyıllar boyunca uçsuz bucaksız topraklara hükmetmiş atalarımızın bu başarısının temelinde sahip olunan adalet anlayışının yattığı bir gerçektir. Adil olma, hoşgörü değeriyle birlikte atalarımızın belkide en çok sahip çıktığı iki değerden biridir.

Yerli ve yabancı kaynaklarda adil olma değerinin, yansıttığı nitelikler şöyle açıklanmıştır: Eşitlikten yana tavır takınma; sahip olduğu hakların bilincinde olma ve bu hakları savunma; insanlar arasındaki yargılamalarda adil olma ve adaletle hükmetme, haksızlık yapmama; gerektiği durumlarda hakkını aramayı bilme; adil paylaşım yapma, adaletli olma; adaleti sağlayabilmek için çaba sarf etme; haksızlığa karşı boyun eğmeme; zulme rıza göstermeme, adaletli davranışları takdir etme; adil insanları örnek almadır.

Adil olma değeri, ilköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında ‘Yaşayan Demokrasi’ ünitesiyle ilişkilendirilerek öğrencilere aktarılmaya çalışılmıştır.

2.7.5.1.7. Barış

Türk Dil Kurumu (2012) 'barış'ı; uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam, şeklinde tanımlamaktadır.

Eşitlik, adalet, özgürlük gibi kavramlar barış değerinin odak noktalarıdır. Barış değerinin öğrencilere kazandırılmasındaki ana hedef, barışa ulaşabilme yöntem ve stratejilerinin bireylere kazandırılabilmesidir. Barışı destekleme, barışı inşa etme, kaba kuvvete başvurmadan barışı sağlama kullanılan yöntemlerden birkaçıdır. Bu değeri almış bireylerden çatışmalardan kaçınmaları, problemlerin çözümüne yönelik olumlu tutumlar geliştirmeleri, barışı yaşatmaya ve devam ettirmeye yönelik tutum içerisinde olmaları beklenir.

Günümüzde barış kavramının eğitimin eğitim içerisinde yer alması kaçınılmaz bir durum olmuştur. Haber bültenlerinde görmeye alıştığımız insanlık dramları, gazetelerin manşetlerini bile geride bırakan ikinci veya üçüncü sayfa haberleri, barış değerini yeniden canlandırmamız gerekliliğinin en önemli kanıtıdır. Özellikle şiddet olaylarının sayısının günden güne artması, barış eğitimini kaçınılmaz kılmaktadır. Gruplar arası çatışmaların ve sonu gelmeyen şiddet olaylarının yaşandığı

toplumumuzda okullarda barışçıl bir ortamın yaratılması ve çatışmalardan uzak durma, gerektiğinde çatışma çözme becerilerinin kazandırılması kuşkusuz çok önemlidir. Bu çerçevede öğrencilere; iletişim, empati kurma, öfke kontrolü, problem çözme ve arabuluculuk becerileri kazandırılmalı, en önemlisi bu beceriler öğrenciler tarafından içselleştirilmelidir.

Günümüzde artan şiddet ve kapkaç olayları, yolsuzluklar vb. toplumumuzda bazı değerlerin kaybolmaya yüz tuttuğunun işaretidir. Bu amaçla temel bazı manevi değerlerin toplumumuzda daha çok irdelenmesine ve bu değerleri sergileyen insanların daha ön planda olmasına ihtiyaç vardır. Bu ise her geçen gün topluma yeni bireyler kazandıran okullarımızda bu manevi değerlerin öğrencilere özümsetilmesiyle mümkün olacaktır (Akkiprik, 2007).

Barış değeri, ilköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında, ‘Ülkeler Arası İlişkiler’ ünitesinde verilerek, evrensellik özelliğiyle bütünselleştirilmeye çalışılmıştır.

2.7.6. Değer Eğitiminde Yaşanan Sorunlar

Eğitimin temelini, duyuşsal ve psiko-motor boyut oluşturur. Bu alanlardan herhangi birinin ihmali bile, birçok aksaklığa ve bütünlüğün bozulmasına neden olur. Bu boyutlar içerisinde duyuşsal boyutun eğitimde önemli bir etkisi, insanları başarıya yönelten, performansları üzerinde itici güç oluşturan bir rolü vardır. Duyuşsal alanın (duygular, tercihler, tutumlar, değerler, etik, ahlak vb. öğelerden oluşur) eğitimde etkin bir şekilde kullanılamaması, insanların doğuştan sahip oldukları potansiyeli kullanamamalarına sebep olmaktadır (Balcı, 2008).

Sanayileşmenin dünya genelinde değerler üzerinde ciddi bir yıkımı olmuştur. Bilimsel ve teknolojik alandaki gelişmeler insanları sahip olduğu değerlerden uzaklaştırmış, gün geçtikçe değişen değerler ile birlikte o günün incelikleri de

insanlarıyla birlikte yok olup gitmiş, insani değerler yerini insanlık dışı değerlere bırakmıştır (Arı ve Bayraktar, 2011, 141). Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçmek için çabalayan veya bu dönüşümü kısmen tamamlayan dünya milletlerinin, sosyal ve kültürel değerlerinden her geçen gün uzaklaşması mevcut sorunların en barizlerinden biridir.

Değer eğitimi sürecindeki en büyük sıkıntılardan biri, okullarımızın değer eğitimi noktasında kendilerini sorumlu görmemelerinden kaynaklanmaktadır. Halbuki öğrencilerin topluma uyumlarını sağlamak üzere, toplumun norm ve değerlerinin öğrencilere kazandırılması gerekmektedir. Bunun en iyi yapılabileceği yerlerden biri de okuldur. Yakın tarihe kadar değerler eğitimine, daha çok okul dışı kurumların görevi olarak bakılmış, bu norm ve değerler resmi programda ders konuları içerisinde verilmekten ziyade örtük program içerisinde verilmiştir (Yüksel, 2004). Değerler, teorikte eğitimin genel amaçlarında ve duyuşsal amaçlarında nasıl kazandırılacağı açık ve net bir şekilde belirtilmediğinden önemsenmemiş, bu nedenle eğitimin ve öğretimin merkezinde yer alması gerekirken daha çok, okul dışı kurumlara bırakılmıştır (Doğanay, 2006, 257).

Değerler eğitiminde bütünlük çok önemlidir. Eğitimde var olan modelin ruhunu oluşturan değer, bütün faaliyet alanlarını kapsayacak şekilde yapılanmayı gerektirir. Fakat bu bütünlüğü teoride sağlayan eğitim programı, uygulamada sağlayamadığı için, değerler eğitimi konusunda ciddi sıkıntıların yaşanmasına sebep olur (Tozlu ve Topsakal, 2004, 181).

Evren, önümüze tüketilmesi gereken onca şey koyar fakat pek çoğumuz, henüz yaşamı bile anlamlandıramadan ömrümüzü tamamlarız. Bu sebeptendir ki insan, farkındalık bilincini yükseltebilmek için değerler eğitimine ihtiyaç duyar, fakat karşılaştığı ciddi problemler nedeniyle bu konuda ısrarcı olamaz, olsa bile çoğu kez bu ısrarından vazgeçer.

Yakın tarihe kadar ülkemizde uygulanmaya devam eden öğretim programlarının değer kavramına yabancı kalması, sistemin en önemli sorunlarından biridir. Diğer dünya ülkeleri değer eğitimi alanında da bizden hızlı davranmış, karakter eğitimi veya ahlaki eğitim programlarını genelden özele indirgemıştır. Pek çok ülkenin geçmişte yaptığı gibi, değerlere kayıtsız kalmak veya değerlerin eğitim dışında tutulmaya çalışılması gibi eğilimler, en az beyin yıkama kadar tehlikelidir. Zira çocuklara hiçbir değeri öğretmemek veya değere atıfta bulunmamak, onlara bir nevi değerlerin yokluğunu öğretmek demektir (Ardoğan, 2005, 41-42).

Programda verilmek istenen değerlerle okulda verilmek istenilen değerlerin farklılık göstermesi bir başka sorun olarak karşımıza çıkabilir. Bu gibi durumlarda aynı programa tabii olmasına rağmen, farklı değerlerle donatılmış nesillerle karşılaşabiliriz.

Öğretmen yetiştirme sistemindeki noksanlıklar değer konusunda da göze çarpmakta, dolayısıyla eksik değerlerle öğrencinin karşısına çıkan ya da değerlerin işlevine bir türlü inanmayan eğitimciler yetiştirilmektedir. Bütün bu sorunlar eğitim ve öğretimde değerlerin eğitimini zorlaştıran, engelleyen etkenler olarak nitelendirilebilir. Sosyal Bilgiler dersi programlarının ön gördüğü Sosyal Bilgiler öğretimine ilişkin amaçların gerçekleşmesinde yaşanan sorunların çözümü çok önemlidir. Nitelikli bir Sosyal Bilgiler öğretimi ve değerler eğitimi ancak bu sayede sağlanmış olur.

III. BÖLÜM

3.YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin çözümleme teknikleri açıklanacaktır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma tarama modelinde olup, araştırmada 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin, öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesine çalışılmıştır. Tarama modelindeki araştırmalar, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlar (Karasar, 2005, 77).

Katılımcıların hepsine ölçme araçları uygulanmıştır.

3.2. Araştırma Grubu

Bu araştırma için çalışma grubu aşağıdaki şekilde oluşmuştur.

3.2.1. Çalışma Grubu

2010–2011 öğretim yılında Kastamonu’da bulunan 106 Sosyal Bilgiler öğretmeni bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmaktadır.

Araştırmada Kastamonu merkez ilçe ve beldelerinde yer alan 106 Sosyal Bilgiler öğretmenine ulaşılmaya çalışılmış fakat, ulaşım yetersizlikleri, olumsuz

iklim koşulları, tayin ve yer değiştirme, evrakların eksik dolumu, elektronik postalarda yaşanan sıkıntılar nedeniyle toplam 59 Sosyal Bilgiler öğretmeni üzerinden ölçme yapılmıştır. Araştırmada özellikle Kastamonu'nun bütün ilçelerinden en az bir Sosyal Bilgiler öğretmenine ulaşılmıştır.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından oluşturulan Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek üç bölümden oluşmaktadır; birinci bölümde katılımcıların, ikinci bölümde öğrencilerin demografik bilgileri, üçüncü bölümde ise Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, öğrencilerin değer kazanımlarına ilişkin görüşleri yer almaktadır. Ölçeğin birinci bölümünde öğretmenlerin cinsiyeti, mesleki kıdem, eğitim durumu, mezun olduğu alan, görev yaptığı okulun adı ve bu okuldaki çalışma süresi yer almaktadır. İkinci bölümde, değerlendirme yapılan öğrencilerin cinsiyeti, yaşı, annenin eğitim durumu, annenin yaşı, babanın eğitim durumu, babanın yaşı, ailenin aylık gelir durumu ve öğrencinin bir önceki yıla ait Sosyal Bilgiler ders notunu (6.sınıf) içeren sorular yer alırken, üçüncü bölümde ise Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği yer almaktadır.

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği, öğretmen tarafından dört kız, dört de erkek olmak üzere toplamda sekiz öğrenci için doldurulmuş, ölçek doldurulurken sınıf yoklama listesindeki ilk dört kız ve ilk dört erkek öğrenci değerlendirmeye alınmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik bilgileri ve bazı mesleki bilgileri, araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu ile alınmıştır.

Kişisel bilgi formunda öğretmenlerin; cinsiyeti, mesleki kıdemi, eğitim durumu, mezun olduğu alan, görev yaptığı okulun adı ve bulunduğu okuldaki çalışma süresi gibi bilgiler yer almaktadır.

3.3.2. Öğrenci Bilgi Formu

Araştırmaya katılan 236 erkek ve 236 da kız olmak üzere toplam 472 öğrenci ve velilerine ait demografik bilgiler, araştırmacı tarafından hazırlanan öğrenci bilgi formu ile alınmıştır.

Bu formda; öğrencinin adı soyadı, cinsiyeti, yaşı, annenin eğitim durumu, annenin yaşı, babanın eğitim durumu, babanın yaşı, ailenin aylık gelir durumu, 6.sınıf Sosyal Bilgiler dersi yıl sonu notu bilgileri yer almaktadır.

3.3.3. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşleri Belirleme Ölçeği (DKÖGBÖ)

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşleri Belirleme Ölçeği araştırmacı tarafından, ilköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan amaçlar-kazanımlar ile mevcut 7.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı ve öğretmen kılavuz kitabında belirtilen değerlerin tamamı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Öncelikle programdaki değerler kazanımlar açısından tespit edilerek, öğretmenlerin seviyesine uygun şekilde öğretim üyelerinin de bulunduğu çalışma grubu tarafından belirlenmiştir. Ardından 5 Sosyal Bilgiler öğretmenin bu konudaki görüşüne başvurulmuş, ölçeklerin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması için 5 uzman görüşü alınarak; uzman görüşleri doğrultusunda ölçeğe son hali verilmiştir. İlçelerde bulunan 30 Sosyal Bilgiler öğretmeni üzerinden uygulanan pilot çalışmanın ardından ölçeğin güvenilirliği belirlenerek; yapı geçerliği için faktör analizi yapılmış, 72 maddelik ölçek önce 55'e, daha sonra ise 37 maddeye indirilerek, uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

3.4. DKÖGBÖ Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Hazırlanan ölçekte, “kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kararsızım, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum” şeklinde beşli derecelendirme ölçeği kullanılmıştır.

3.4.1. DKÖGBÖ Kapsam Geçerliliği

Kapsam geçerliği, bir bütün olarak ölçeğin ve ölçekteki her bir maddenin amaca ne derece hizmet ettiği dir. Bir ölçeğin kapsam geçerliği mantıki yoldan ve istatistikî yoldan olmak üzere iki türlü incelenebilir (Özçelik, 1981). Bu araştırmada mantıki yoldan, yani ölçek uygulanmadan tahmini yollardan kapsam geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmanın amacı ilköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesidir. Amaç doğrultusunda, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşleri Belirleme Ölçeği araştırmacı tarafından oluşturulmuş, ölçeğin oluşturulma aşamasında söz konusu program ayrıntılı olarak incelenmiş, değerlerin ders kitaplarında, hangi ünitelerde kendine yer bulduğu tespit edilerek bir cümle havuzu oluşturulmuştur. Daha sonra bu havuzdan seçilen yaklaşık 72 maddeyle ölçeğin taslağı oluşturularak, deneme şablonu üzerinde öğrenci, öğretmen ve uzman görüşleri doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır. Öğrenciler ölçeğin anlaşılabilirliği; öğretmenler, programla ilişkilendirilmesi ve maddelerin dili; uzman görüşleri ise, maddelerin kapsam geçerliliği ve amaca hizmet etme derecesi açısından şekillenmesine yardımcı olmuştur. Yapılan bu çalışmalardan hareketle ölçeğin kapsam ve görünüş geçerliğinin yüksek olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 3.1 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Üniteler ve Değerlerin DKÖGBÖ Soru Dağılımları ve Oranları

Ünite Adı	Değer	DKÖGBÖ Soru Dağılımı (55 maddelik soru havuzu)	Oran (%)
İletişim ve İnsan İlişkileri	Farklılıklara Saygı	6	11
Ülkemizde Nüfus	Vatanseverlik	6	11
Türk Tarihi'nde Yolculuk	Estetik	14	25
Ekonomi ve Sosyal Hayat	Dürüstlük	10	17
Zaman İçinde Bilim	Bilimsellik	6	11
Yaşayan Demokrasi	Adil olma	6	11
Ülkeler Arası Köprüler	Barış	7	14

3.4.2. DKÖGBÖ Yapı Geçerliliği

Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için faktör analizi ve madde analizi yapılmıştır. Faktör analizi, aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak ölçmeyi, az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan istatistiksel tekniktir. Faktör analizi, bir faktörleştirme ya da ortak faktör adı verilen yeni kavramları (değişkenleri) ortaya çıkarma ya da maddelerin faktör yük değerlerini kullanarak kavramların işlevsel tanımlarını elde etme süreci olarak da tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2006, 123). Araştırmada kullanılan bütün ölçeklerde tek faktörlü yapı ortaya çıkmıştır. İki ya da üç faktörlü yapı oluştuğunda maddelerin anlamlı olarak dağılmadığı görülmüş ve bu yüzden tek faktörlü yapı tercih edilmiştir.

Tek faktörlü ölçeklerde açıklanan varyansın %30 ve daha fazla olması yeterli görülebilir. Çok faktörlü ölçeklerde ise açıklanan varyansın daha fazla olması beklenir (Büyüköztürk, 2006, 125).

Tablo 3.2'de araştırmada kullanılan Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'nin faktör ve madde analizi sonuçları görülmektedir.

**Tablo 3.2 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği
Faktör ve Madde Analizi Sonuçları**

Maddeler	Faktör Yük Değeri	Madde–Top. Korelasyonu
1-Başkalarının görüşlerine saygı gösterir.	.61	.61
2-Problemler için değişik çözüm önerileri geliştirebilir.	.74	.74
3-Farklı düşüncelerin yaşamı zenginleştirdiğine inanır.	.74	.74
4-Arkadaşlarıyla ilişkilerinde empati kurabilir.	.69	.69
5-Ülkemizin gelişmesi için çalışmanın, hem hak hem de görev olduğunun bilincindedir.	.56	.56
6-Beyin göçünün ülkemiz için kayıp olduğunu düşünür.	.39	.40
7-Eski mimari eserlerin nasıl yapıldığını merak eder.	.45	.47
8-Edebi eserleri (şiir, roman, hikaye v.b.) okumayı sever.	.73	.74
9-Ruhu dinlendiren müzikleri dinlemekten hoşlanır.	.67	.68
10-Doğayı incelemekten (ormanlar, akarsular v.b.) zevk alır.	.64	.65
11-Doğadaki seslerin (kuş sesi, su sesi v.b.) huzur verici olduğunu düşünür.	.59	.59
12-Minyatürlerin insan ruhunda estetik duygular uyandırdığını düşünür.	.56	.57
13-Taş oymalarının insan ruhunda estetik duygular uyandırdığını düşünür.	.64	.65
14-Estetiğe ilgi duyar.	.58	.59
15-Tarihi şehirlerin mimari gelişimine ilgi duyar.	.66	.67
16-Tarihi ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunur.	.73	.74
17-Tarihte yolculuk yapmaktan, tarihsel mekanları dolaşmaktan zevk alır.	.55	.56
18-Çinilerin, insan ruhunda estetik duygular uyandırdığını düşünür.	.62	.63

Maddeler	Faktör Yük Değeri	Madde–Top. Korelasyonu
19-Tarihi eserlere (halı, kilim, vazo, heykel v.b.) ilgi duyar.	.65	.65
20-Karşılaştığı sorunlara mantıksal çözümler geliştirebilir.	.81	.80
21-Teknolojik gelişmelere ilgi duyar.	.62	.62
22-Araştırma sonuçlarından genellemelere ulaşabilir.	.82	.82
23-Teknolojinin insan hayatını kolaylaştırdığını düşünür.	.38	.40
24-Kaynaklarımızın bilinçli kullanılması gerektiğinin farkındadır.	.54	.55
25-Olaylara objektif yaklaşabilir.	.59	.60
26-Arkadaşlarının yanlış davranışlarını düzeltmeye çalışır.	.64	.64
27-Doğru olduğuna inandığı şeyi yapar.	.50	.51
28-Her durumda görüşlerini açıkça ifade eder.	.56	.57
29-Karşılaştığı sorunları demokratik yollarla çözebilir.	.72	.72
30-Grup içerisinde üzerine düşen görevi layıkıyla yapar.	.76	.76
31-Demokrasinin, insan hayatı için gerekli olduğuna inanır.	.72	.71
32-Kuralların, haksızlığın önlenmesi için gerekli olduğuna inanır.	.61	.62
33-Ülkeler arası sorunların karşılıklı uzlaşma içerisinde çözülmesi gerektiğine inanır.	.69	.69
34-Dünya barışını korumak için uluslar arası kuruluşların katkısını bilir.	.73	.73
35-Ülkelerin silahlanmasının dünya barışı için tehdit oluşturduğunu düşünür.	.57	.57
36-Kişilerin yaşama haklarının ellerinden almamayacağını düşünür.	.58	.58
37-Toplumsal sorunlara karşı duyarlıdır.	.67	.67

3.4.3. DKÖGBÖ Güvenirlik Bulguları

Ölçeğin taşınması gereken özelliklerden birisi olan güvenirlilik, bir ölçme aracıyla aynı koşullarda tekrarlanan ölçümlerde elde edilen ölçüm değerlerinin kararlılığının bir göstergesidir (Öncü, 1994).

Ölçek son halini aldıktan sonra Kastamonu'nun ilçelerinde görev yapan, 30 Sosyal Bilgiler öğretmeni ve bu öğretmenlerin 120 erkek ve 120 kız öğrencisi güvenirlilik çalışması için araştırmada yer almıştır.

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'nin güvenirlilik çalışması için Cronbach Alpha ve Guttman Split-Half katsayısı hesaplanmıştır. 37 maddeden oluşan ölçeğin iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alfa .96, Guttman Split-Half ise .93 olarak tespit edilmiştir.

Tablo 3.3 DKÖGBÖ Güvenirlik Bulguları

ÖLÇEK	Cronbach Alpha	Guttman Split-Half	Madde Sayısı
DKÖGBÖ	.96	.93	37

Güvenirlilik çalışması sonucunda, faktör analizi ve madde analizi yapıldıktan sonra ölçek, 37 madde olarak oluşmuştur. Faktör yük değerleri ve madde toplam korelasyonları .30'dan düşük olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Faktör analizi, aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak ölçmeyi az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir istatistiksel tekniktir. Uygulamada az sayıda

madde var ise faktör yük değerinin .30 ve yukarı olması iyi bir ölçüttür (Büyüköztürk, 2006, 124).

Özdamar (1999, 522), alfa katsayısının değerlendirilmesinde uyulan değerlendirme ölçütlerini şu şekilde belirtmektedir:

$0.00 < \infty < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir.

$0.44 < \infty < 0.60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir.

$0.60 < \infty < 0.80$ ise oldukça güvenilirirdir.

$0.80 < \infty < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Özdamar tarafından belirlenen bu ölçütlere göre, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'nin oldukça güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırma için ölçeklerin hazırlanmasını takiben, İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınarak, öğretmenlerle yüz yüze görüşülmeye başlanmış ve öğretmenlerin değer ölçeğini olabildiğince objektif olarak doldurmasına özen gösterilmiştir. Ulaşım imkanlarının sınırlılığı nedeniyle il merkezine uzak ilçelerde görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenleriyle okulların Outlook mail sistemi üzerinden bağlantı kurulmuş, fakat pek çok öğretmen maillere dönüt vermemiş, bazı öğretmenler ise ölçekleri eksik doldurarak geri göndermeyi tercih etmiştir. Eksik doldurulan bu ölçekler araştırmaya dahil edilmemiştir.

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerlerin Kazanımlılık Düzeyinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi amacıyla

hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşleri Belirleme Ölçeği'nin puan ortalamaları arasındaki farkın incelenmesi için SPSS programında yer alan ilişkili T-Testi uygulanmıştır.

İlişkili T-Testi, ilişkili iki ölçüm ya da puanların elde edildiği deneysel ve tarama çalışmalarında kullanılabilir. İlişkili ölçümler deseni aynı deneklerin tekrarlı ölçümlerinde kullanılır. Aynı deneklerin, bir deneysel işlemin öncesi ve sonrasında bağımlı değişkene ilişkin ölçümleri alındığında, deneklerin zamana bağlı tekrarlı ölçümleri söz konusudur (Büyüköztürk, 2006, 67).

Ölçümler sonucunda normal dağılım olduğundan dolayı, parametrik testlerden T-Testi ve Anova, Post Hoc testlerinden ise Scheffe ve Tukey kullanılmıştır.

Bu bölümde DKÖGBÖ'den elde edilen bulgular analiz edilerek ortaya konmuştur. Ölçekten elde edilen bulgular tablolar halinde gösterilerek açıklanmış, her değişken için yüzde ve frekanslar tespit edilerek belirtilmiştir.

Tablo 3.4 Demografik Veriler

Özellikler		Frekans	%
Öğrenci Cinsiyeti	Kız	236	50
	Erkek	236	50
<i>Toplam</i>		472	100
6.Sınıftaki Sosyal Bilgiler Notu	2-İki	39	8,3
	3-Üç	93	19,7
	4-Dört	193	40,9
	5-Beş	147	31,1
<i>Toplam</i>		472	100
Öğrencinin Yaşı	1-Oniki	166	35,2
	2-Onüç	212	44,9
	3-Ondört	94	19,9
<i>Toplam</i>		472	100
Babanın Eğitim Durumu	1. İlkokul	166	35,2
	2.Orta Okul	152	32,2
	3.Lise	112	23,7
	4.Üniversite	42	8,9
<i>Toplam</i>		472	100
Babanın Yaş Durumu	21-30	191	40,5
	31-40	242	51,3
	41 yaş ve üzeri	39	8,2
<i>Toplam</i>		472	100
Annenin Eğitim Durumu	<i>İlkokul</i>	286	61,1
	<i>Ortaokul</i>	115	23,7
	<i>Lise</i>	71	15,2
<i>Toplam</i>		472	100
Annenin Yaşı	21-30	36	8,5
	31-40	115	67,8
	41 yaş ve üzeri	321	23,7
<i>Toplam</i>		472	100

Özellikler		Frekans	%
Ailenin Gelir Durumu	<i>650 ve daha az</i>	146	30,5
	<i>651-1000 TL arası</i>	168	35,6
	<i>1001-1500 TL arası</i>	96	20,3
	<i>1501 ve üzeri</i>	62	13,6
<i>Toplam</i>		472	100
Öğretmen Cinsiyeti	<i>Erkek</i>	37	62,7
	<i>Kadın</i>	22	37,3
<i>Toplam</i>		59	100
Öğretmenlerin Kıdem Yılları	<i>0-5 yıl</i>	30	50,8
	<i>6-10 yıl</i>	20	33,9
	<i>11 yıl ve üzeri</i>	9	15,3
<i>Toplam</i>		59	100
Öğretmenlerin Bulunduğu Okulda Çalışma Süresi	<i>0-5 yıl</i>	47	79,7
	<i>6-10 yıl</i>	12	20,3
<i>Toplam</i>		59	100
Öğretmenlerin Mezun Olduğu Alan	<i>Tarih</i>	9	15,3
	<i>Coğrafya</i>	5	8,5
	<i>Sosyal Bilgiler</i>	45	76,2
<i>Toplam</i>		59	100

IV.BÖLÜM

4. BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde alt amaçlar doğrultusunda, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'nden elde edilen bulgular ve yorumlara yer verilmiştir. 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeylerine ilişkin araştırma süreci için alınan başlıklar şu şekildedir:

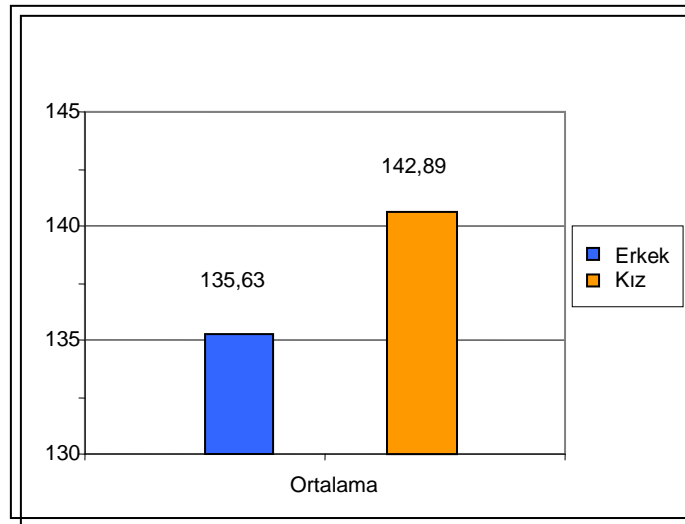
- 1.Öğrencilerin cinsiyetine göre değerlerin kazanılmışlık düzeyi
- 2.Öğrencilerin 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders notu değişkenine göre değerlerin kazanılmışlık düzeyi
- 3.Öğrencilerin yaşına göre değerlerin kazanılmışlık düzeyi
- 4.Öğrencilerin babalarının eğitim durumuna göre değerlerin kazanılmışlık düzeyi
- 5.Öğrencilerin babalarının yaşına göre değerlerin kazanılmışlık düzeyi
- 6.Öğrencilerin annelerinin eğitim durumuna göre değerlerin kazanılmışlık düzeyi
- 7.Öğrencilerin annelerinin yaşına göre değerlerin kazanılmışlık düzeyi
- 8.Öğrencilerin ailelerinin gelir durumuna göre değerlerin kazanılmışlık düzeyleri
- 9.Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin cinsiyetine göre değerlerin kazanılmışlık düzeyleri
- 10.Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kıdem yılı değişkenine göre değerlerin kazanılmışlık düzeyleri
- 11.Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bulunduğu okulda çalışma süresine ilişkin değerlerin kazanılmışlık düzeyleri

12.Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mezun olduğu alan değişkenine göre değerlerin kazanılmışlık düzeyleri

4.1. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Aritmetik Ortalamaları ve T-Testi Sonuçları

Cinsiyet değişkeninin, pek çok araştırmacı tarafından kullanıldığı bilinmektedir. İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'nin, değerlerin kazanılmışlık düzeyinde öğrencilerin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılığa neden olup olmadığına dair elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.1'de Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, öğrencilerin cinsiyetine göre ortaya çıkan aritmetik ortalamalara ait grafik yer almaktadır.

Şekil 4.1 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin Cinsiyetine Göre Aritmetik Ortalamaları

Şekil 4.1’de görüldüğü gibi erkek öğrencilerin puan ortalaması 135,63 iken, kız öğrencilerin puan ortalaması ise 142,89’dur.

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının öğrencilerin cinsiyetine göre T-Testi sonuçları ise Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin Cinsiyetine Göre T-Testi Sonuçları

Cinsiyet	Öğrenci Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Serbestlik derecesi	t	Anlamlılık Düzeyi
Kız	236	142,89	22,12	470	3,21	,001
Erkek	236	135,63	26,77			

Tablo 4.1 incelendiğinde, kız öğrencilerin puan ortalaması ($\bar{X}=142,89$) ile erkek öğrencilerin puan ortalaması ($\bar{X}=135,63$) arasındaki farkın anlamlı olduğu ($t(470)=3,21$, $p>,05$) görülmektedir. Ölçek sonuçlarına göre, ilköğretim 7.sınıfta okuyan kız öğrencilerin puan ortalamaları, erkek öğrencilerin puan ortalamalarına oranla anlamlı düzeyde yüksektir. Dolayısıyla cinsiyet değişkenine ilişkin DKÖGBÖ puan ortalamaları, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde farklılık göstermektedir. Ölçek sonuçlarına göre kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla değer kazanımı açısından daha başarılı olduğu görülmektedir.

Dilmaç (1999, 86), ‘İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği ile Eğitimin Sınanması’na yönelik çalışmada, öğrencilerin cinsiyet değişkenini incelemiş, kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılığa rastlamamıştır.

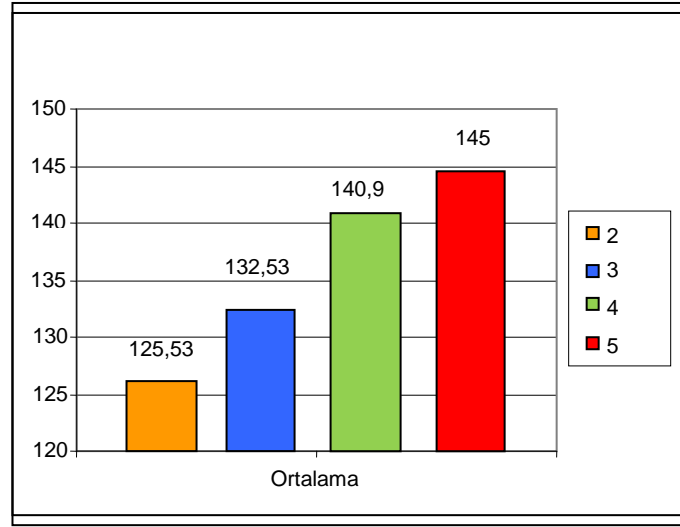
Keskin (2008) yapmış olduğu araştırmada ise, Sosyal Bilgiler dersinde yer alan dayanışma, yardımseverlik, misafirperverlik değerlerini; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha çok benimsedikleri sonucuna ulaşmıştır.

Coşkun ve Yıldırım (2009, 325), üniversite öğrencilerinin değer düzeylerini bazı değişkenler açısından inceledikleri çalışmalarında ise, kız öğrencilerin değer düzeylerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Fakat Sarı'nın (2005) Giresun Üniversitesi'nde öğretmen adayları üzerine yaptığı değer araştırmasında erkeklerin kızlara göre daha yüksek değer düzeyine sahip olduğu görölmüştür ki, bu sonuçlar dikkate alındığında konunun benzer araştırmalarla açıklanmaya ihtiyacının olduğu görölmektedir.

4.2. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin 6.sınıf Sosyal Bilgiler Ders Notu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Sonuçları

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'nin, değerlerin kazanılmışlık düzeyinde, öğrencilerin 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders notu değişkenine göre anlamlı farklılığa neden olup olmadığına dair elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

şekil 4.2'de Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, öğrencilerin 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders notu değişkenine göre ortaya çıkan aritmetik ortalamalara ait grafik yer almaktadır.

Şekil 4.2 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Notu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, öğrencilerin 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders notu değişkenine göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, notu 2 olan öğrencilerin puan ortalaması 125,53'tür. Notu 3 olan öğrencilerin puan ortalaması 132,53 iken, notu 4 olan öğrencilerin puan ortalaması 140,90'dır. Notu 5 olan öğrencilerin puan ortalaması ise 145,00'dir.

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders notu değişkenine göre betimsel istatistikleri Tablo 4.2'de, ANOVA sonuçları ise Tablo 4.3'te verilmiştir.

Tablo 4.2 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Notu Değişkenine Göre Betimsel İstatistikleri

Grup	N	$\bar{X}$	S
2	39	125,53	32,54
3	93	132,53	29,82
4	193	140,90	21,21
5	147	145,00	21,05

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, öğrencilerin 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders notu değişkenine göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, notu 2 olan öğrencilerin puan ortalaması $\bar{X}=125,53$ 'tür. Notu 3 olan öğrencilerin puan ortalaması $\bar{X}=132,53$ iken, notu 4 olan öğrencilerin puan ortalaması ise $\bar{X}=140,90$ 'dır. Notu 5 olan öğrencilerin puan ortalaması ise $\bar{X}=145,00$ 'dir.

Tablo 4.3 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Notu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Karalar Toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi	Anamlı Fark
Gruplararası	16923,77	3	5641,25	9,67	,000	4-2
Grupiçi	272922,10	468	583,16			4-3
						5-2
Toplam	289845,90	471				5-3

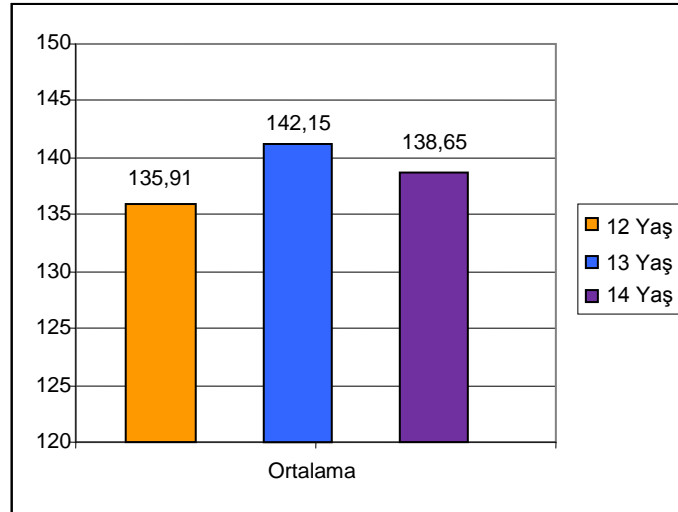

Tablo 4.3’de görüldüğü gibi Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, öğrencilerin 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders notu değişkenine göre anlamlı bir şekilde değiştiği görülmektedir ($F(3-468)=9,673$, $p<,01$). Başka bir ifadeyle öğrencilerin 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerleri kazanım oranları, 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders notuna bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmektedir. Anlamlı farklılığın hangi notlar arasında olduğunu belirlemek için Scheffe testi uygulanmıştır. Test sonucunda 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders notu 5 (beş) olan öğrencilerin puan ortalamaları ($\bar{X}=145,00$), notu 2 (iki) ve 3 (üç) olanların puan ortalamalarına göre (iki $\bar{X}=125,53$ ve üç $\bar{X}=132,53$); notu 4 (dört) olan öğrencilerin puan ortalaması ise, notu 2 ve 3 olanların puan ortalamalarına göre daha yüksektir. Öğretmen görüşleri çerçevesinde, 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders notu yüksek olan öğrencilerin, düşük olan öğrencilere göre değer kazanım düzeylerinin de daha yüksek olduğu, akademik başarının değer kazanımıyla paralel bir yol izlediği söylenebilir.

4.3. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin Yaşına Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Sonuçları

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği’nin, değerlerin kazanılmışlık düzeyinde öğrencilerin yaşına göre anlamlı farklılığa neden olup olmadığına dair elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.3’de Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, öğrencilerin yaşına göre ortaya çıkan aritmetik ortalamalara ait grafik yer almaktadır.

Şekil 4.3 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin Yaşına Göre Aritmetik Ortalamaları

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, öğrencilerin yaşına göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, yaşı 12 olan öğrencilerin ortalaması 135,91'dir. Yaşı 13 olan öğrencilerin ortalaması 142,15 iken, yaşı 14 olan öğrencilerin ortalaması ise 138,65'tir.

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının öğrencilerin yaşına göre betimsel istatistikleri Tablo 4.4'te, ANOVA sonuçları ise Tablo 4.5'te verilmiştir.

Tablo 4.4 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin Yaşına Göre Betimsel İstatistikleri

Grup	N	$\bar{X}$	S
12	166	135,91	27,31
13	212	142,15	22,70
14	94	138,65	24,15

Tablo 4.4’de öğrencilerin yaşına göre puan ortalamaları incelendiğinde; yaşı 12 olan öğrencilerin puan ortalaması $\bar{X}=135,91$ ’dir. Yaşı 13 olan öğrencilerin puan ortalaması $\bar{X}=142,15$ iken, yaşı 14 olan öğrencilerin puan ortalaması ise $\bar{X}=138,65$ ’tir.

Tablo 4.5 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğrencilerin Yaşına Göre ANOVA Sonuçları

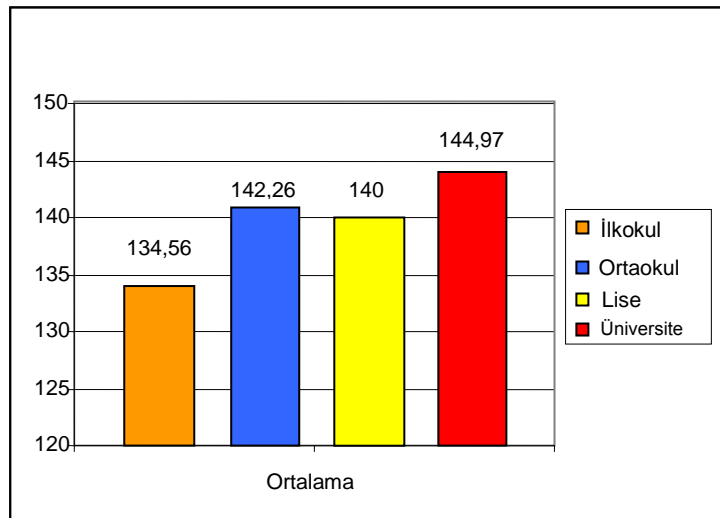
Varyansın Kaynağı	Karalar Toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi	Anlamlı Fark
Gruplararası	3668,10	2	1834,05	3,006	,050	12-13
Grupiçi	286177,79	469	610,18			
Toplam	289845,90	471				

Tablo 4.5 incelendiğinde, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının öğrencilerin yaşına göre anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($F(2-469)=3,006$, $p<,01$). Farkın hangi yaşlar arasında olduğunu bulmak amacıyla yapılan ANOVA testi sonuçlarına göre, İlköğretim 7. sınıfta okuyan ve 13 yaşında olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=142,15$), 14 yaşında olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=138,65$), 12 yaşında olanların ortalaması ise ($\bar{X}=135,91$) olarak bulunmuştur. Veriler incelendiğinde 13 yaşında olan öğrencilerin, 12 yaşındaki öğrencilere göre, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyi noktasında daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.4. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Sonuçları

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'nin, değerlerin kazanılmışlık düzeyinde, babanın eğitim durumuna göre anlamlı farklılığa neden olup olmadığına dair elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.4'de Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, babanın eğitim durumuna göre ortaya çıkan aritmetik ortalamalara ait grafik yer almaktadır.

Şekil 4.4 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Aritmetik Ortalamaları

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, babanın eğitim durumuna göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, ilkokul mezunu olan babaların puan ortalaması 134,56, ortaokul mezunu olan babaların puan

ortalaması 142,26'dır. Lise mezunu olan babaların puan ortalaması 140,00 iken, üniversite mezunu babaların puan ortalaması ise 144,97'dir.

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının babanın eğitim durumuna göre betimsel istatistikleri Tablo 4.6'da, ANOVA sonuçları ise Tablo 4.7'de verilmiştir.

Tablo 4.6 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri

Grup	N	$\bar{X}$	S
İlkokul	166	134,56	27,11
Ortaokul	152	142,26	23,98
Lise	112	140,00	22,80
Üniversite	42	144,97	20,64

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, babanın eğitim durumuna göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, ilkokul mezunu olan babaların puan ortalaması $\bar{X}=134,56$ 'dır. Ortaokul mezunu olan babaların puan ortalaması $\bar{X}=142,26$ iken, lise mezunu olan babaların puan ortalaması $\bar{X}=140,00$ 'dır. Üniversite mezunu babaların puan ortalaması ise $\bar{X}=144,97$ 'dir.

**Tablo 4.7 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği
Puanlarının Babanın Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları**

Varyansın Kaynağı	Karalar Toplamı	Serbestlik derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi	Anlamlı Fark
Gruplararası	6469,21	3	2156,40	3,561	,014	Ortaokul- ilkokul, Üniversite- ilkokul
Grupiçi	283376,70	468	605,50			
Toplam	289845,90	471				

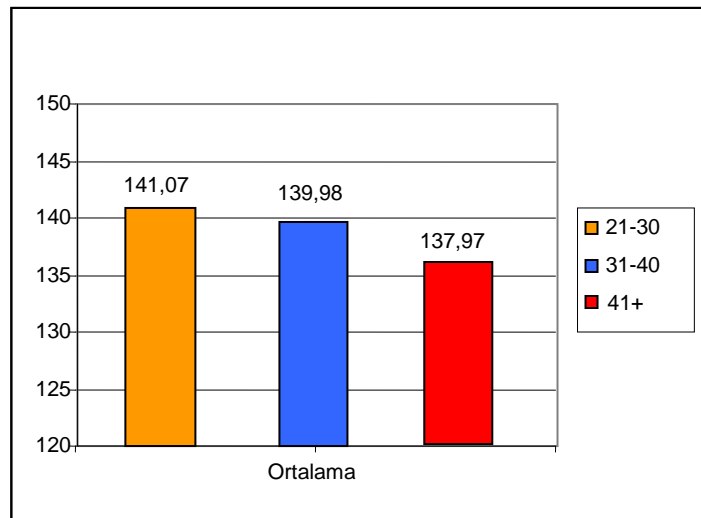
Tablo 4.7’de görüldüğü gibi; babanın eğitim seviyesindeki değişiklikler ile öğrencilerin değer kazanımları arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür ($F(3-468)=3,561$, $p<,01$). Post Hoc testi sonuçlarına göre, babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması ($\bar{X}=134,56$) iken, babaları üniversite ($\bar{X}=144,97$) ve ortaokul mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması ($\bar{X}=142,26$)’dır. Ölçekten elde edilen sonuçlara göre, babaları üniversite mezunu olan öğrencilerin, babaları ilkokul mezunu olan öğrencilere; babaları ortaokul mezunu olan öğrencilerin ise babaları ilkokul mezunu olan öğrencilere göre değer kazanımlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (f değeri =3,561, $p=0,14 > .05$).

Coşkun ve Yıldırım’ın (2009) üniversite öğrencilerinin değer düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi isimli çalışmasında, anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

4.5. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Babanın Yaşına Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Sonuçları

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'nin, değerlerin kazanılmışlık düzeyinde öğrencilerin babanın yaşına göre anlamlı farklılığa neden olup olmadığına dair elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.5'de Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, babanın yaşına göre ortaya çıkan aritmetik ortalamalara ait grafik yer almaktadır.

Şekil 4.5 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Babanın Yaşına Göre Aritmetik Ortalamaları

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, babanın yaşına göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, yaşı 21-30 aralığında olan

babaların ortalaması 141,07'dir. Yaşı, 31-40 yaş aralığında olan babaların ortalaması 139,98 iken, 41 yaş ve üzeri yaş aralığına sahip babalarının ortalaması ise 137,97'dir.

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının babanın yaşına göre betimsel istatistikleri Tablo 4.8'de, ANOVA sonuçları ise Tablo 4.9'da verilmiştir.

Tablo 4.8 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Babanın Yaşına Göre Betimsel İstatistikleri

Grup	N	$\bar{X}$	S
21-30	39	141,07	29,06
31-40	242	139,98	24,02
41+...	191	137,97	24,92

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, babanın yaşına göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, 21-30 yaş aralığında olan babaların puan ortalaması $\bar{X}=141,07$ 'dir. 31-40 yaş aralığındaki babaların puan ortalaması $\bar{X}=139,98$ iken, 41 yaş ve üzeri yaş aralığına sahip babalarının puan ortalaması ise $\bar{X}=137,97$ 'dir.

Tablo 4.9 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Babanın Yaşına Göre ANOVA Sonuçları

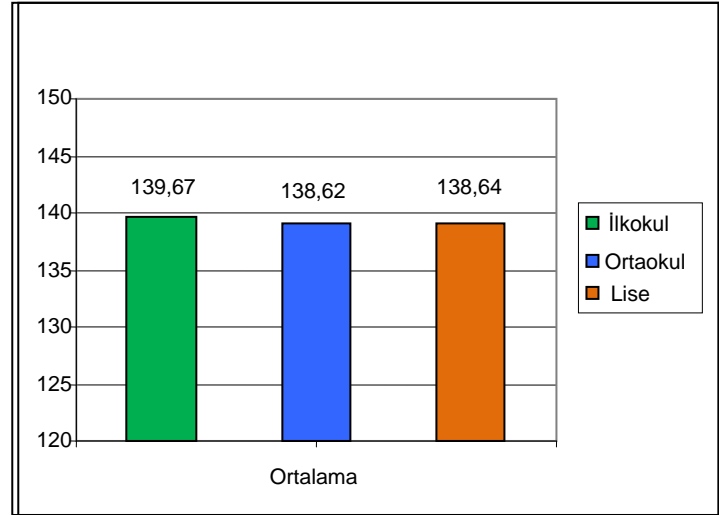
Varyansın Kaynağı	Karalar Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplararası	570,24	2	285,12	,462	,630
Grupiçi	289275,65	469	616,79		
Toplam	289845,90	471			

Tablo 4.9’da, öğrencilerin babalarının yaşına göre puan ortalamaları incelendiğinde, anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($F(2-469)=,462$, $p<,01$). 21-30 yaş grubu ($\bar{X}=141,07$) ile 31-40 yaş grubu ($\bar{X}=139,98$) ve 41 yaş ve üstü ($\bar{X}=137,97$) babaların puan ortalamalarının birbirine yakın olması; öğrencilerin 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyleri ile babalarının yaşı arasında bir etkileşim olmadığını göstermektedir.

4.6. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Sonuçları

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği’nin, değerlerin kazanılmışlık düzeyinde annenin eğitim durumuna göre anlamlı farklılığa neden olup olmadığına dair elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.6'da Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, annenin eğitim durumuna göre ortaya çıkan aritmetik ortalamalara ait grafik yer almaktadır.

Şekil 4.6 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Aritmetik Ortalamaları

Ölçek puanlarının, annenin eğitim durumuna göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, ilkokul mezunu olan annelerin puan ortalaması 139,67'dir. Ortaokul mezunu olan annelerin puan ortalaması 138,62 iken, lise mezunu olan annelerin puan ortalaması ise 138,64'tür.

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının öğrencilerin annenin eğitim durumuna göre betimsel istatistikleri Tablo 4.10'da, ANOVA sonuçları ise Tablo 4.11'de verilmiştir.

Tablo 4.10 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre Betimsel İstatistikleri

Grup	N	$\bar{X}$	S
İlkokul	286	139,67	25,05
Ortaokul	115	138,62	25,51
Lise	71	138,64	22,86

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, annenin eğitim durumuna göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, ilkokul mezunu olan annelerin puan ortalaması $\bar{X}=139,67$ 'dir. Ortaokul mezunu olan annelerin puan ortalaması $\bar{X}=138,62$ iken, lise mezunu olan annelerin puan ortalaması ise $\bar{X}=138,64$ 'tür.

Tablo 4.11 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Durumuna Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Karalar Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplararası	122,01	2	61,00	,099	,906
Grupiçi	289723,88	469	617,74		
Toplam	289845,90	471			

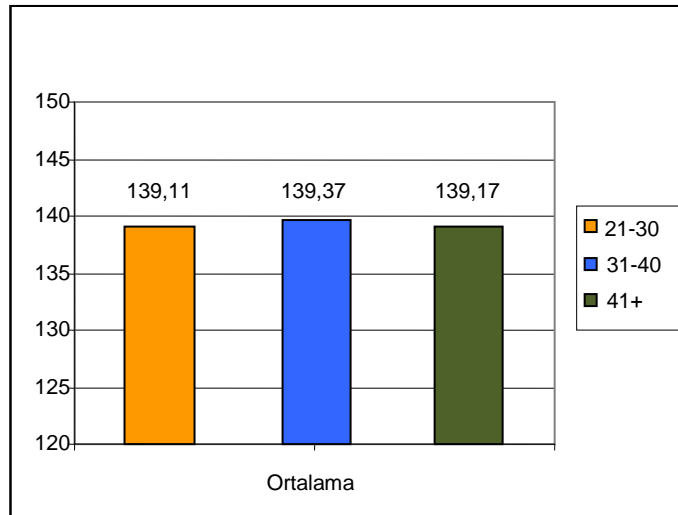
Tablo 4.11'de annelerin eğitim seviyelerine ilişkin dağılım incelendiğinde, annelerin; ilkokul, ortaokul ve lise eğitim düzeylerine ilişkin puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($F(2-469)=,099$, $p<,01$). İlkokul ($\bar{X}=139,67$), ortaokul ($\bar{X}=138,62$) ve lise ($\bar{X}=138,64$) mezunu annelerinin eğitim

durumlarına ait puan ortalamaları arasındaki farkın birbirine yakın olması, annelerinin eğitim durumlarının, öğrencilerin 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde anlamlı derecede bir farklılığa neden olmadığını göstermektedir.

4.7. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşına Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Sonuçları

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'nin, değerlerin kazanılmışlık düzeyinde annenin yaşına göre anlamlı farklılığa neden olup olmadığına dair elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.7'de Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, annenin yaşına göre ortaya çıkan aritmetik ortalamalara ait grafik yer almaktadır.

Şekil 4.7 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşına Göre Aritmetik Ortalamaları

Ölçek puanlarının, annenin yaşına göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, 21-30 yaş aralığında olan annelerin puan ortalaması 139,11'dir. 31-40 yaş aralığında olan annelerin puan ortalaması 139,31 iken, yaşı 41 yaş ve üzerinde olan annelerin puan ortalaması ise 139,17'dir.

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının annenin yaşına göre betimsel istatistikleri Tablo 4.12'de, ANOVA sonuçları ise Tablo 4.13'te verilmiştir.

Tablo 4.12 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşına Göre Betimsel İstatistikleri

Grup	N	$\bar{X}$	S
21-30	36	139,11	26,24
31-40	321	139,31	24,56
41+...	115	139,17	25,24

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, annenin yaşına göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, yaşı 21-30 aralığında olan annelerin puan ortalaması $\bar{X}=139,11$ 'dir. Yaşı 31-40 aralığında olan annelerin puan ortalaması $\bar{X}=139,31$ iken, yaşı 41 yaş ve üzerinde olan annelerin puan ortalaması ise $\bar{X}=139,17$ 'dir.

Tablo 4.13 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Annenin Yaşına Göre Anova Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Karalar Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplararası	2,59	2	1,299	,002	,998
Grupiçi	289843,30	469	618,003		
Toplam	289845,90	471			

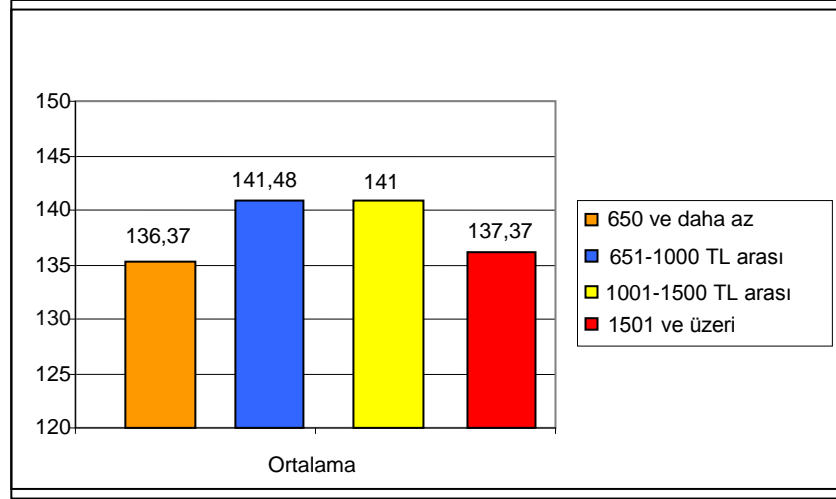
Tablo 4.13'te annenin yaşına göre puan ortalamaları incelendiğinde, ortalamalar arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($F(2-469)=,002$, $p<,01$). 21-30 yaş grubundaki annelerin puan ortalaması ($\bar{X}=139,11$) ile 31-40 yaş grubundaki annelerin puan ortalaması ($\bar{X}=139,31$) ve 41 yaş ve üstü annelerin puan ortalaması ($\bar{X}=139,17$) birbirine yakındır. Ölçek sonuçlarına göre, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyi, öğrencilerin annelerinin yaş değişkenine göre anlamlı derecede farklılık göstermemektedir.

Garner (1998)'in, değerlerin oluşturulmasında anne ve babanın etkisi konulu araştırmasında ise, annelerin babalara oranla değer kazandırma noktasında daha fazla etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk ve ergenle annenin değerleri arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki mevcuttur (Garner, Stein, 1998. Akt. Bilgin, 2002).

4.8. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Sonuçları

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'nin, değerlerin kazanılmışlık düzeyinde öğrencilerin ailelerinin gelir durumu değişkenine göre anlamlı farklılığa neden olup olmadığına dair elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.8'de Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, ailenin gelir durumu değişkenine göre ortaya çıkan aritmetik ortalamalara ait grafik yer almaktadır.

Şekil 4.8 Değer Kazanımına Yönelik Hazırlanan Ölçek Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları

Ölçek puanlarının, ailenin gelir durumu değişkenine göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, 650 ve daha az aylık gelire sahip ailelerin puan ortalaması 136,37 iken, 651-1000 TL aylık gelire sahip ailelerin puan ortalaması ise 141,48'dir. 1001-1500 TL aylık gelire sahip ailelerin puan ortalaması 141,00 iken, 1501 TL ve üzeri aylık gelire sahip ailelerin puan ortalaması ise 137,37'dir.

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının ailenin gelir durumu değişkenine göre betimsel istatistikleri Tablo 4.14'te, ANOVA sonuçları ise Tablo 4.15'te verilmiştir.

Tablo 4.14 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre Betimsel İstatistikleri

Grup	N	$\bar{X}$	S
650 ve daha az	146	136,37	27,45
651-1000 TL arası	168	141,48	24,32
1001-1500 TL arası	96	141,00	22,21
1501 ve üzeri	62	137,37	22,99

Ölçek puanlarının, öğrencilerin ailenin gelir durumu değişkenine göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, 650 ve daha az aylık gelire sahip ailelerin puan ortalaması $\bar{X}=136,37$ iken, 651-1000 TL aylık gelire sahip ailelerin puan ortalaması $\bar{X}=141,48$ 'dir. 1001-1500 TL aylık gelire sahip ailelerin puan ortalaması $\bar{X}=141,00$ iken, 1501 TL ve üzeri aylık gelire sahip ailelerin puan ortalaması ise $\bar{X}=137,37$ 'dir.

Tablo 4.15 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Ailenin Gelir Durumu Değişkenine Göre ANOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Karalar Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	Anlamlılık Düzeyi
Gruplararası	2555,20	3	851,73	1,387	,246
Grupiçi	287290,69	468	613,86		
Toplam	289845,90	471			

Analiz sonucunda ortaya çıkan puan ortalamaları incelendiğinde, öğrencilerin ailelerin gelir düzeyi değişkenleri ile ilköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyleri arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($F(3-468)=1,387$, $p<,01$). Fakat, puan ortalamaları arasındaki farktan yola çıkarak, 651 ile 1500 tl arasında aylık gelire sahip olan ailelerin çocuklarının ($\bar{X}=141,24$), diğer aylık gelir seviyesindeki ailelerin çocuklarına ($\bar{X}=136,87$) oranla değer kazanımı konusunda daha başarılı olduklarını söyleyebiliriz.

Cüro ve Gömleksiz (2011, 121)'in, 'Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi' isimli çalışmasında, ailelerin aylık gelir değişkenine bakmış, ailelerin gelir seviyeleri arttıkça, vatanseverlik değerine ilişkin tutumların olumlu yönde değiştiği sonucuna ulaşmıştır.

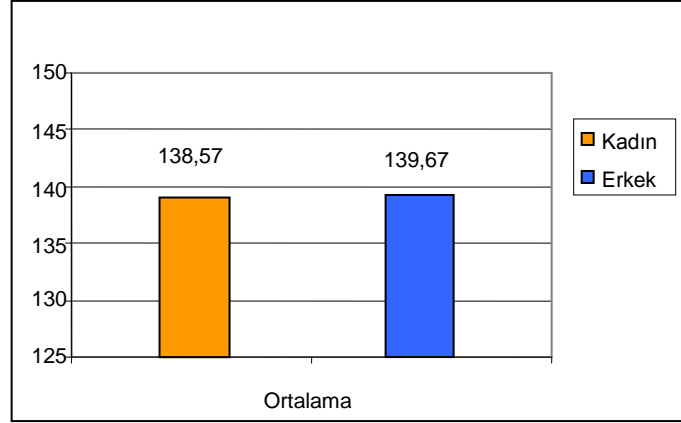
Koç'un (2007) araştırmasında ise, ailenin sosyo-ekonomik düzeyinin, evrensel değerlere ilişkin tutumların kazanılmasında anlamlı bir fark yaratmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Baydar (2009, 111), İlköğretim beşinci sınıf programında belirlenen değerlerin kazanım düzeylerine ilişkin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyinin etkisi araştırılmıştır. Adil olma, dayanışma ve sorumluluk değerinin kazanımı düzeyine ailelerin sosyo-ekonomik düzeylerinin etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerin öğrencileri adil olma, dayanışma ve sorumluluk değeri kazanımında anlamlı bir farklılık içinde bulunmamaktadırlar. Bununla birlikte dayanışma değerinin alt ve orta sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilerde üst sosyo-ekonomik düzeye sahip öğrencilere göre bir üst evrede olduğu gözlenmiştir. Ancak tarihsel mirasa duyarlılık değerinin kazanımı üst sosyo-ekonomik düzeyde yer alan öğrencilerde diğer öğrencilere göre anlamlı bir farklılık oluşturmuştur.

4.9. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmen Cinsiyetine Göre Aritmetik Ortalamaları ve T-Testi Sonuçları

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'nin, değerlerin kazanılmışlık düzeyinde öğretmen cinsiyetine göre anlamlı farklılığa neden olup olmadığına dair elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.9'da Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, öğretmen cinsiyetine göre ortaya çıkan aritmetik ortalamalara ait grafik yer almaktadır.

Şekil 4.9 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmen Cinsiyetine Göre Aritmetik Ortalamaları

Şekil 4.9’da görüldüğü gibi, ilköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren kadın öğretmenlerin puan ortalaması 138,57 iken, erkek öğretmenlerin puan ortalaması ise 139,67 olarak görülmüştür.

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının öğretmen cinsiyetine göre T-Testi sonuçları Tablo 4.16’da verilmiştir.

Tablo 4.16 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmen Cinsiyetine İlişkin T Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım

	N	Ortalama	Std. Sapma	T	p
Kadın	22	138,57	23,21	-,466	,641
Erkek	37	139,67	25,73	-,479	

Tablo 4.16 incelendiğinde, ilköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin, Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenlerin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur ($t(466)=,641$, $p>,05$). Kadın öğretmenlerin

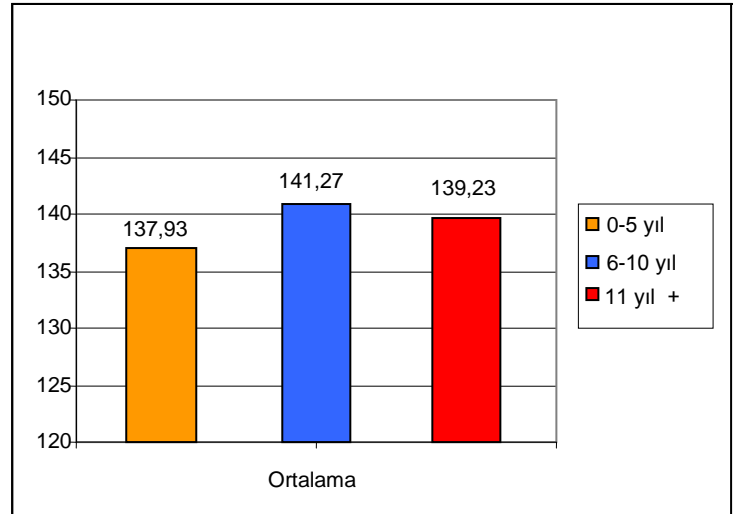
puan ortalaması ($\bar{X}=138,57$) ile erkek öğretmenlerin puan ortalaması ($\bar{X}=139,67$) birbirlerine oldukça yakındır. Ortalamalar doğrultusunda öğretmenlerin cinsiyetinin, Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyi noktasında, anlamlı bir farklılık oluşturmadığını söyleyebiliriz.

Akkiprik'in (2007, 103), genel lise öğretmenlerine karakter eğitimi yoluyla öğrencilere kazandırılacak değerleri tespit ettiği çalışmasında, öğretmenlerin cinsiyet değişkenine bakılmış ve kadın öğretmenlerin; öz denetim, başarı, uyum ve güvenlik değerlerini erkek öğretmenlere nazaran daha fazla önemsedikleri; güç, hazcılık, uyarılma, evrensellik, yardımseverlik ve geleneksellik değerlerinin ise öğrencilere kazandırılmasının önemi konusunda öğretmenlerin cinsiyetlerine göre farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

4.10. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Kıdem Yılı Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve One-Way ANOVA Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'nin değerlerin kazanılmışlık düzeyinde öğretmenlerin kıdem yılı değişkenine göre anlamlı farklılığa neden olup olmadığına dair elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.10'da Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, öğretmenlerin kıdem yılı değişkenine göre ortaya çıkan aritmetik ortalamalara ait grafik yer almaktadır.

Şekil 4.10 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Kıdem Yılı Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları

Ölçek puanlarının, öğretmenlerin kıdem yılı değişkenine ilişkin aritmetik ortalamaları incelendiğinde, kıdem aralığı 0-5 yıl arasında olan öğretmenlerin puan ortalaması 137,93'tür. Kıdem yılı 6-10 yıl arasında olan öğretmenlerin puan ortalaması 141,27 iken, 11 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin puan ortalaması ise 139,26'dır.

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının öğretmenlerin kıdem yılı değişkenine göre betimsel istatistikleri Tablo 4.17'de, One-Way ANOVA karşılaştırmasını gösteren dağılım ise Tablo 4.18'de verilmiştir.

Tablo 4.17 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Kıdem Yılı Değişkenine Göre Betimsel İstatistikleri

Grup	N	$\bar{X}$	S
0-5 yıl	30	137,93	24,92
6-10 yıl	20	141,27	25,59
11+...	9	139,26	22,58

Ölçek puanlarının, öğretmenlerin kıdem yılı değişkenine ilişkin aritmetik ortalamaları incelendiğinde, kıdem aralığı 0-5 yıl arasında olan öğretmenlerin puan ortalaması $\bar{X}=137,93$ 'tür. Kıdem yılı 6-10 yıl arasında olan öğretmenlerin puan ortalaması $\bar{X}=141,27$ iken, 11 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerin puan ortalaması ise $\bar{X}=139,26$ 'dır.

Tablo 4.18 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Kıdem Yılı Değişkenine İlişkin One-Way ANOVA Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	f	p
Gruplar Arası	1072,07	2	536,03	,871	,419
Grup İçi	288773,82	469	615,72		

Tablo 4.18'de görüldüğü gibi, öğretmenlerin kıdem yılı değişkenine ilişkin One-way ANOVA testi karşılaştırmasını gösteren dağılım incelendiğinde; öğretmenin kıdem düzeyleri açısından puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($F(2-469)=,871$, $p<,01$). Kıdem aralığı 6-10 yıl arasında olanların ortalaması ($\bar{X}=141,27$)'dir. 0-5 yıl kıdem aralığına sahip olanların puan ortalaması ($\bar{X}=137,93$), 11 yıl ve üzeri kıdeme sahip olanların ortalaması ise ($\bar{X}=139,23$)'tür. Bu da gösteriyor ki kıdem aralığı 6-10 yıl aralığında olan öğretmenler, diğer kıdem aralıklarında bulunan öğretmenlere oranla, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazandırılması noktasında istatistiksel olarak daha başarılıdır.

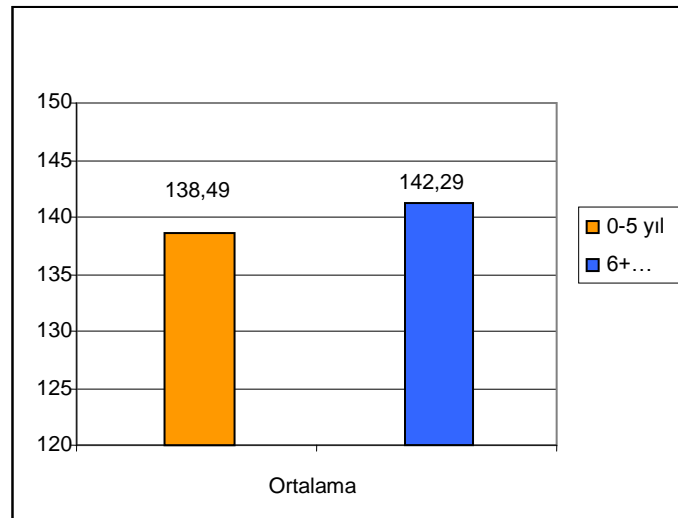
Akkiprik (2007,104), genel lise öğretmenlerine karakter eğitimi yoluyla öğrencilere kazandırılacak değerleri tespit ettiği çalışmasında öğretmenlerin kıdem değişkenine bakmış, sadece uyum değerinde anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Diğer değerlerde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Uyum değeri, 1-5

yıl kıdemi olanlarla 6-10 yıl kıdemi olanlar arasında 1-5 yıl kıdemi olan öğretmenler tarafından daha önemli görülmekte; 1-5 yıl kıdemi olanlarla 11-20 yıl kıdemi olanlar arasında 1-5 yıl kıdemi olan öğretmenler tarafından daha önemli görülmekte; 1-5 yıl kıdemi olanlarla 21 yıl üstü kıdemi olanlar arasında 1-5 yıl kıdemi olan öğretmenler tarafından daha önemli görülmektedir. Diğer gruplar arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.

4.11. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Bulunduğu Okulda Çalışma Süresine Göre Aritmetik Ortalamaları ve T-Testi Sonuçları

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği'nin, değerlerin kazanılmışlık düzeyinde öğretmenlerin bulunduğu okulda çalışma süresine göre anlamlı farklılığa neden olup olmadığına dair elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.11'de Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, öğretmenlerin bulunduğu okulda çalışma süresine göre oluşan aritmetik ortalamalara ait grafik yer almaktadır.

Şekil 4.11 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Bulunduğu Okulda Çalışma Süresine Göre Aritmetik Ortalamaları

Ölçek puanlarının, öğretmenlerin bulunduğu okulda çalışma sürelerine ilişkin puan ortalamaları incelendiğinde, 0-5 yıl arası aralığında olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerin puan ortalaması 138,49'dur. 6 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenlerinin puan ortalaması ise 142,29'dur.

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının öğretmenlerin bulunduğu okulda çalışma süresine ilişkin T-Testi karşılaştırmasını gösteren dağılım Tablo 4.19'da verilmiştir.

Tablo 4.19 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Bulunduğu Okulda Çalışma Süresine İlişkin T Testi Sonuçlarını Gösteren Dağılım

	N	Ortalama	Std. Sapma	T	p
0-5 Yıl	47	138,49	25,30	-1,341	,181
6 ve Üzeri	12	142,29	22,63	-1,432	,154

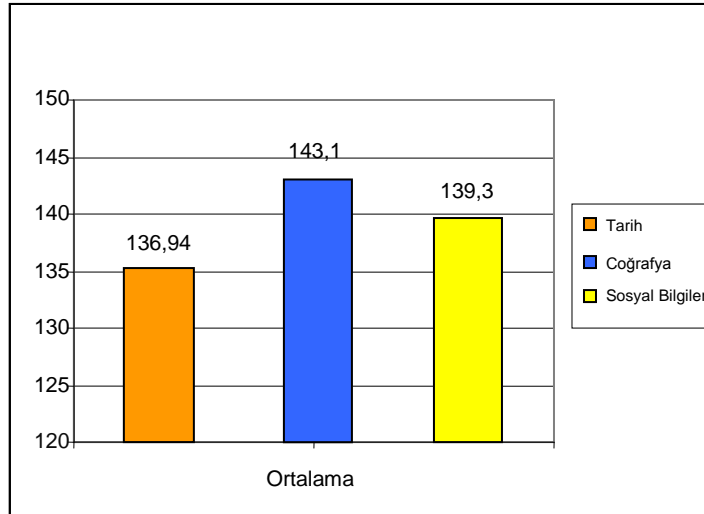
Tablo 4.19’da görüldüğü gibi; 0-5 yıl arası kıdeme sahip öğretmenlerle ($t(25,30)=1,341$ $p<.05$), 6 yıl ve üzeri kıdeme sahip öğretmenler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır ($t(25,30)=1,341$ $p<.05$). Fakat 6 yıl ve üzeri kıdeme sahip Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin puan ortalaması ($\bar{X}=142,29$), 5 yıl ve daha az kıdeme sahip Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin puan ortalamasından daha yüksektir ($\bar{X}=138,49$). Bu durum, 6 yıl ve üzeri kıdeme sahip olan Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin, 5 yıl ve daha az kıdeme sahip Sosyal Bilgiler öğretmenlerine nazaran, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programı’nda yer alan değerlerin kazandırılması noktasında, istatistiksel olarak daha başarılı oldukları sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

4.12. Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Mezun Olduğu Alan Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları, Betimsel İstatistikleri ve ANOVA Testi Sonuçları

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği’nin, değerlerin kazanılmışlık düzeyinde öğretmenlerin mezun olduğu alan değişkenine göre anlamlı farklılığa neden olup olmadığına dair elde edilen bulgular aşağıda sunulmuştur.

Şekil 4.12’de Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının, öğretmenlerin mezun olduğu alan değişkenine göre oluşan aritmetik ortalamalara ait grafik yer almaktadır.

Şekil 4.12 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Mezun Olduğu Alan Değişkenine Göre Aritmetik Ortalamaları

Ölçek puanlarının, öğretmenlerin mezun olduğu alan değişkenine göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, Tarih bölümünden mezun olan öğretmenlerin puan ortalaması 136,94'tür. Coğrafya bölümünden mezun olan öğretmenlerin puan ortalaması 143,10 iken, Sosyal Bilgiler alanından mezun olan öğretmenlerin puan ortalaması ise 139,30'dur.

Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği puanlarının öğretmenlerin mezun olduğu alan değişkenine göre betimsel istatistikleri Tablo 4.20'de, ANOVA testi sonuçlarını gösteren dağılım ise Tablo 4.21'de verilmiştir.

Tablo 4.20 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Mezun Olduğu Alan Değişkenine Göre Betimsel İstatistikleri

Mezun Olduğu Alan	N	$\bar{X}$	S
Tarih	9	136,94	27,13
Coğrafya	5	143,10	26,11
Sosyal Bilgiler	45	139,30	24,18

Ölçek puanlarının, öğretmenlerin mezun oldukları alan değişkenine göre aritmetik ortalamaları incelendiğinde, Tarih bölümünden mezun olan öğretmenlerin puan ortalaması $\bar{X}=136,94$, Coğrafya bölümünden mezun olan öğretmenlerin puan ortalaması $\bar{X}=143,10$ iken, Sosyal Bilgiler alanından mezun olan öğretmenlerin puan ortalaması ise $\bar{X}=139,30$ 'dur.

Tablo 4.21 Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği Puanlarının Öğretmenin Mezun Olduğu Alan Değişkenine İlişkin ANOVA Testi Sonuçlarını Gösteren Dağılım

Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	f	p
Gruplar Arası	976,52	2	488,26	,793	,453
Grup İçi	288869,38	469	615,92		

Araştırmaya katılan öğretmenlerin mezun oldukları alan değişkeninin, ilköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde anlamlı bir farklılığa neden olmadığı görülmektedir [F(2-469)=,793 p<,01]. Başka bir ifadeyle öğrencilerin değer kazanımları, öğretmenlerin mezun olduğu alana göre değişmemekle beraber, Coğrafya bölümünden mezun olanların ortalaması ($\bar{X}=143,10$) iken, Sosyal Bilgiler öğretmenliği alanından mezun olanların ortalaması ($\bar{X}=139,30$), Tarih alanından mezun olanların ortalaması ($\bar{X}=136,94$) 'tür. Puan ortalamalarına göre Coğrafya alanından mezun olan öğretmenlerin, değer kazandırma noktasında istatistiksel olarak daha başarılı olduklarını söyleyebiliriz.

V.BÖLÜM

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlara ve ileride yapılacak araştırmalara yönelik önerilere yer verilmiştir. Değer eğitimi, son yılların en çok ilgi gören konularından biridir. Temel eğitimini ailede alan bireylerin, mevcut değerlerinin okul ortamında pekiştirilmesi ya da değiştirilmesi gerekebilir. Gerek okul öncesi gerekse ilköğretim çağındaki çocukların doğru değerlerle donatılarak, düzgün kişilik sahibi bireyler olarak topluma atılması, şüphesiz okulda verilen eğitimle paraleldir. Değerlerin, okul ortamında çocuklara doğrudan kazandırılabilceği derslerden biri de Sosyal Bilgiler dersi'dir. 2005 yılında yapılandırmacı yaklaşımla oluşturulan mevcut ilköğretim programının değerler eğitimi konusundaki rolünün programın uygulayıcısı olan öğretmenler tarafından belirlenmesi en sağlıklı yaklaşımlardan biridir. Araştırmada ilköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin, ilköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler Programı baz alınarak hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği ile öğretmen görüşleri çerçevesinde değerlendirilmesine çalışılmıştır.

5.1. Sonuç

Bu araştırma, İlköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde kazandırılmak istenen değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla, 2010-2011 öğretim yılında Kastamonu'da yapılmıştır.

Araştırmaya, 2010-2011 öğretim yılında 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersine giren 59 Sosyal Bilgiler öğretmeni katılmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik ve mesleki bilgileri kişisel bilgi formuyla, öğrenci ve velilerine ait demografik bilgiler ise öğrenci bilgi formuyla alınmıştır. İlköğretim 7.sınıf Sosyal Bilgiler

programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi amacıyla, araştırmacı tarafından hazırlanan, Değer Kazanımında Öğretmen Görüşlerini Belirleme Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS programına girilerek, istatistiksel analizler yapılmış ve araştırmanın alt amaçları doğrultusunda ulaşılan sonuçlara aşağıda yer verilmiştir.

1.Öğretmen görüşlerine göre; ilköğretim 7.sınıf öğrencilerinin cinsiyet değişkeninin, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerinin kazanılmışlık düzeyinde anlamlı farklılığa neden olduğu görülmüştür. Kız öğrencilerin puanlarının aritmetik ortalaması ($\bar{X}=142,89$) iken, erkek öğrencilerin puanlarının aritmetik ortalaması ($\bar{X}=135,63$)'dür. Kız öğrencilerin aritmetik ortalamalarının erkek öğrencilere oranla daha yüksek olması, değer kazanımı noktasında kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha başarılı oldukları sonucunu doğurmuştur.

Göka'nın (2006) bahsettiği Türk kültür yapısının itaat kültürü üzerine kurulu savıyla da açıklamak mümkündür. Türk kültür yapısında kızların özerklik düzeylerinin, erkeklere göre daha düşük düzeyde olduğu varsayımından hareket edilecek olunursa bu bulgu bize, kızların kültürel ve ailevi değerlerin içselleştirilmesi konusunda erkeklerden daha fazla benimseyici olduklarını düşündürmektedir.

2.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders notu değişkenine göre, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür. 6.sınıf Sosyal Bilgiler notu, beş ve dört olan öğrencilerin, notu üç ve iki olan öğrencilere göre değer kazanımı noktasında daha başarılı oldukları sonucuna varılmıştır. Buradan hareketle, 6.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde, gerek değer kazanımı gerekse öğretim programını kavrama noktasında başarı gösteren öğrencilerin, 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde verilmek istenen değerlerin kazanımı noktasında da başarı gösterdikleri söylenebilir.

3. İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin yaşı, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde anlamlı farklılığa neden olduğu görülmüştür. İlköğretim 7. sınıfta okuyan ve 13 yaşında olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=142,15$) iken, 14 yaşında olan öğrencilerin ortalaması ($\bar{X}=138,65$), 12 yaşında olanların ortalaması ise ($\bar{X}=135,91$)'dir. Veriler incelendiğinde 13 yaşın 12 yaşına göre değer kazanımı konusunda daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin babalarının eğitim durumu, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programındaki değerlerin kazanılmışlık düzeyinde anlamlı bir farklılığa neden olmaktadır ($F(3-468)=3,561$, $p<,01$). Babaları ilkokul mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması ($\bar{X}=134,56$) iken, babaları üniversite ($\bar{X}=144,97$) ve ortaokul mezunu olan öğrencilerin puan ortalaması ($\bar{X}=142,26$)'dir. Değer kazanımına yönelik hazırlanan ölçekten elde edilen sonuçlara göre babaları üniversite mezunu olan çocukların değer kazanım düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (f değeri =3,561, $p=0,14 > .05$).

Aileler hangi eğitim düzeyinde olursa olsun, buldukları eğitim seviyesine gelinceye kadar, almış oldukları eğitimler sayesinde mevcut değer yargılarının şekillenmesini sağlamışlardır. Araştırmada anne ve babanın eğitim seviyesiyle ilgili elde edilen bulgular, öğrencilerin değer kazanım düzeylerinin belirleyicilerinden birisinin de babanın eğitim seviyesi olduğunu düşündürmektedir. Buradan hareketle babanın eğitim seviyesindeki artışın, çocukların değer kazanımlarına olumlu yönde etki ettiği söylenebilir.

5. İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin babalarının yaşı, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde anlamlı bir farklılığa neden olmamıştır.

6.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin annelerinin eğitim durumu, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan, değerlerin kazanılmışlık düzeyinde anlamlı farklılığa neden olmamıştır.

7.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin annelerinin yaşı, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde anlamlı farklılığa neden olmamıştır.

8.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin ailelerinin gelir durumu, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde anlamlı farklılığa neden olmamıştır.

9.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin derslerine giren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin cinsiyeti, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programındaki değerlerin kazanılmışlık düzeyinde anlamlı farklılığa neden olmamıştır.

10.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin derslerine giren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin kıdem yılı değişkeni, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programındaki değerlerin kazanılmışlık düzeyinde anlamlı farklılığa neden olmamıştır.

11.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin derslerine giren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bulunduğu okulda çalışma süreleri, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde anlamlı farklılığa neden olmamıştır.

12.İlköğretim 7.sınıf öğrencilerinin derslerine giren Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin mezun oldukları alan değişkenine göre, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan değerlerin kazanılmışlık düzeyinde anlamlı farklılığa neden olmamıştır.

5.2.Öneriler

“İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Programında Yer Alan Değerlerin Kazanımlılık Düzeyinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” isimli araştırmadan elde edilen sonuçlar ışığında geliştirilen öneriler şu şekildedir:

5.2.1. MEB’e Öneriler

◆ Araştırma sürecinde yaşanan kişisel deneyimler ve araştırma sonuçları gösteriyor ki, öğretmenlerin pek çoğu değerlerin programlardaki varlığından bile haberdar değil. Bu noktada öğretmenlere alanında uzman kişiler tarafından gerek değerler gerekse kazanımlar noktasında program tanıtım seminerleri, konferanslar ve hizmet içi eğitim faaliyetleri düzenlenmeli, programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin bu tarz faaliyetlere eksiksiz katılımı sağlanmalıdır. MEB, oluşturacağı kaynak internet siteleriyle, ihtiyaç duymaları halinde öğretmenlerin yararlanabilecekleri, etkinlik örneklerini ve değer eğitiminde örnek uygulamaları yayımlayarak, öğretmenlere yol gösterici olmalıdır.

◆ Değer eğitiminin öğretmen kılavuz kitapları ile öğretmenlere aşılmanmaya çalışılması, öğretmenlerin bu eğitimin varlığını kolayca unutmalarına yardımcı olmakta, programlar bir kültür oluşturmaktan ziyade öğrenciler açısından bireysel anlamda kazanımlar sağlamaktadır. Bu nedenle MEB, değer eğitiminin materyal boyutunu sadece kitaplarla sınırlı tutmamalı, okuldaki tüm bireylerin yararlanabilecekleri duvar afişleri veya el ilanları gibi farklı materyaller hazırlayarak, bu materyalleri ülke genelindeki bütün okullara ulaştırmalıdır.

◆ Araştırmadan elde edilen sonuçlar, değerlerin kazanımlılık düzeyinde öğretmenlere ait değişkenlerden hiç birinin anlamlı farklılığa neden olmadığını göstermiştir. Bu durumun oluşmasında değerlerin varlığından habersiz eğitimcilerin sayısının fazlalığı oldukça belirleyicidir. Bu nedenle eğitim fakültelerinde öğrenim

gören öğretmen adaylarına nitelikli bir değer eğitimi verilerek, geleceğin öğretmenlerinin doğru değerlerle donatılmaları sağlanmalı, öğretmenlere rol model olma bilinci aşılanmalıdır.

◆ Değerler eğitimi noktasında kullanılabilir her türlü literatür, orijinal yöntem ve teknikler, öğretmenlere hizmet içi eğitim yoluyla tanıtılmalı, gerekirse uygulamalı olarak gösterilmeli, öğretmenlerde değerlere karşı farkındalık bilinci oluşturulmalıdır. Değer eğitiminin, bu tarz yöntemlerle bugünkünden çok daha ileri seviyede başarı gösterebileceği söylenebilir.

5.2.2. Program Geliştiricilere (Müfredat Planlamacılarına) Öneriler

◆ Araştırma sürecinde 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında yer alan 7 değere farklı oranlarda ve farklı ünitelerde yer verildiği görülmüştür. Bu değerlerin ünitelerde yer bulma sıklıkları, değerlerin nitelik ve niceliği arasındaki dengeye, gerektiği kadar dikkat edilmediği izlenimini uyandırmaktadır. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin programlanması aşamasında, aynı program düzeyinde verilmeye çalışılan değerler arasında sayısal açıdan bariz farklar olmamalıdır.

◆ Öğretim programlarının varlık nedeni olan öğrencileri tanıma noktasında, en başarılı olan kişiler kuşkusuz öğretmenlerdir. Benzer nedenle bu araştırmanın çıkış noktasını da yine öğretmenler oluşturmaktadır. Değer eğitiminden tam anlamıyla verim elde edebilmek için, programların geliştirilme aşamasında sıklıkla öğretmen görüşlerine ve deneyimlerine başvurulmalıdır.

5.2.3. Eğitimciler İçin Öneriler

◆ Bakanlık tarafından düzenlenecek, değer eğitimiyle ilgili her türlü hizmet içi eğitim faaliyetlerine karşı öğretmenler istekli olmalı, bu tarz eğitimlere n yargıyla yaklaşılmamalıdır.

◆ Değer eğitimi noktasında öğretmenler, ders kitabının veya ğretim programının yeterli olduğu düşüncesiyle yetinmemeli, orjinal fikir ve çalışmalar üretmelidir.

◆ Mevcut programla birlikte hayatımızda fazlasıyla yer bulan proje ve performans ödevleri değer aktarımı noktasında fırsat olarak görülmeli, yaparak yaşayarak öğrenen bu öğrenciler için sınıf içinde anında dönüt verilmelidir.

5.2.4. Diğer Araştırmacılara Öneriler

◆ Bu araştırma 7.sınıf öğrencileri ve bu sınıflarda derse giren Sosyal Bilgiler ğretmenleri üzerinde yapılmıştır. Farklı bir sınıf düzeyinde çalışılması önerilebilir.

◆ Araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla değer kazanımı noktasında daha başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sırf cinsiyet değişkenini konu edinen geniş çaplı bir araştırma yapılabilir.

◆ ğrenci velilerine ait değişkenlerden sadece babanın eğitim seviyesindeki değişikliklere göre öğrencilerin değer kazanımlarının farklılık göstermesi, farklı bir araştırmada daha kapsamlı olarak ele alınabilir.

◆ Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, bir alt sınıfa ait Sosyal Bilgiler öğretim programında başarılı olan öğrencilerin, 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde verilmek istenen değerlerin kazanımları konusunda da başarı gösterdikleri görülmüştür. Bu açıdan, araştırma sadece bir sınıf üzerinden değil, ilköğretim birinci kademe veya ikinci kademenin tamamını kapsayacak şekilde genişletilebilir. Ya da öğrencilerin değerleri kazanımları boylamsal olarak incelenebilir.

◆ Bu araştırma Kastamonu il merkezi ve ilçeleriyle sınırlıdır. Farklı illerde ya da farklı bölgeleri kapsayacak şekilde benzer nitelikli araştırmalar yapılabilir.

◆ İlköğretim ikinci kademedeki diğer branşlarda benzer araştırmalar yapılarak değer eğitiminin verimliliği hakkında bir durum tespiti yapılabilir.

◆ Araştırma sonucunda anlamlı farklılık gösteren değişkenlerden; babanın eğitim durumu ve öğrenci cinsiyet değişkenleri arasında bir ilişki kurularak, baba-kız veya anne-erkek çocuk ilişkisi üzerinden, değer kazanımlarını etkileyen faktörler üzerine bir araştırma yapılabilir.

◆ Bu araştırmada, öğrencilerin 6.sınıf Sosyal Bilgiler ders notunun, 7.sınıf Sosyal Bilgiler Programında verilmek istenen değerlerin kazanılmışlık düzeyini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Bu noktadan hareketle ilköğretim 6. ve 7.sınıf Sosyal Bilgiler dersinde verilmek istenen değerler aynı araştırma çatısı altında birlikte incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Akarsu, B. (2006).** *Değişen Dünya Değişen Değerler*, İstanbul, İnkilap Kitapevi, (21-22)
- Akbaba ve Altun, S. (2003),** “Eğitim Yönetimi ve Değerler”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(1), 7-18. İstanbul
- Akbaş, O. (2004),** “*Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi*”, Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu 26-28 Kasım, (673-695), İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Akbaş, O. (2008),** Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 6, No:16, 9-27, Aralık, İstanbul
- Akkiprik, G. B. (2007).** *Genel Lise Öğretmenlerine Göre Karakter Eğitimi Yoluyla Öğrencilere Kazandırılacak Değerler: Çok Boyutlu Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Akyüz, Y. (2010).** *Türk Eğitim Tarihi*. PegemA. Ankara
- Altun, A., Doğan, Y., Uzun, E. (2006).** *İlköğretim Sosyal Bilgiler 6 Öğretmen Kılavuz Kitabı*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 16-17
- Ang, T. (1995).** *Gelişmişliğin Kriteri Olarak Eğitim (Editör: Çotuksöken)*, Felsefi Açıdan Eğitim ve Türkiye’de Eğitim, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara
- Apugan, R. Ş. (2003).** *Çocuklarda ve Gençlerde Ahlak ve Karakter Eğitimi*, İstanbul: Timaş Yayınları
- Ardoğan, R. (2005).** Müslüman Toplumlarda İnsan Hakları ve Demokrasiye Saygıyı Artıracak Bazı İslami İlkeler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 9, Ocak 2005. 25-57, İstanbul
- Arı, H. S. ve Bayraktar, K. (2011).** *Dünden Bugüne Edep Geleneğimiz*, İstanbul: Eşik Yayınları, 141
- Aslan, M. (2009).** *Değerler Eğitiminde Kahramanlardan Yararlanma*, Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat
- Atkinson C. ve Ernest R. (1995).** *Psikolojiye Giriş*, Çev. Kemal Atalay ve diğerleri, Sosyal Yayınlar, İstanbul, 721

- Avcı, N. (2007).** Üniversite Gençliğinin Bireysel ve Toplumsal Değerlere İlgisi ve Bakışı. *Değerler Eğitimi Dergisi*. Kaymakcan, R., Hökelekli, H., Arslan, Ş., Zengin, M., İstanbul Dem Yayınları, 819-852
- Aydın, M. (1994).** “İnsan Yetiştirme Modelimiz ve Değer Eğitimi Türkiye Eğitim Felsefesi Kongresi”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van, 5-8 Ekim.
- Aydın, O. (2000).** *Davranış Bilimlerine Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1027.332.
- Baker, D. R. Piburn, M.D. ve Allyn&Bacon (Ed.) (1997).** *Constructing Science İn Middle And Secondary School Classrooms*. America, S. 217
- Balat, G.U. ve Dağal, A.B. (2009).** *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri*, Kök Yayıncılık, Ankara
- Balcı, N. (2008).** *İlköğretim 6.Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Etkliliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2008
- Başar, H. (2003).** Satı Bey ve Eğitimle İlgili Görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, 47-67, İstanbul
- Baydar, P. (2009).** *İlköğretim 5.Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Belirlenen Değerlerin Kazanım Düzeyleri ve Bu Süreçte Yaşanılan Sorunların Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Bilgin, N. (1995).** *Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayınları.
- Bilgin, M. (2002).** “Üniversite Öğrencilerinin Değerlerinin ve Fonksiyonel Olmayan Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İrdelenmesi”, *Makale*, Çukurova Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Anabilim Dalı, Adana.
- Büyüköztürk, Ş. (2009).** *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Çağlar, A. (2005).** *Okul Öncesi Dönemde Değerler Eğitimi, Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*, Edt. Müzeyyen Sevinç, S. 304-310, Morpa Yayınları, İstanbul.
- Çağlayan, A. (2005).** *Ahlak Pusulası, Ahlak ve Değerler Eğitimi*, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

- Canatan, K. (2004).** Avrupa Birliği Ülkelerinde Değer Yönelimi, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Temmuz-Ekim 2004, Sayı 7-8, 41-62 (44), İstanbul
- Cebeci, A. (2005).** *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde Ahlaki Değerlerin Eğitimi ve Öğretimi*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa
- Coşkun, Y. ve Yıldırım, A. (2009).** *Üniversite Öğrencilerinin Değer Düzeylerinin Bazı Değerışkenler Açısından İncelenmesi*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi. Haziran 2009. Cilt:V1, Sayı: I, 311-328, Van
- Çepni, S., Bacanak, A., Küçük, M. (2003).** Fen Eğitiminin Amaçlarında Değerşen Değerler: Fen-Teknoloji-Toplum. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Ekim 2003, Sayı 4, 7-29, İstanbul
- Demirbaş, M. ve Yağbasan, R. (2006).** *Sosyal Öğrenme Teorisi ile Kazandırılan Bilimsel Tutum Davranışlarının, Akademik Başarı, Cinsiyet ve Sosyo-ekonomik Düzey Tarafından Yordanmasına İlişkin Bir Araştırma*, Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, Cilt 6, Sayı 2, Mayıs 2006, 333-371, İstanbul
- Deveci, H. ve Ay, T.S. (2009).** *İlköğretim Öğrencilerinin Günlüklerine Göre Günlük Yaşamda Değerler*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı:2/6, Ordu
- Diaz, C. (2009).** *‘Değerler Eğitiminde On Anahtar Sözcük’*, İstanbul: Gün Yayıncılık
- Dilmaç, B. (1999).** *İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Eğitimin Sınanması*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Dilmaç, B. (2002).** *İnsanca Değerler Eğitimi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Dilmaç, B., Kulaksızoğlu, A., Ekşi, H., (2007).** *Educational Sciences: Theory & Practice* 7 (3) • September 2007 • 1241-1261(1257).
- Doğan, İ. (2001).** *Modern Toplumda Vatandaşlık Demokrasi ve İnsan Hakları*. Ankara: Pagema Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2006).** *Değerler Eğitimi, Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Editör: Cemil Öztürk, Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Dönmez, B. (2011).** Öğretmenlik Mesleki Değerlerinin Aşınma Sürecine İlişkin Bir Değerlendirme, *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Araştırma Dergisi*, Yıl 7, Sayı 19, Ocak-Şubat-Mart 2011, (3-8), Ankara

- Durmuş, Ç. (1996).** *Değerlerin Meslek Grupları Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Eksi, H. (2003).** “Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 1(1), 79- 96, İstanbul
- Erdem, M ve Akman, Y. (1995).** *Eğitim Psikolojisi, Gelişim-Öğrenme-Öğretme*, Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Erdem, A.R. (2003).** Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 4, Ekim 2003, 55-71(56), İstanbul
- Erdentuğ, N. (1977)** . Türk Köyünde Eğitim ve Öğretmene Karşı Tutum ve Değerler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 10. Sayı 1. 127-135, Ankara
- Esmer, Y. (1999).** *Devrim, Evrim, Statüko; Türkiye, Sosyal, Siyasal, Ekonomik Değerler*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı Yayınları
- Fichter, J. (2002).** *Sosyoloji Nedir?*. (N. Çelebi, Çev.). Ankara: Anı Yayınları.
- Gökdere, M. ve Çepni, S. (2003).** *Üstün Yetenekli Çocuklara Verilen Değerler Eğitiminde Öğretmenin Rolü*, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(2), 93-106 (102), İstanbul
- Göka, E. (2006).** *Türk Grup Davranışı*. Ankara: Aşina Kitaplar.
- Gömleksiz, M. ve N., Cüro, E. (2011).** Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alan Değerlere İlişkin Öğrenci Tutumlarının Değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 8:1, Sakarya
- Güngör, E. (1993).** ‘*Değerler Psikolojisi*’ Hollanda Türk Akademisyenler Birliği Yayınları: 8, Amsterdam
- Güngör, E. (1998).** *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar* (Ahlak Psikolojisi, Ahlaki Değerler ve Ahlaki Gelişme, Profesörlük Tezi), Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Güngör, E. (2010).** *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Hökelekli, H. ve Gündüz, T. (2004).** “*Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri*”, *Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu* 26-28 Kasım, (371-396), İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.

- İşcan, D.C. (2007).** “İlköğretim Düzeyinde Değerler Eğitimi Programının Etkililiği”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2008).** *İnsan ve İnsanlar*. Sosyal Psikolojiye Giriş, Evrim Yayınevi, İstanbul.
- Kalliath, T. J. (1999).** *A Test Of Value Congruence Effects. Journal Of Organizational Behavior*, Bluedorn, A.C. & Strube, M.J.
- Karasar, N. (2005).** *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Keskin, Y. (2008).** “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında Değerler Eğitimi: Tarihsel Gelişim, 1998 ve 2004 Programlarının Etkililiğinin Araştırılması”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kirschenbaum, H. (1995).** *Enhance Values and Morality in Schools and Youth Settings*. Allyn&Bacon Company. Massachusetts.
- Koç, K. (2007).** *İlköğretim 7. Sınıflarda Okutulan Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinde Öğrenciye Kazandırılması Amaçlanan Evrensel Değerlere İlişkin Tutumlar Üzerinde Öğretim Sürecinin Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Koçak, M. (1999).** “İlköğretimde Değerler Eğitimi ve Öğretimi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Köknel, Ö. (2007).** *Çatışan Değerlerimiz*, İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi, 17
- Kuçuradi, İ. (1995).** *Felsefi Açıdan Eğitim ve Türkiye’de Eğitim*, İstanbul, 17-18 Kasım.
- Kuçuradi, İ. (2010).** *İnsan ve Değerleri*, Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara.
- Kuşdil, M. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000).** “Türk Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri ve Scwartz Değer Kuramı”, *Türk Psikolojisi Dergisi*, (45), S. 59–76, Ankara
- Makdisi, G.A. (2004).** Tanıtım ve Değerlendirmeler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 5, 149-181, İstanbul
- MEB. (2005).** *İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü

- MEB (2005).** *Sosyal Bilgiler Dersi 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Klavuzu*
URL: <http://ttkb.meb.gov.tr/program.aspx> adresinden 02.02.2012 tarihinde alınmıştır.
- Mehmetoglu, U. (2006).** *Gençlik, Değerler ve Din. Küresellesme, Ahlak ve Değerler.* (Ed. Mehmetoglu&Mehmetoglu). İstanbul, Litera Yayıncılık.
- NCSS (2003).** Etkili Bir Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğrenimi Düşüncesi, (Çev. S.Yazıcı). *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1 (6): 427-439, Sakarya
- Oğuzkan, F. (1981).** *Eğitim Terimleri Sözlüğü.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayını.
- Okumuş, E. (2007).** İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Problemleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Sayı 13, Haziran 2007, 60-93, İstanbul
- Öncü, H. (1994).** *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme.* Ankara: Matser Basım San. ve Tic. Ltd. Şti.
- Öncül, R. (2000).** *Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü.* İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Öner, N. (1999).** *Felsefe Yolunda Düşünceler.* Ankara, Akçağ Yayınları.
- Önür, N. (2004).** “Modernleşme Sürecinde Okul, Aile ve Medya Kavşağında Toplumsal Değerler”, Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu 26-28 Kasım, (157-176), İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Özçelik, D. A. (1981).** *Okullarda Ölçme ve Değerlendirme.* Ankara ÖSYM-Eğitim Yayınları.
- Özdamar, K. (1999).** *Paket Programlar İle İstatistiksel Veri Analizi.* Eskişehir: Kaan Kitabevi
- Özensel, E. (2003).** “Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer”, *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), (217-239), İstanbul
- Öztürk, C. (2006).** *Sosyal Bilgiler: Toplumsal Yaşama Disiplinlerarası Bir Bakış.* C. Öztürk (Ed.), *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (s. 21-50). Ankara: PegemA Yayıncılık
- Özdoğan, Ö. (2009a).** *Aşkın Yanımız Maneviyat*, Ankara, Özdenöze Yayınları.
- Özdoğan, Ö. (2009b).** *Mutluluğu Seçiyorum*, Ankara, Özdenöze Yayınları.

- Özlem, D. (2002).** *Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildirileri*, Değerler Sorununda Nesnelcilik/Mutlakçılık ve Öznelcilik/Rölativizm Tartışması Üzerine, Vadi Yayınları, 1. Baskı, Ankara
- Özkan, R. (2010)** . Türk Eğitim Sisteminde Himayeci Değerler; İlköğretim Ders Kitapları Örneği, *Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, Sakarya
- Pang, S. N. (1998).** *Managerial practies in hong kong primary schooles*. Journal of Basic Education, 8 (1), 21-42.
- Pighin, G. (2005).** *Çocuklarda Değer Aktarımı*, İzmir, İlya İzmir Yayınevi.
- Ryan, K. ve Bohlin, K. E. (1999).** *Building Character in Schools, San Francisco: Josey–Bass Publishers.*
- Sarı, E. (2005).** Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 73-88, İstanbul
- Shaw, G. (2009).** *Civics and Citizenship, Values Education Professional Learning and the United Nations*, S, Ethos: Volume 17, No:4, S 11
- Şen, Ü. (2007).** *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 Yılında Tavsiye Ettiği 100 Temel Eser Yoluyla Türkçe Eğitiminde Değerler Öğretimi Üzerine Bir Araştırma*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Tan, M. (1981).** *Toplum Bilimine Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- “**Tanımlar**”, 23.02.2012 tarihinde (www.tdk.org) adresinden alınmıştır.
- Terence J. Lovat and Neville D. Clement. (2008).** *The Pedagogical Imperative of Values Education*, Journal of Beliefs & Values Vol. 29, No. 3, December, 273–28
- Tepe, H. (2002).** “*Değerler ve Değer Bilgisi*”. Bilgi ve Değer. Bilgi ve Değer Sempozyum Bildirileri. Ankara, Vadi Yayınları.
- Timuçin, A. ve diğerleri (2005).** *Değer Nedir?* Felsefe Dünyası. (41) 15, Kırıkkale
- Tokdemir, M. A. (2007).** *Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon
- Tozlu, N. (1997).** *Eğitim Felsefesi*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

- Tozlu, N. ve Topsakal, C. (2004).** “*Avrupa Birliğine Uyum Çerçevesinde Değerler Eğitimi*”, Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu 26-28 Kasım, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Turan, S. (2004).** *Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Eğitimde Alternatif Yaklaşımlar.* (2. Baskı). (Editör: M. Çağatay Özdemir ve diğerleri). Ankara: Asil Yayın Ltd.Şti.
- TÜBA(Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü), (2012).** <http://www.tubaterim.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 07 Haziran 2012).
- Türk Dil Kurumu. (2010).** <http://www.tdk.org.tr> (Erişim Tarihi: 27.12.2010)
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü. (2012).** <http://www.tdksozluk.com/s/vatanseverlik/> (Erişim Tarihi: 04.02.2012)
- TÜSİAD, (1991).** *Türk Toplumunun Değerleri*, TÜSİAD Yayın No:145, Boyut Yayınları, İstanbul, Eylül 1991.
- Uçar, S. (2009).** *Sosyal Bilgiler Programındaki Değerlerle İlgili Kazanımlara Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana
- Ülken, H. Z. (2001).** *Bilgi ve Değer.* İstanbul, Ülken.
- Values Education Study-Final Report. (2003).** *Prepared By Australian Government Department of Education Science and Training.*
- Yazıcı, K. (2006).** “*Değer Eğitimi Genel Bir Bakış*”, TÜBAR (Türklük Bilimi Araştırmaları XIX), 489-522, Niğde
- Yıldırım, İ. (1999).** ‘Some Values Of Turkish Universty Students From Varying Degrees Of Religiosty’, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 16- 17, SS 113- 123, Ankara
- Yılmaz, K. (2008).** *Eğitim Yönetiminde Değerler*, Ankara: Pegem Akademi, Eylül, 45
- Yılmaz, M. (2007).** Öğrenme Stilleri ve Değerler Eğitimi, *Değerler Eğitim Merkezi Dergisi.* C.2, (1). 120-121, İstanbul
- Yiğittir, S. (2009).** *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4. ve 5. Sınıf Değerlerin Kazanılma Düzeyi*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

- Yiğittir, S. ve Öcal, A. (2010).** İlköğretim 6.Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri.
Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 408-416, Konya
- Yiğittir, S. (2010).** İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, Cilt 8, No 19, 207-223, İstanbul
- Yüksel, S. (2004).** *Örtük Program Eğitimde Saklı Uygulamalar*, Ankara: Nobel Yayınları

EKLER

Ek-1:

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli Meslektaşım,

Bu araştırma, 7.Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan değerlerle ilgili öğretmen görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Araştırma sonuçları, sadece bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Bu sebeple görüşlerinizin bilgi ve gözlemlerinizi yansıtması çok önemlidir.

Araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kişisel bilgileriniz yer alırken, ikinci bölüm de ise öğrencileriniz arasından rastgele (random) seçeceğiniz 4 kız ve 4 erkek öğrencinin ‘değerlerin kazanımı konusunda’ görüşlerinizi yansıtan ifadeler yer almaktadır.

Sizden her bir ifadeyi okuduktan sonra, en uygun olan seçeneği “X” şeklinde işaretlemeniz ve ifadeleri dikkatlice değerlendirmeniz beklenmektedir. Lütfen bir ifadeyi okuduktan en uygun seçeneği işaretleyiniz. İşaretsiz ifade bırakmayınız.

Ayrıca araştırmada kullanılmak üzere öğrencilerinize ait kişisel bilgi formu da yer almaktadır. Bu bilgi formunu, öğrencilerinizin doldurması istenmektedir.

Araştırmaya yapacağınız katkılardan dolayı teşekkür eder, saygılar sunarım.

BÖLÜM 1**KİŞİSEL BİLGİLER****1. Cinsiyetiniz:**

Kadın Erkek

2. Meslekteki Kıdeminiz:

- 0–5 yıl
 6–10 yıl
 11–15 yıl
 16–20 yıl
 21 yıl ve üzeri

3. Eğitim Durumunuz:

Lise Mezunu: Ön Lisans Mezunu:
Lisans Mezunu: Yüksek Lisans Mezunu:
Doktora:

4. Mezun Olduğunuz Alan:

Tarih Coğrafya Sosyal Bilgiler Diğer

5. Görev yaptığınız okulun adı: .....**6. Görev yaptığınız okulda kaç yıldır çalışmaktasınız?**

- 0–5 yıl
 6–10 yıl
 11–15 yıl
 16–20 yıl
 21 yıl ve üzeri

Ek-2:

BÖLÜM 2

ÖĞRENCİ BİLGİ FORMU

1-Adı Soyadı:

2-Cinsiyeti :

Erkek ( ) Kız ( )

3-Yaşı:

11 ( ) 12 ( ) 13 ( ) 14 ( ) 15 ( )

4-Annenin Eğitim Durumu:

İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( )
Ön Lisans ( ) Lisans ( ) Lisans Üstü ( )

5-Annenin Yaşı:

21-25 ( ) 26-30 ( ) 31-35 ( ) 36-40 ( )
41-45 ( ) 46-50 ( ) 51-55 ( ) 56-60 ( ) 60-... ( )

6-Babanın Eğitim Durumu:

İlkokul ( ) Ortaokul ( ) Lise ( ) Ön Lisans ( )
Lisans ( ) Lisans Üstü ( )

7-Babanın Yaşı:

21-25 ( ) 26-30 ( ) 31-35 ( ) 36-40 ( )
41-45 ( ) 46-50 ( ) 51-55 ( ) 56-60 ( ) 60-... ( )

8-Ailenizin Aylık Gelir Durumu:

( ) 650 TL veya daha az ( ) 651-1000 TL arası
( ) 1000 TL ile 1500 TL arası ( ) 1501-2000 TL arası ( ) 2000 TL üzeri

9.6.Sınıftaki Sosyal Bilgiler Dersi Yıl Sonu Notunuz:

( ) 1-Bir ( ) 2-İki ( ) 3-Üç ( ) 4-Dört ( ) 5-Beş

Ek-3:

DEĞER KAZANIMINDA ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİ BELİRLEME ÖLÇEĞİ						
Öğrencinin Adı-Soyadı:						
Sıra No	Aşağıdaki ifadelerden her birini okuduktan sonra, (<u>Öğrencinizi dikkate alarak</u>) bu ifadeye ne ölçüde katıldığınızı gösteren sütuna ait olan ve ifadenin hizasında bulunan kutucuğun içine " X" işareti koyunuz	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Başkalarının görüşlerine saygı gösterir.					
2	Problemler için değişik çözüm önerileri geliştirebilir.					
3	Farklı düşüncelerin yaşamı zenginleştirdiğine inanır.					
4	Arkadaşlarıyla ilişkilerinde empati kurabilir.					
5	Ülkemizin gelişmesi için çalışmanın, hem hak hem de görev olduğunun bilincindedir.					
6	Beyin göçünün ülkemiz için kayıp olduğunu düşünür.					
7	Eski mimari eserlerin nasıl yapıldığını merak eder.					
8	Edebi eserleri (şiir, roman, hikaye v.b.) okumayı sever.					
9	Ruhu dinlendiren müzikleri dinlemekten hoşlanır.					
10	Doğayı incelemekten (ormanlar, akarsular v.b.) zevk alır.					
11	Doğadaki seslerin (kuş sesi, su sesi v.b.) huzur verici olduğunu düşünür.					
12	Minyatürlerin insan ruhunda estetik duygular uyandırdığını düşünür.					
13	Taş oymalarının insan ruhunda estetik duygular uyandırdığını düşünür.					
14	Estetiğe ilgi duyar.					
15	Tarihi şehirlerin mimari gelişimine ilgi duyar.					
16	Tarihi ve kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunur.					
17	Tarihte yolculuk yapmaktan, tarihsel mekanları dolaşmaktan zevk alır.					
18	Çinilerin, insan ruhunda estetik duygular uyandırdığını düşünür.					
19	Tarihi eserlere (halı, kilim, vazo, heykel v.b.) ilgi duyar.					
20	Karşılaştığı sorunlara mantıksal çözümler getirebilir.					
21	Teknolojik gelişmelere ilgi duyar.					
22	Araştırma sonuçlarından genellemelere ulaşabilir.					
23	Teknolojinin insan hayatını kolaylaştırdığını düşünür.					
24	Kaynaklarımızın bilinçli kullanılması gerektiğinin farkındadır.					
25	Olaylara objektif yaklaşabilir.					
26	Arkadaşlarının yanlış davranışlarını düzeltmeye çalışır.					
27	Doğru olduğuna inandığı şeyi yapar.					
28	Her durumda görüşlerini açıkça ifade eder.					
29	Karşılaştığı sorunları demokratik yollarla çözebilir.					
30	Grup içerisinde üzerine düşen görevi layıkıyla yapar.					

DEĞER KAZANIMINDA ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNİ BELİRLEME ÖLÇEĞİ						
Öğrencinin Adı-Soyadı:						
Sıra No	Aşağıdaki ifadelerden her birini okuduktan sonra, (Öğrencinizi dikkate alarak) bu ifadeye ne ölçüde katıldığınızı gösteren sütuna ait olan ve ifadenin hizasında bulunan kutucuğun içine " X" işareti koyunuz	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
31	Demokrasinin, insan hayatı için gerekli olduğuna inanır.					
32	Kuralların, haksızlığın önlenmesi için gerekli olduğuna inanır.					
33	Ülkeler arası sorunların karşılıklı uzlaşma içerisinde çözülmesi gerektiğine inanır.					
34	Dünya barışını korumak için uluslar arası kuruluşların katkısı bilir.					
35	Ülkelerin silahlanmasının dünya barışı için tehdit oluşturduğunu düşünür.					
36	Kişilerin yaşama haklarının ellerinden alınamayacağını düşünür.					
37	Toplumsal sorunlara karşı duyarlıdır.					

Ek-4:

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : İdris KINASAKAL
Doğum Yeri : Erlenbach/ALMANYA
Doğum Tarihi : 07.11.1981
Medeni Hali : Evli
Yabancı Dili : İngilizce
E-posta : idriskinasakal@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Ortaöğretim : Tosya Lisesi-KASTAMONU-1998
Lisans : Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler
Öğretmenliği-SAMSUN-2003
Yüksek Lisans : Kastamonu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim
Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı,
KASTAMONU-2012

YEMİN BELGESİ

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Kastamonu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmenliğine göre hazırlamış olduğum "**İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Değerlerin Kazanımlılık Düzeyinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi**" adlı yüksek lisans tezinin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü'nden başka bir bilim kuruluna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi beyan ederim.

.11./06/2012

İdris KINASAKAL

